
RADA IUSTITIA ET PAX

DOKUMENTY 2002 - 2019

VYDALA ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE
PRAHA 2020
(PRO VNITŘNÍ POTŘEBU)

OBSAH

O co usiluje Iustitia et Pax	8
Uprchlíci mezi námi	10
K problémům seniorů	13
K vybraným problémům bydlení v České republice	17
Smířené sousedství v srdci Evropy	21
V České republice roste nezaměstnanost.....	26
Místo eutanazie paliativní péči.....	29
K ekologické daňové reformě.....	32
Hospodinův svatý den odpočinku.....	35
Uzdravovat zdravotnictví není jen věcí systému.....	38
Rodina jako zdroj	41
Zadlužování domácností a zadlužování státu	44
Domácí násilí - o lidskou důstojnost, o zdraví, o život!	47
Ti, kdo vytvářejí pracovní místa, si zaslouží respekt.....	49
Civilní služba je prospěšná pro všechny	52
Příchozí mají právo na respekt a spravedlivé zacházení	54
Učme se žít s minoritami	57
Ekonomie a štěstí: více nemusí být vždy lépe	59
Nouze se netýká jen lidí na opačném konci světa.....	62

Štěstí je odměna těm, kdo je nehledali.....	65
K reformním krokům české vlády.....	68
Je naléhavě nutné objevovat perspektivy, schopné poskytovat naději	71
Recese jako katalyzátor politiky: „Modré z nebe“	73
Mezigenerační solidarita nejsou jen Vánoce.....	76
Chudoba škodí i naší duši.....	79
Nikdy neubližuj vdově ani sirotku.....	82
Jizvy mezi vráskami.....	84
Prohlášení ČBK k situaci na Šluknovsku	86
V soupeření mezi „eurooptimisty“ a „euroskeptiky“ zaniká debata o dalším směřování společného soužití v Evropě	88
Vyjádření Rady Iustitia et Pax k sociálnímu bydlení	91
K situaci zdravotně postižených v ČR: Nové návrhy znesnadňují život lidem s postižením.....	94
Nebohatněme jeden na druhém... ..	97
Dobré vůle není nikdy nadbytek.....	100
Vítáme zákonnou úpravu herního průmyslu	103
Penzijní reforma v Česku stojí	105
Bezdomovectví ohrožuje tisíce lidí a jejich počet roste	108
Odešly statisíce do všech končin světa	111
Mladí lidé a nezaměstnanost.....	113
Zmizí geriatrické ze základních klinických oborů?.....	116

Sociálním vyloučením je ohroženo stále více občanů	117
Senátní návrh zákona o prodejní době v maloobchodě a velkoobchodě	119
K diskusi k výroku ústavního soudu, jímž zrušil zákaz adopce dětí registrovanými homosexuálními páry, a k novele zákona o registrovaném partnerství	122
K péči o děti ohrožené a žijící mimo původní rodiny	124
Kolik se platí za úsměv pokladních v supermarketech?	127
Krise financování pracovníků v sociální oblasti trvá	129
Nedbalost k Božímu daru je zrcadlem netečnosti k potřebným	131
Pracovní doba a doba odpočinku	133
Potřebný dialog v odměňování za práci	136
Otevřený dopis panu Jaroslavu Kuberovi	139
Otevřený dopis panu Radku Vondráčkovi	141
Úspory nehledejme na nesprávném místě	143
Dosud tápeme v postpenitenciární péči	145
Měřítkem společnosti je úroveň její péče o nejslabší občany	148
Podat ruku, aby nebylo dosažení dospělosti strašákem	151

O CO USILUJE IUSTITIA ET PAX

Rada Iustitia et Pax (Spravedlnost a mír) je jednou z rad České biskupské konference a svou činností již více než 20 let v České republice naplňuje, šíří a vysvětluje sociální nauku církve, sleduje otázky spravedlnosti doma i v zahraničí. Její činnost se stává průsečíkem, v němž se setkávají spravedlivé zájmy společnosti i církve, a tak přispívá k budování důvěry a klimatu bez předsudků.

Iustitia et Pax je součástí evropské sítě 31 národních komisí pro spravedlnost a mír pověřených národními biskupskými konferencemi, aby vystupovaly v boji proti chudobě, za lidská práva, mír, usmíření, rozvoj a péči o stvoření.

Rada vydává prohlášení adresovaná příslušným státním a občanským institucím, všem občanům. Smyslem těchto dokumentů je podpořit co nejširší společenskou diskusi, a tak přispívat k nacházení řešení palčivých otázek současné společnosti s dosahem jak českého prostoru, tak evropského, resp. mezinárodního, a to v intencích sociálního učení církve.

Rada sleduje stav lidských práv v zemích, kde dosud vládne diktatura, a tam, kde lidé usilují o pokojnou proměnu v demokratické uspořádání, rada vyjadřuje solidaritu s pronásledovanými. Podporuje úsilí o smíření, očištění paměti a vyznání vin a nespravedlností, které byly spáchány.

Předsedou rady je pražský světící biskup Mons. Václav Malý. Při svých setkáních a veřejných vystoupeních doma i v zahraničí zdůrazňuje, že nemůžeme zůstat lhostejní, lidská práva jsou nedělitelná a křesťané by měli usilovat o respektování občanských svobod, měli by si jich vážit, naslouchat a ochotně i pomoci.

Rada zdůrazňuje, že každá lidská bytost je jedinečná a musí se s každým jednat s respektem a vzájemnou úctou, že není možné zneužívat náboženství pro prosazování politických nebo osobních cílů. Usiluje o svobodu vyznání, vnímá náboženský pluralismus a respektuje, že jedno náboženství nemůže být nadřazeno druhému. Ctí princip občanství, člověk není jen příslušníkem církve či náboženské skupiny, ale je občanem státu, kde žijí lidé různých názorů, a proto má vůči společnosti ve státě, která je pluralitní, odpovědnost.

Mons. Václav Malý osobně i členové Rady Iustitia et Pax tak vyvíjejí snahu o upevňování všeobecných lidských práv. Kladou důraz na to, že je třeba žít v pokojném soužití, v míru. Základ takového přístupu vidí ve výchově a ve škol-

ském systému, který by všude ve světě měl vychovávat k toleranci a respektu vůči druhým. Vždy zdůrazňují, že všichni lidé žijí na jedné planetě, a tak máme všichni za ni zodpovědnost.

Rada klade důraz na rozvoj individuality, nikoli na podporu individualismu.

Přichází k lidem s poselstvím: *Jsem tady, abych si s vámi podal ruku, jsem tady, abychom sdíleli cestu klidného soužití, otevřeného srdce a dávali příklad, že je to možné.*

Snaží se v duchu evangelia přispívat ke vzájemnosti a postoji otevřeného srdce pro druhé, ukazuje, že tato cesta je možná.

Praha 11. 12. 2019

UPRCHLÍCI MEZI NÁMI

Migrace jakožto souhrnný pojem pro přesuny lidí, rodin i větších skupin je stará jako lidstvo samo. Vždy je spojena s jevy příznačnými pro dobu, ve které k ní dochází, je svědectvím o pronásledování, nouzi nebo jiné těžkosti, je propletencem svízelného loučení, hledání, tápání a setkávání i střetávání.

V současnosti, snad více než kdykoli předtím, odráží základní problémy lidstva – napětí mezi kulturně civilizačními okruhy, mezi rozdílnými způsoby společenského uspořádání, mezi bohatstvím a chudobou. Země, v kterých byl vymýcen hlad, hromadný útlak a masové násilí, jsou vystaveny tlaku příchozích z méně šťastných částí planety a snaží se čelit v souladu s vlastními civilizačními základy a hodnotami problémům, které z toho vyplývají.

V mezinárodní diskusi těchto zemí převládá nyní postoj, podle kterého je nezbytné poskytovat nevinně pronásledovaným ochranu a azyl v tzv. bezpečných zemích, zatímco ekonomické těžkosti vyvolávající migraci je účelnější řešit v zemích původu humanitárními akcemi a účinnou pomocí. Jakkoliv je obtížné si realisticky představit jiný koncept, nelze popírat, že stávající model řešení problému uprchlíků se potýká se stále většími těžkosti: Nedaří se tlumit regionální, etnické a kmenové konflikty. Rozšiřují se oblasti postižené hladomorem a krajním strádáním. V tzv. bezpečných zemích správní orgány stále obtížněji zvládají rozlišování uprchlíků pronásledovaných a ekonomických, navíc stále častěji musí čelit růstu xenofobie mezi vlastním obyvatelstvem.

Česká republika je nedílnou součástí tohoto dění. Dosud jsme pro uprchlíky většinou zemí tranzitní, ale žádostí o azyl v České republice pořád přibývá. Stále častěji se totiž objevují lidé, kteří zneužívají našeho azylového zákona, umožňujícího ve svých důsledcích pracovat bez pracovního povolení. Právě zneužívání azylového zákona bylo hlavní příčinou, proč dochází od 1. února k jeho novelizaci. V této souvislosti je třeba silněji akceptovat i pozitivní dopady, které s sebou integrace azylantů přináší. Obyvatelé České republiky by měli vědět, že azylanté mohou přispět také ke zvrácení neblahého demografického vývoje naší populace a jeho ekonomických důsledků, k odstranění nedostatku pracovních sil v některých oborech, ale i k celkovému kulturnímu obohacení.

Uplatňování legislativy v oblasti uprchlictví

Nová právní úprava byla mj. odůvodňována přibližováním se k evropským standardům, projevují se však v ní xenofobní tendence patrné i v jiných evropských zemích. Zjevná je také snaha úřadů účelově řešit problémy vzniklé disproporcí mezi velmi striktním zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, a mezi značně liberálnějším dosavadním zákonem o azylu č. 325/1999 Sb. Závažným nedostatkem úpravy je zejména reálná možnost domáhat se opravných prostředků proti chybným rozhodnutím správních orgánů.

Na základě praktických zkušeností z terénu se obáváme nepříznivých sociálních a psychologických dopadů nového zákona na žadatele o azyl v České republice. Zákon ve snaze zamezit zneužívání azylového zákona za účelem zaměstnání nedovoluje žadatelům o azyl 12 měsíců pracovat. Z předchozí úpravy sice zůstává v platnosti možnost, aby žadatelé žili mimo uprchlická zařízení, ale současně se v těchto situacích omezuje možnost vyplácení finančního příspěvku na pouhé tři měsíce. To má hned dvojí nepříznivý následek odporující účelu zákona. Jednak jsou finanční náklady na zákonem dané zabezpečení žadatelů umístěných v soukromí mnohem nižší než ty, jež vyžaduje provoz uprchlických zařízení. Za druhé lze očekávat, že se žadatelé po třech měsících budou do táborevých zařízení vracet. Po více než deseti letech zkušeností se ukázalo, že dlouhodobý pobyt žadatelů v azylových zařízeních přináší postupnou sociální a psychickou devastaci, což značně znesnadňuje pozdější integraci pro podmínky normálního života.

Konkrétní podmínky v táborech

Podmínky v táborech jsou srovnatelné s mezinárodními standardy. Žadatelům je poskytováno ubytování, stravování, lékařská péče a kapesné ve výši Kč 12 na osobu a den (děti polovina) a to vše je hrazeno ze státního rozpočtu. Provozovatelem uprchlických zařízení je Správa uprchlických zařízení ministerstva vnitra ČR.

Problematická je spíše délka azylového řízení, která k traumatům získaným v zemi původu přidává frustraci z nejisté budoucnosti. Situaci jen částečně vylepšují různé aktivity pro volný čas a sociálně-právní poradenství, které v uprchlických zařízeních nabízejí nezávislé nevládní organizace.

Je pozitivní, že uprchlická zařízení, která jsou provozována v regionu delší dobu, nenarážejí na takový odpor veřejnosti, jaký se např. nedávno projevil v Golčově Jeníkově při snaze otevřít nové zařízení. Je také třeba ocenit, že děti z uprchlických táborů navštěvují české školy. Podobně je zřejmý přínos nevládních organizací, které se snaží o lepší vzájemné poznání pořádáním různých společných kulturních a sportovních akcí.

Integrace azylantů

V oblasti integrace azylantů je realizován státní integrační program, který těm, kdo získají status uprchlíka, usnadňuje integraci do české společnosti. Nabízí jim bezplatné kurzy českého jazyka, finanční podporu pro získání bydlení, sociální asistenci při hledání zaměstnání a rekvalifikační kurzy.

V praxi je pro realizaci tohoto programu potřebná asistence nevládních organizací. Velmi důležité je také vytváření příležitostí pro komunikaci mezi místními obyvateli a azylanty. Pokud obyvatelé získají pozitivní zkušenost a sžijí se s jednou rodinou azylantů, jsou ochotnější přijmout další.

Proto děkujeme všem pracovníkům neziskových organizací i státním úředníkům, kteří se v této oblasti angažují bez nároku na společenské ocenění a vyvíjejí snahu posuzovat jednotlivé lidské osudy s potřebnou lidskostí a pečlivostí.

Rada Iustitia et Pax České biskupské konference chce obrátit pozornost lidí dobré vůle k těmto otázkám z několika důvodů. Nejde zdaleka jen o to, že je nesporně správné a potřebné prokázat opravdovost vlastní víry v dobro a solidaritu tím, že pomáháme lidem v krajní situaci. Jde totiž také o příležitost velmi zblízka nahlédnout nesamozřejmost dobra, kterého se nám dostalo tím, že nemusíme utíkat ze své vlasti, abychom unikli těžkostem, před kterými uprchli ti, kdo k nám přicházejí. Jde tedy také o připomenutí staré zkušenosti, že tím, že pomůžeme druhým, můžeme nečekaně pomoci sami sobě.

Praha 17. 1. 2002

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

K PROBLÉMŮM SENIORŮ

Stárnutí patří k životu, ale až v posledních sto letech se stalo pojmem. Pojmem sociálním, ekonomickým, etickým, pojmem, který je potřeba řešit v rámci celé společnosti. Až do 17. století překročilo pětadesátý rok života pravděpodobně jen 1 % populace. V 19. století se toto číslo zvýšilo na přibližně 4 %. Dnes tvoří starší lidé asi 15 % a v roce 2030 to bude asi 20 %. Jinak řečeno 70 % obyvatel západních zemí se může těšit na to, že se dožijí pětadesátých narozenin, a 3 až 4 lidé z deseti se dožijí osmdesátky. I když jsou tato čísla pro nás, kteří žijeme a stárneme v Evropě, povzbudivá, samotné stárání na přitažlivost nepřidávají.

Kdo je starý člověk

Dnes již lékaři dokážou pomoci většímu počtu lidí dožít se stáří, za jehož vstupní hranici bývá považováno dosažení věku 60 až 65 let. Mnoho typů onemocnění je ale stále ještě neléčitelných a pravděpodobnost jejich výskytu s přibývajícím věkem narůstá.

Pro seniory bývá nejtěžší vyrovnat se právě s úbytkem fyzických sil a vitality spojeným se zhoršením paměti a dalšími schopnostmi intelektu (pozornost, organizace pojmů, tvořivost). V důsledku toho pak se stávají méně vlivní v zaměstnání, ale i v rodině, případně i v širším společenském prostředí.

V dobách, kdy dožít se stáří bylo výjimečné, požívali staří lidé zvláštního postavení. Stáří bylo vnímáno jako ocenění dobrého života a také staří byli jedinými svědky tradic a speciálních pracovních postupů. Moderní společnost tyto důvody mimořádného postavení už dostatečně neuznává.

Přesto si starší generace zaslouží pozornost. Dávná moudrost říká, že kvalita společnosti se pozná podle toho, jak se chová ke svým nejslabším členům. Jinak řečeno jedním z pilířů západní civilizace je rovnost všech lidí před Bohem, respektive před zákonem. Pevnost tohoto pilíře odráží právě respektování práv těch, kteří si je sami už mnohdy nemohou prosadit a uhájit. Mnozí staří lidé jsou často zdraví, soběstační, důstojní a obklopeni chápajícím okolím a službami, které potřebují. O tom není pochyb a situace se postupně i v této oblasti zlepšuje. Zejména díky dobrým rodinám, občanskému sektoru včetně církvi a jejich organizacím a některým obcím. Ale ne každý senior je takto vybaven a ne každý má dobré odpovídající zázemí.

Vnímání seniora okolím

Senioři bývají považováni za skupinu s redukovánými potřebami. Za jakýsi majetek rodiny (společně s jejich zbytkovým majetkem). Mnohdy se od nich čekává odevzdávání „přebytků“ důchodů dětem a vnoučatům. Uskrovnování se v bytových nárocích ve prospěch mladších generací. Pochybuje se o jejich nárocích dobře se oblékat, společensky žít, bavit se či pracovat, zkrátka normálně žít jako dřív. Senioři přitom mají potřeby stejné jako lidé mladší, ovšem s handicapem věku, který všechny tyto činnosti nějakým způsobem omezuje.

Stávající „sociální systém“ podporuje hlavně donášku obědů, nákupu a úklid pro seniory. Zatím je naším státem pořád málo podporovaná, jinde běžná nabídka obsahující doprovod, zatelefonování, zařízení drobné opravy, „pohlídání“ člověka s demencí, zajištění či zapůjčení pomůcky, odstranění bariér, dlouhodobou podporu a péči o chronicky nemocného a dysaptibilního v domácím prostředí či v komunitním zařízení. Tyto služby poskytuje jen málo organizací. Nejširší nabídku v tomto ohledu nabízí po celé republice Česká katolická charita. V mnoha případech zůstávají ale těžké úkoly na rodině.

Rodiny, které se starají o své blízké, jsou obecně jen velmi málo podporovány.

V případě, že se rodinný příslušník rozhodne opustit své zaměstnání a pečovat „na celý úvazek“ o svého příbuzného, je finančně velmi znevýhodněn. Významně dysaptibilní a nemocný senior získá tzv. „příspěvek“ na bezmocnost. Ze součtu těchto dávek, který nesmějí doplňovat žádným jiným příjmem, lze však velmi těžko žít.

Rodiny, které o své blízké pečovat nemohou či nechtějí, mají situaci snazší: senior se stane pacientem a je „umístěn“ do zdravotnického zařízení – léčebny pro dlouhodobě nemocné či psychiatrické léčebny. Tady setrvává dlouhodobě buď na jednom místě, nebo je stěhován z místa na místo vždy po 3 měsících, které limituje pojišťovna. Umístěním v těchto zařízeních jsou různým způsobem deformovány sociálně psychologické vazby samotného pacienta, ale i jeho okolí. Dochází k manipulaci s penězi pacienta jeho příbuznými a pacient může být někdy znevýhodňován i vzhledem k ekonomické situaci toho kterého zařízení.

Jiným řešením je „umístění“ seniora do domova důchodců. Někde jsou stále dlouhé čekací lhůty a některé ústavy si vybírají zdravé seniory. Ale paradoxem zůstává, že zdravému seniorovi je nejlépe doma. Domovy důchodců nejsou

opravdu na nemocné seniory připraveny. Běžná onemocnění a drobné úrazy může ošetřit docházející lékař. Nicméně domovy důchodců nejsou zdravotnickými zařízeními, a proto jejich ředitelé zdravotníky zaměstnávají výjimečně, protože jsou pro ně i drahou pracovní silou, domovy nedostávají žádné peníze na ošetřování od pojišťoven, a tak zaměstnávají nekvalifikované pracovníky. V případě vážnějšího onemocnění, pokud senior z nejrůznějších důvodů nemůže být hospitalizován, končí jako ležící pacient, často v mnohalůžkových pokojích se všemi jejich nevýhodami. Minimální kapesné ve výši Kč 600 na měsíc, pokud je člověk nemocný a jsou mu ordinovány léky s doplatkem, pak spotřebuje většinou na ně.

Jak zlepšit sociální a zdravotní péči

- 1 – Nepřehlížet jednotlivé případy nehumánního zacházení se starými lidmi i otázky spojené s ochotou zdravotnického personálu věnovat se rovnocenně starým lidem. V některých případech je patrná klesající ochota léčit starší pacienty, zdůvodněná mj. také tím, že starým lidem zbývá méně let života, kdy se budou moci z úspěšné léčby těšit. Nároky, které takové rozhodování klade na zdravotníky, jsou obrovské. Proto by také lékaři měli mít odpovídající zázemí etických komisí, ale také programy omezující rizika profesního vyhoření.
- 2 – Ministerstvo práce a sociálních věcí by mělo co nejdříve dokončit vytváření standardů sociálních služeb, což napomůže některé problémy odstranit.
- 3 – Zohlednit požadavky na maximální autonomii a zajištění důstojnosti uživatelů sociálních služeb a důraz na dodržování lidských i občanských práv. Věříme také, že stát nebude zvýhodňovat některé zřizovatele služeb, ale bude je hodnotit a následně finančně podporovat podle stejných a transparentních měřítek.
- 4 – Umožnit starým lidem žít co nejdéle soběstačně ve svém prostředí. Vytvářet ve větší míře sítě dostupných občanských, zdravotních a sociálních služeb. V této souvislosti připomínáme oboustranně prospěšnou dobrovolnou péči seniorů o své vrstevníky, zejména osamělé. Jistě mohou vznikat svépomocné poradny, kluby, ateliéry, dílny, půjčovny i řada dalších institucí. Pak také zdokonalovat servis domácí péče.
- 5 – Větším zapojením obcí do péče o seniory. Zakládáním komunitních center a „azylových“ ošetrovatelských center.

- 6 – Domovy důchodců by se měly zaměřit spíše na zkvalitňování svých služeb než na rozšiřování svých kapacit.
- 7 – Veřejnoprávní média mohou napomoci citlivějším informováním o prostředí seniorů, což už se v některých mediích děje, ale stále ještě nedostatečně. Omezila by se tak oprávněná kritika, že média odrážejí životní styl a prostředí mladých lidí a střední generace. Zároveň by podobné pořady mohly napomoci mezigeneračnímu porozumění a přemýšlení mladších generací o vlastním stáří a smysluplnosti života.

Chceme apelovat na to, že starý člověk má sice ústavou daná lidská práva, avšak sám má fakticky už minimální sílu, aby je mohl využívat a sám se o ně brát. Je tedy potřeba, aby koncepce moderní geriatry, která byla na ministerké úrovni přijata, byla náležitě a rychle převedena také do praxe.

8. 11. 2002

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

K VYBRANÝM PROBLÉMŮM BYDLENÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Bydlení patří mezi základní lidské potřeby, avšak přístup k jeho zajišťování je v České republice značně nevyvážený. Zejména poslední události týkající se oblasti bydlení až alarmujícím způsobem odhalují množství nedorozumění, problémů a dokonce nespravedlností, které je potřebné si uvědomit a co nejdůsledněji vyvinout snahu je řešit.

Klíčovým problémem v České republice zůstává regulované nájemné. Původním – a dobře míněným – cílem regulace byla snaha státu ochránit nájemníky před možnou zvlášť soukromých majitelů a před neúnosným sociálním zatížením způsobeným cenovou liberalizací. Je však stále zřejmější, že výsledky regulace nájemného přinesly několik nezamýšlených důsledků, s nimiž si nevíme rady. Především existuje oprávněné podezření, že nízké nájemné v poměru k vysokým cenám nových nemovitostí podporuje nežádoucí formy chování na trhu s bydlením, nevyužíváním nezanedbatelné části bytového fondu počínaje a daňovými úniky konče. Za druhé požívají výhod regulovaného nájemného mnohdy právě ti, kdo by bez problémů mohli a měli platit nájemné tržní. Za třetí nelze přehlédnout, že soukromí vlastníci nemovitostí s byty podléhajícími regulovanému nájemnému jsou de facto postupně vyvlastňováni a tento bytový fond je znehodnocován, neboť náklady na udržování nemovitosti v předpisovém stavu mnohdy přesahují vybrané nájemné. Za čtvrté vzniká věcně sotva ospravedlnitelný rozdíl ve výši nájemného placeného nájemníky bytů s regulovaným nájemným a například nájemníky bytů družstevních (kde je nájemné zpravidla vyšší).

Ze všech uvedených důvodů považujeme za vhodné, cílevědomě začít přecházet od státní podpory formou regulovaného nájemného k přímo vyplácené podpoře na bydlení skutečně potřebných domácností. Těm, kdo nejsou schopni bez vlastní viny si na přiměřené bydlení sami vydělat, a přitom o něj usilují, poskytne stát potřebnou finanční dotaci. Touto cestou je cíle přiměřené ochrany sociálně ohrožených občanů dosahováno adresněji a spravedlivěji, navíc se za takových podmínek daří daleko lépe udržovat kvalitu bytového fondu a celkově zvyšovat dostupnost i kvalitu bydlení vůbec, jak se ukázalo v řadě zemí, které tuto formu podpory uplatňují.

I ve sféře bydlení by mělo být zřejmé, že zajištění důstojného přístřeší pro sebe a pro své blízké je otázkou volby, zodpovědnosti a úsilí každého jedince. Kvalita získaného obydlí přirozeně odráží vedle pracovního úsilí a schopností jedince také relativní důležitost, kterou jedinec právě tomuto statku připisuje. Ze všech uvedených důvodů se tedy jeví vhodnějším, aby se podpora nemajetných zájemců o bydlení uplatňovala spíše formou přímé finanční dotace než formou hromadné výstavby tzv. „sociálních bytů“ v režii státu či obcí. Finanční příspěvek je lépe regulovatelný ve vztahu k měnící se finanční situaci příjemců. Pokud se jejich situace zlepší (a příspěvek lze konstruovat tak, aby k tomu motivoval), lze jej snadno snížit nebo zcela odebrat.

Naproti tomu výstavba a provozování „sociálně“ koncipovaných bytů mají řadu významných nevýhod zejména tehdy, když by byly byty určeny pro širší skupiny obyvatel (rodiny s nízkými příjmy, mladí, důchodci). Správa velkého množství sociálních bytů by byla neúnosně náročná a pravděpodobně by vedla i k častému stěhování, vedla by ke korupci i jiným nežádoucím jevům a také k nespravedlnosti. Navíc mohou koncentrovaná seskupení sociálních bytů posílit sociálně-patologické jevy v příslušných lokalitách a neusnadňují návrat subvencovaných ze sociální sítě.

Státní resp. komunální bytová výstavba je vhodná zejména tam, kde zdravotní omezení budoucích nájemníků vyžadují do té míry nestandardní umístění nebo uspořádání bytu, že využití komerčních nemovitostí nepřichází v úvahu.

Současná neutěšená situace v oblasti bydlení má i své vedlejší negativní účinky na pracovní mobilitu a možnost hledání nových pracovních příležitostí. Vytvářet podmínky pro růst počtu nově postavených bytů je v zájmu všech zájemců o bydlení: vede totiž k růstu nabídky, a tím i k nižšímu tlaku na růst cen bydlení (vlastního i nájemního). Z tohoto hlediska je velmi účelná státní finanční podpora ve formě úrokové dotace příjemcům hypotečních úvěrů. Klesající úrokové sazby v českém hospodářství již přiblížily hypoteční úvěr relativně širokému okruhu zájemců o bydlení a nastolily žádoucí situaci, kdy se splácení hypotéky může stát alternativou k placení tržního nájemného (a proto i užitečnou brzdou jeho rychlého růstu). Naproti tomu se státní podpora stavebního spoření transformovala do podoby, kdy státní prostředky určené na podporu bydlení čerpají ve velkém měřítku i lidé, kteří chtějí pouze výhodně zhodnotit úspory bez výraznějšího vztahu k potřebám bydlení.

Zamyšlení se nad vybranými problémy bydlení v České republice by nebylo úplné, kdybychom se alespoň krátce nezastavili u tématu zdanění. Vlastníci nemovitostí odvádějí státu daň z nemovitostí v době, kdy nemovitost vlastní, a daň z převodu nemovitostí v době, kdy nemovitost prodávají. V obou případech lze ke stávající daňové úpravě vyslovit určité výhrady. Pokud jde o daň z nemovitostí, její výše je dnes nepřiměřeně nízká. Porovnáme-li byť jen orientačně výši daně placené z nemovitostí se zdaněním úspor či spotřeby, zjistíme velmi výrazný rozdíl v neprospěch střadatelů. Na druhé straně je pozitivní, že stát majitele nově postavených nemovitostí určených k bydlení na poměrně dlouhou dobu od placení této daně osvobozuje, čímž znovu manifestuje svůj zájem na aktivním přístupu občanů k samostatnému řešení jejich bydlení. Pokud jde o daň z převodu nemovitostí, domníváme se, že pro její existenci neexistuje přesvědčivý ekonomický důvod. Třetí daní, s níž se běžně majitel nemovitosti setkává, je daň z příjmu. Podle našeho názoru je její současná úprava, kdy jsou od placení daně z výnosu prodeje nemovitosti osvobozeni ti, kdo ji drželi ve vlastnictví určitý počet let (a nejsou tedy zřejmě realitními překupníky) vcelku rozumná a vyhovující.

Mnoho nedorozumění ve sféře bydlení, zejména mezi nájemníky a pronajímateli, pramení z toho, že se jedna strana nesnaží vidět realitu optikou strany druhé. Majitelům mnohdy jakoby uniká, že nájemníci se v mnoha případech nemohou přizpůsobit jejich cenovým představám, ani kdyby sebevíce chtěli, a odstěhovat se do méně komfortní nemovitosti pro ně může být z různých důvodů těžko schůdné. Nájemníci zase mnohdy jakoby nechápou, že cílem pronajímatelů není především poskytovat hezké a laciné bydlení, ale přiměřeně vydělávat, nebo alespoň neprodělavat. Vzhledem k tomu, jak rychle u nás rostou stavební náklady spojené s pořízením nemovitostí, není divu, že rychle roste i cena všech nemovitostí v některých regionech (obvykle těch, kde existují zajímavé pracovní příležitosti) a od ní odvozené nájemné. Rovnováhu a smír na domácím trhu bydlení bude možné obnovit jen tehdy, pokud všichni zúčastnění, tj. majitelé, nájemníci i stát, prokážou dostatečnou dávku trpělivosti, kooperativnosti a smyslu pro současnou realitu.

I když to se to v individuálních případech může jevit jinak, situace v bydlení se u nás pomalu mění k lepšímu. Roste počet metrů čtverečních obytné plochy připadajících na jednoho obyvatele, zlepšuje se vybavení domácností a často kritizovaný nedostatek bytů je spíše strukturálním než absolutním problémem. Bytů je vzhledem k počtu domácností dost, nejsou však vždy k dispozici v potřebné kvalitě, na vhodném místě nebo za prodeje schopnou cenu.

Úkolem státu je v takovém případě nejen podporovat výstavbu a nákup nových nemovitostí, ale též usilovat o revitalizaci již existujícího bytového fondu.

19. 3. 2003

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

SMÍŘENÉ SOUSEDSTVÍ V SRDCI EVROPY

*Prohlášení biskupských konferencí České republiky
a Rakouské republiky*

Evropský kontinent jako celek

V těchto dnech stojí Evropa před velikou výzvou. Poprvé v historii existuje vyhlídka na sjednocenou Evropu, která spojí své národy na základě demokracie a lidských práv, bez válečných rozepří a násilí.

Evropské národy dnes prožívají skutečnost, že státní hranice mezi nimi přestávají být dělicími čarami. Na mnoha místech však stále existuje jiný druh hranic, které mezi nimi vytvořil nacionalismus 19. a 20. století. Tehdy vzniklé hranice a totalitní režimy národního socialismu a komunismu vyvolaly nepřátelské nálady a do hloubi narušily plodné soužití ve sféře duchovní, kulturní i hospodářské, které trvalo po staletí. Toto strašlivé dědictví postihlo i obě naše země.

Naše generace je nyní povolána proměnit tyto dělicí čáry znovu v prostory k setkávání, aby nadání a charismata, daná těmto národům od Boha, mohla znovu rozkvést a v mírovém soužití přinášet ovoce.

Nutným předpokladem pro takový mír je připomínání minulosti a smíření. Tento mír začíná v srdci člověka a je milostí, kterou nám chce darovat Ježíš Kristus, zdroj smíření.

„Tato jedinečná zkušenost milosti motivuje všechny Boží lid a každého jednotlivého pokřtěného, aby příkaz našeho Pána bral vážně a byl vždy připraven odpustit svým viníkům.“

„Paměť a smíření“, Mezinárodní teologická komise - Řím, 7. března 2000.

Proces sjednocování Evropy

Ve sjednocující se Evropě je třeba nově vybudovat i sousedské vztahy. To předpokládá, že se lidé budou jasně hlásit ke společné budoucnosti. Při svých pastoračních návštěvách v Praze 1997 a ve Vídni 1998 zdůraznil papež Jan Pavel II. zvláštní význam obou našich zemí pro „europeizaci“.

V souvislosti se svatovojtěšským jubileem řekl:

„Vojtěchův odkaz patří ... všem lidem, kteří jsou si vědomi duchovní dimenze evropské integrace i své zodpovědnosti za tento svět ... Česká svatovojtěšská tradice ... spojuje přes hranice konfesí a tvoří most k našim střeoevropským sousedům i jiným národům.“

Ve svém vídeňském projevu o Evropě papež zdůraznil:

„V zeměpisu Evropy se Rakousko po mnoha desetiletích stalo z hraniční země mostem.“

Vědomy si odpovědnosti za novou podobu Evropy, biskupské konference obou zemí nepokrytě trvají na tom, že v současnosti probíhající proces vstupu řady zemí do Evropské unie nesmí být ničím ohrožen, neboť je to ve vlastním zájmu jak České republiky, tak Rakouska.

Základ pro mír v Evropě vytvářejí dobré vztahy sousedících států. „Projekt mírové Evropy“ skrze sjednocování ve společné unii je mimořádně cenným pokladem.

Rozmanitost evropských národů znamená protiklady i společné rysy

Dějiny našeho sousedství jsou poznamenány jak společnými rysy v oblasti umění a kultury, tak bohatstvím osobních vztahů mezi lidmi obou našich zemí, ale bohužel také traumaty, pohrdáním a předsudky. V mnoha oblastech našich vzájemných vztahů si společná Evropa zítřka žádá, abychom se s rozhodností pustili do nových začátků. S radostí zjišťujeme, že mnoho lidí obou našich národů již učinilo první kroky.

Při sjednocování Evropy nesmí docházet k nivelizaci pestré národní rozmanitosti, neboť právě ona dala tomuto kontinentu jeho tvář a během mnoha staletí i schopnost svá nadání rozvíjet ve vzájemném pokojném stýkání a potýkání a nabídnout je celému světu.

My Evropané si přitom musíme přiznat, že jsme svých možností opakovaně zneužívali, a tím působili lidem utrpení.

Evropa - kontinent orientovaný na hodnoty

Vědomí, že naše Evropa ve svém vývoji přijala podstatné impulsy z náboženských tradic křesťanství, židovství, ale také islámu, nás české i rakouské věřící proto i dnes zavazuje, abychom se společně podíleli na uzdravování Evropy a uplatňovali v ní křesťanské hodnoty.

Společně budovat evropský dům je úkolem i naší církve. Papež Jan Pavel II. poukázal zvláště na duchovní kořeny nové Evropy.

„Budovatelé evropského domu se mohou odvolávat na křesťanský obraz člověka, který je hluboce vryt v kultuře našeho kontinentu ... Chápání člověka jako Božího obrazu a podobenství není muzeální starožitností z dávných dob. Je naopak základem moderní Evropy, jejíž nová budova je stmelována množstvím stavebních kamenů z rozdílných kultur, národů a náboženství.“

Proslov papeže Jana Pavla II. 19. června 1998 v Salcburku.

Příklad papeže Jana Pavla II. vyzývá také nás, arcibiskupy a biskupy České republiky a Rakouské republiky, abychom se v našich zemích společně se všemi věřícími a všemi lidmi dobré vůle zasazovali o mírové soužití našich národů.

Zpracování našich dějin

Pro nás křesťany patří k základním hodnotám odpuštění, k němuž se hlásíme v modlitbě Otče náš: „Odpusť nám naše viny, jako i my odpouštíme našim viníkům.“

Nemůžeme a nesmíme však zapomenout, že si lidé v našich zemích v minulosti opětovně navzájem způsobili mnoho zlého. Proto je jim zatěžko vyslovit prosbu o usmíření a vzájemně si odpustit.

V zájmu nosného susedství je to však nezbytné. Ulehčí nám to čestně se vypořádat jak s vlastní, tak i se společnou minulostí a dějinami. Tomu do budoucna přikládáme veliký význam. Počátky byly již položeny společnou prací historiků a jiných vědců, rozličnými kontakty na nevládní úrovni i v oblasti církevní, mimo jiné prací obou komisí Iustitia et Pax. Rovněž připomínáme prohlášení přijaté při setkání ekumenických rad církví České republiky a Rakouské republiky v říjnu 2002 v Praze.

Při našem společném pohledu na dějiny však nesmíme vidět pád komunismu jednostranně jako vítězství společenských vizí Západu. I lidé v osvobozených zemích Evropy se zasloužili o převrat ve své vlasti. Jejich zkušenosti jsou podle našeho přesvědčení podstatným stavebním kamenem pro sjednocenou Evropu.

Důrazně vyslovujeme požadavek na zpracování našich nových dějin, avšak nebudeme přitom zamlčovat promeškané šance a pochybení ve vlastní církvi.

A tak vzhlížíme s obdivem a vděkem k těm, kdo se v naší církvi, ale i mimo ni v oněch často tak těžkých dobách zasazovali o spravedlnost a mír. Vytvořili tím základy pro smířené sousedství.

Nakonec pomysleme na ty, kteří nejsou schopni s námi krok k rozsáhlému usmíření učinit. Doufáme, že jim budování našich nových sousedských vztahů nakonec umožní, aby se navzdory svým trpkým zkušenostem na společné budoucnosti podíleli.

Budoucnost v míru

Díky tomuto společnému poznání se můžeme odvážit pohlédnout do tváře mírové budoucnosti a v důvěrném sousedství budovat novou pospolitost. Nezbytné je k tomu úsilí o pochopení různých úhlů pohledu a otevřený dialog.

S radostí zjišťujeme, že nemusíme dílo odpuštění začínat od nuly, ale že je v obou národech již mnoho těch, kdo s velkým úspěchem zasypávají příkopky, které nás dělily, kdo rozvíjejí společné projekty a budují důvěru překonávající hranice. Jak pro společenské a politické představitele našich zemí, tak i pro naši církve to znamená výzvu, abychom tyto četné iniciativy podporovali.

A tak ve srůstající Evropě není mnohde společná hranice již dělicí čarou, ale je výzvou k plodnému setkávání. Stávající mosty mezi našimi národy je třeba upevňovat a stavět nové.

V roce 2002 jsme v obou zemích zažili, jak běsnící živly poškozovaly či strhávaly mosty. Nechtě nám tato skutečnost připomíná, jak a s jakými důsledky byly již před polovinou 20. století ničeny naše vztahy a zpřetrháváno to, co nás spojovalo. Co tehdy bylo od sebe násilně odděleno, chceme nyní znovu spojit.

Na mnoha mostech v našich zemích stojí důvěrně známá postava svatého Jana Nepomuckého, který ukazuje směr a nabádá k bdělosti i důvěře.

Jako společný znak po obou stranách našich hranic je viditelným symbolem naděje, že propasti a hrozby mohou být překonány.

Naše společná odpovědnost za Evropu

My, římskokatoličtí biskupové České republiky a Rakouské republiky, se chceme s pohledem na proces sjednocování Evropy společně pustit do díla, abychom neblahou nevraživostí překonali novou pospolitostí našich národů a společně se za ni modlili.

Prosíme všechny věřící a všechny lidi dobré vůle v našich zemích, aby se na tuto cestu smíření vydali s námi.

Praha - Wien 21. 3. 2003

kardinál Christoph Schönborn

předseda Rakouské biskupské konference

arcibiskup Jan Graubner

předseda České biskupské konference

V ČESKÉ REPUBLICE ROSTE NEZAMĚŠTNANOST

Jako křesťané jsme přesvědčeni, že každý člověk bez rozdílu je povolán spolupodílet se na Božím stvořitelském plánu s lidstvem a vůbec s celým vesmírem. Jedním ze způsobů, jak se člověk může podílet na tomto plánu, resp. na zlepšování životního prostředí v nejširším slova smyslu, je také zaměstnání. Znepokojuje nás proto rostoucí počet dlouhodobě nezaměstnaných, výrazné regionálně podmíněné rozdíly ve výši nezaměstnanosti a také související zneužívání sociální podpory v nezaměstnanosti v naší zemi.

Podle údajů z pracovních úřadů se míra registrované nezaměstnanosti v České republice v uplynulých měsících vyšplhala nad úroveň 10 % a podle očekávání národohospodářských expertů je pravděpodobné, že si na výraznější pokles budeme muset nějaký čas počkat. Jak máme k fenoménu rostoucí nezaměstnanosti přistupovat v zemi, která během 40 let budování reálného socialismu vydávala likvidaci nezaměstnanosti za jeden ze svých největších úspěchů a která si dokázala udržet překvapivě nízký počet lidí bez práce i v prvních letech po sametové revoluci, kdy míra nezaměstnanosti v mnoha okolních zemích začala rychle růst?

Není sporu o tom, že je v zájmu společnosti snížit jak počet falešných nezaměstnaných, tak počet skutečných nezaměstnaných. První skupina parazituje na skutečnosti, že státem vyplácené podpory v nezaměstnanosti, resp. sociální podpory, mohou být – zejména v kombinaci s nezdaněnými výdělky z šedé ekonomiky – zajímavou alternativou regulérního pracovního poměru zejména pro nízkopříjmové kategorie pracovníků. Existence druhé skupiny znamená plýtvání cenným lidským potenciálem a vytváří podhoubí pro vývoj sociálně-patologického chování s negativními dopady na osobnost postižených lidí, jejich rodiny i širší komunity, v nichž žijí. Negativní dopady jsou přitom zpravidla tím horší, čím déle nezaměstnanost trvá a čím hustší je její výskyt v určité komunitě. V tomto směru je varovné, že počet dlouhodobě nezaměstnaných jedinců se v ČR během posledních pěti let zdvojnásobil.

Tvrdíme-li, že současná míra registrované nezaměstnanosti je v ČR příliš vysoká, činíme tak při vědomí dvou důležitých skutečností, tj. že ideální míra nezaměstnanosti ve zdravé ekonomice není nulová, a dále, že nezaměstnanost je u nás silně regionálně podmíněným problémem. První skutečnost vychází

z úvahy, že v hladce fungující tržní ekonomice dochází k permanentním změnám struktury výroby a od ní odvozené poptávky po pracovnících. Přizpůsobení se nabídky poptávce si zpravidla vyžaduje určitý čas (rekvalifikace, stěhování apod.), reflektovaný mj. krátkodobou nezaměstnaností určitých kategorií pracovníků. Pokud jde o regionální podmíněnost problému nezaměstnanosti v ČR, lze ji doložit poukazem na to, že registrovaná míra nezaměstnanosti kolísala např. v prosinci 2003 mezi 3 % na území dřívějšího okresu Praha-Západ a 23,5 % na území bývalého okresu Most. Zatímco v Praze a jejím okolí nezaměstnanost jako společenský (nikoliv individuální) problém prakticky neexistuje, v severních Čechách a na severní Moravě jde o problém nadmíru palčivý.

Nejméně vhodným přístupem k řešení problému nezaměstnanosti je vyplácení štědrých podpor nezaměstnaným. Vyplácení takových podpor bez dostatečné kontroly zatěžuje veřejné rozpočty, svádí ke zneužívání podpor a demotivuje nezaměstnané, aby se sami snažili najít pro sebe a své rodiny obživu. Druhým nejhorším pokusem o řešení je úsilí státu či odborů o zachování stávajících pracovních míst „za každou cenu“, tj. bez ohledu na jejich rentabilitu pro podniky. Z uvedeného vyplývá, že jedinou perspektivní cestou zmírnění problému nezaměstnanosti je vytváření nových pracovních míst a jejich obsazování pracovníky, kteří se na svou novou odbornost kvalitně requalifikovali.

Vytváření nových pracovních míst může stát napomáhat různým způsobem, jmenovitě pak formou investičních pobídek vázaných mj. na vytvoření určitého minimálního množství nových pracovních příležitostí. Z pohledu české zkušenosti se ovšem zdá, že investoři často upřednostňují jiné regiony, než jsou ty postižené největší nezaměstnaností, a to přesto, že díky tomu inkasují od státu nižší než maximálně možnou sumu. Částečným řešením nechuti investorů jít do tzv. strukturálně slabých lokalit by byl dovoz pracovníků za práci: ani tato varianta však není hladce schůdná vzhledem ke komplikovanému přesídlování lidí a relativně drahé, eventuálně řídké dopravě v případech, kdy by byla možnost do práce každodenně dojíždět. A tak se běžně stává, že nová investice sice vytvoří nová pracovní místa, tato místa jsou však zaplněna lidmi zaměstnanými u konkurence. Míra nezaměstnanosti v zemi neklesá, jen cena práce v oborech postižených přetahováním zaměstnanců roste.

Na straně lidí postižených nezaměstnaností je jednou z důležitých šancí jak najít nové zaměstnání úspěšná requalifikace. Stát requalifikační programy podporuje, i ony však mají své limity. Je obtížné si představit, jak někdo, kdo se desítky let živil těžkou fyzickou prací v podzemí, začne úspěšně konkurovat

mladým prodejcům mobilních telefonů či se postaví za přepážku v bance. Nezářídka však bývá problém i na straně těch, kdo se ocitnou bez práce. Někteří lidé příliš lpí na tom, aby pokračovali v práci v tom oboru, na který byli zvyklí, v lokalitě, kde celý život žili, za peníze, na které si zvykli. Takoví nezaměstnaní si právo na práci vykládají nikoliv jako ochranu před diskriminací, nýbrž tak, jako kdyby společnost měla povinnost zajistit jim pracovní místo, které odpovídá jejich představám. Na rozdíl od nezaměstnaných, kteří by nezaměstnaní být nemuseli, jen kdyby přiměřeně slevili ze svých nároků, existují skupiny nezaměstnaných, kteří diskriminací skutečně trpí a jejichž právo na práci je podle našeho názoru nepřípustně porušováno. Jmenovitě bychom rádi zmínili nezaměstnané vyššího věku, perspektivní maminky a ženy s malými dětmi, stejně jako handicapované spoluobčany a Romy. Ve všech těchto kategoriích se při hledání zaměstnání běžně setkáváme s diskriminací, kterou lze možná v některých případech vysvětlit ekonomicky, nikoliv však obhájit lidsky.

Nakonec bychom se rádi zmínili ještě o jednom specifickém tématu, které úzce souvisí s problémem nezaměstnanosti. Čas od času slyšíme stížnosti na cizince, kteří pracují v České republice, a berou tak práci našim občanům. Nejedná se o jev, který by byl pro naši zemi specifický, analogické nálady klíčí zejména v obtížnějších dobách snad v každé společnosti. Odhlédněme od situace, kdy jsou cizinci zaměstnáváni způsobem, který porušuje platné zákony. Jako poctiví pozorovatelé bychom si měli přiznat, že většina cizinců u nás pracuje v oborech, podmínkách a za odměnu, které by český zaměstnanec nepřijal, a raději by pobíral dávky od státu. Dále si uvědomme, že díky laciné práci zahraničních pracovníků jsou ceny jimi vytvářených výrobků a služeb nižší a naše produkty v cizině konkurenceschopnější, než by byly jinak. A konečně, z hlediska křesťanského, neměli bychom být spíše rádi, že si naši výrazně chudší bratři a sestry mohou hmotně přilepšit, a nás to ani tolik nestojí? Vždyť i mnozí z našich spoluobčanů již pracují nebo se po vstupu do EU chystají pracovat v bohatších zemích, než je naše, a jistě by si přáli, aby se tam k nim jejich okolí chovalo spravedlivě, s úctou a přívětivostí, kterou si bez rozdílu zasluhuje každá lidská bytost.

21. 4. 2004

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

MÍSTO EUTANAZIE PALIATIVNÍ PÉČI

Člověk má právo nebýt manipulován k postoji, že eutanazie je řešením obtíží spojených se stářím. Znepokojuje nás, že informace o paliativní medicíně a hospicové péči jsou dlouhodobě ve stínu debat o eutanazii, a to jak u nás, tak i v zahraničí. Pomyšlení na smrt nepatří do úvah moderního člověka; vyloučil ji jednoduše z kontextu života a odsunul za pověstnou bílou plentu. Přesto patří umírání zákonitě k životu každého z nás.

Mnoho nemocí, které srážely pacienta i lékaře v bezmocnosti na kolena, lze dnes účinně léčit. Stále však existují choroby nevyléčitelné.

V pokročilém stadiu těchto nemocí, kdy už nelze odvrátit konec života, lze však zajistit, aby v určitý moment na místo kurativní medicíny nastoupila medicína paliativní, která život neprodlouží, ale dokáže zlepšit jeho kvalitu tím, že v první řadě zbaví postiženého bolesti a umožní vytvořit podmínky pro základní životní funkce.

Upozornujeme na to, že je potřeba rozlišovat mezi bolestí nesnesitelnou a nevládnutelnou. Nesnesitelná bolest je medicínsky řešitelná formou podávání analgetik ne dle momentální potřeby, ale tak, aby byla udržena jejich optimální hladina v krvi, nebo formou invazivních anesteziologických bloků, neuro-modulace a neuroablativní techniky. Nevládnutelná bolest nepředstavuje ani 5 % všech bolestivých stavů v populaci a odráží skutečnou bezmoc. K dalším terapeutickým způsobům patří psychoterapie, sociální podpora a v poslední době i řada imaginativních technik, napomáhajících vytvoření biologické zpětné vazby na základě ovládnutí vegetativního systému. Velmi důležitý je i partnerský vztah lékař–pacient, který je jednou ze základních podmínek úspěchu.

Hospicová péče a paliativní medicína jako její odborná lékařská dimenze se snaží vytvořit důstojný prostor, v němž by smrt a umírání nemusely být ošetřeny strachem a utrpením. Ročně zemře ve světě 56 milionů lidí, každá smrt ovlivní nejméně 5 osob. V domácím prostředí umírá u nás kolem 25 % lidí. Zhruba 70 tisíc lidí ročně potřebuje paliativní péči. Hospicová péče spolu s paliativní péčí vycházejí důsledně z individuálních potřeb a přání pacienta a kladou důraz na nenahraditelnost rodiny a nejbližších přátelských vztahů každého člověka. Právě v očích svých nejbližších vnímá totiž člověk na konci života svou jedinečnou cenu. Ale také naopak, skrze zkušenost s umíráním a smrtí našich blízkých se podstatným způsobem formují naše životy a náš

přístup k posledním chvílím každého z nás. Hospicová péče nepřetrhává přátelské a rodinné vazby ani v okamžicích, kdy již rodina nemocného není sama schopna mu poskytovat náležitou péči a je zapotřebí odborných zásahů mimo domácí prostředí. Je možné poskytovat paliativní hospicovou péči odbornými pracovníky také už i v domácím prostředí.

I Česká republika patří v úrovni umírání mezi vyspělé země, podporujeme rozvoj center výzkumu, výuky a dalšího vzdělávání v oborech lékařství, zaměřených na paliativní péči, jsme pro podporu interdisciplinárního přístupu, pro spolupráci všech lékařských oborů (počínaje dietology až po specialisty na oxygenoterapii) a též duchovních a psychologů, sociálních pracovníků aj. Žádoucí je i vznik speciálních jednotek paliativní léčby a péče v nemocničních zařízeních, neboť hospicové hnutí, které je zatím jediným reprezentantem paliativní péče, nemůže ani do budoucna zdaleka pokrýt vysokou poptávku po těchto specializovaných službách. Je potřeba zabezpečit lepší koordinaci a vytvořit koncepční systémové a legislativní zázemí.

Příslušné organizace, které se paliativní léčbou a pomocí zabývají, je nezbytné legislativně zastřešit, zabezpečit vyškolenými pracovníky a ohodnotit jejich fyzicky i psychicky náročnou neatraktivní obětavou práci náležitou finanční odměnou. Jsme si vědomi toho, že se tato oblast neobejde bez dobrovolnické práce, ale ani nejuznesenější ideály nadšenců pro službu lidem není možné udržet, jsou-li pod tlakem nezajištěné vlastní rodiny. Proto je potřeba podpořit oblast paliativní medicíny ze stabilnějších zdrojů než dosud. Zkušenosti ze světa ukazují, že zavedením center paliativní péče, kdy se sníží počet dnů v nemocnici, dochází ke zřetelným finančním úsporám. Forma domácí paliativní péče je také formou úspory prostředků, proto doporučujeme aplikovat pilotní projekt Ministerstva zdravotnictví, který probíhá s občanským sdružením „Cesta domů“. Je nutné vytvořit akreditační podmínky pro agentury, které se věnují domácí paliativní péči, a standardy kvality poskytovaných služeb.

Obrácíme se o pomoc při řešení této problematiky na regiony, Ministerstvo zdravotnictví, Poslaneckou sněmovnu, Senát a členy parlamentní delegace při Radě Evropy, ale i na budoucí členy Evropského parlamentu, aby věnovali těmto otázkám velkou pozornost z hlediska legislativního i finančního.

Jsme toho názoru, že obrazem kvality lidské společnosti není její samotná materiálně finanční úroveň, ale schopnost přerozdělení prostředků takovým způsobem, který by se přibližoval spíše k fungování základního principu, kdy „živitel rodiny“ se dělí o svůj výdělek „půjčováním“ svým dětem a „vracením“ svým rodičům.

Když se blíží život ke konci, nabízejí se dvě možnosti. Buď upadnout do beznaděje, nebo prožít zbývající čas co nejplněji. Hospicová péče pracuje s nadějí a vírou, že každý lidský život má svoji důstojnost až do samého konce. Tato péče nabízí rodinám a přátelům možnost společně naplnit, hledat či uzdravit vzájemné vztahy tak, aby každý mohl na prožitý čas vzpomenout s vděčností a s vědomím, že život měl smysl a že smysl byl dán životu.

2. 6. 2004

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

K EKOLOGICKÉ DAŇOVÉ REFORMĚ (EDR)

Vítáme fakt, že ekologická daňová reforma si našla cestu z programových prohlášení politických stran až k vážné debatě expertů a odborných ministerských komisí. Považujeme za velmi důležité daňovými úpravami narovnat cenové relace surovin, energií a na druhé straně zjednodušit daňové povinnosti živnostníků a především zmírnit náklady na zaměstnance.

Je namístě nespojovat EDR s přehnanými očekáváními, vidíme ji jako první krok, kterým se snažíme vykročit směrem k šetrnému a odpovědnému přístupu k životnímu prostředí, které není jen záležitostí daňových stimulů a sociálních norem, ale i hodnotové orientace člověka k osobní odpovědnosti za své konání, zdraví a naplnění života.

Zajištění ekologicky udržitelného hospodářského růstu není jednoduché. Konstatují-li ekonomové, že hospodářský růst povzbuzuje právě spotřeba, je zřejmé, že plýtvání a nešetrný přístup ke zdrojům je svým způsobem součástí našeho životního stylu. Většina obyvatel bohatých zemí není ochotna vzdát se hospodářského růstu a s ním spojeného zvětšujícího se blahobytu. Pro obyvatele chudých zemí je blahobyt bohatých výzvou k urychlení rozvoje hospodářství včetně přebírání ekologicky nešetrných způsobů chování. Spíše než administrativní omezování výroby a spotřeby energie se v takové situaci jeví efektivním důraz kladený na úspory energie. Je také třeba účinně vytvářet co nejlepší struktury při výrobě a spotřebě energie vzhledem k průvodním negativním dopadům na životní prostředí, a hledat ekologicky šetrné způsoby spotřeby energie. V těchto případech může sehrát pozitivní roli narovnání pokřivených cenových relací, které vznikly opomíjením rozdílných nákladů, spojených s odstraňováním ekologické zátěže způsobené procesem výroby, distribuce i spotřeby různých druhů energie.

Ukazuje se, že evropské země, které se odhodlaly zvedat spotřební daně na produkty zvyšující výskyt skleníkových plynů v ovzduší, jako Velká Británie nebo Německo, dosáhly při ochraně životního prostředí pozitivních výsledků. Jistě i proto přijala Evropská komise resp. Rada ministrů usnesení o minimální spotřební dani na benzín, naftu, plyn, uhlí, koks a elektrickou energii. Jejich cena by v budoucnu měla zohledňovat i náklady vynakládané veřejným sektorem na snižování zátěže pro životní prostředí, které jsou spojené s výrobou

a spotřebou energie (znečištění ovzduší, rekultivaci dolů, vybudování úložiště jaderného odpadu atp.).

Uvedme jen několik kladných důsledků dobře zvolené daňové reformy. Recyklování by bylo výhodnější, neboť suroviny získají vyšší hodnotu. Dojde k lepšímu rozložení výkonu mezi různými druhy dopravy. Bude finančně výhodné projektovat stavby s minimální spotřebou energie na provoz budov, kde se v současnosti utápí polovina světové spotřeby energií. Jako stavební materiály se budou využívat především ty, které jsou v daném regionu dostupné. Dopravovat na velké vzdálenosti bude výhodné pouze výrobky špičkových technologií s vysokým podílem lidské tvůrčí práce.

Má-li být diskutovaná česká sociálně-ekologická daňová reforma úspěšná, je nezbytné, aby nebyla pouhým zvýšením daňové zátěže, ale aby přinesla další prostředky na obnovu životního prostředí a umožnila snížení daňového zatížení lidské práce.

V současnosti jsou mimořádné náklady související se sanací ekologických škod hrazeny z výnosů privatizace (prostřednictvím Fondu národního majetku). V budoucnosti bude nutné hledat jiné zdroje. Avšak může být ekologická daň tak vysoká, aby pokryla tyto náklady a navíc umožnila snížení daňového a odvodového zatížení pracovní síly? A je rozumné směřovat daňovou povinnost s odvody na zdravotní a sociální pojištění?

Jsme vůbec schopni vystihnout spravedlivě ekologickou zátěž, jestliže se v minulosti mnohokrát podařilo škodlivé zplodiny odhalit až mnohem později? Otázkou také zůstává, zda dokážeme zajistit, aby prostředky získané z „ekologické daně“ byly skutečně použity na rekultivaci krajiny.

Lze očekávat, že čistým výsledkem zavedení ekologické daňové reformy bude čistý dodatečný daňový výnos pro stát. Bylo by žádoucí, aby vláda nezvyšovala daňové zatížení občanů a podnikatelských subjektů. A tak by se velká část vybraných prostředků díky ekologické daňové reformě vrátila zpět do ekonomiky – např. snížením daně z příjmu fyzických a právnických osob, případně příspěvkem na státní politiku podpory zaměstnanosti. A takto pojatá rozšířená ekologická daňová reforma by umožňovala racionalizovat objem i širí spotřebovávaných energií, aniž by vážně ohrozila konkurenceschopnost české ekonomiky.

Nicméně ani snížení daňové zátěže nemusí automaticky vést k poklesu nezaměstnanosti. Vedle mnohokrát opakovaného důrazu na transparentnost podnikatelského prostředí, vymahatelnost práva a zjednodušení byrokratických nároků pro živnostníky, je třeba připomenout i ochotu riskovat, podnikat v původním slova smyslu a vidět v práci nejen zdroj vlastní obživy, ale také podíl na vytváření lidštější společnosti. Sociálně-ekologická reforma by měla odrážet právě snahu o nápravu vztahu člověka k životnímu prostředí v širším slova smyslu.

10. 11. 2004

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

HOSPODINŮV SVATÝ DEN ODPOČINKU

Běh našich životů se ubírá rozmanitými cestami a také různým tempem času. Čas zrození i čas umírání, čas tvorby a čas zániku, čas práce a čas odpočínutí. Stává se nám, že někdy chceme tomu tepu uniknout. Nechceme přijmout úděl těch, kdo musí v potu své tváře jíst chléb, a když už ten úděl přijmeme, necháme se někdy tak strhnout, že je nám zatěžko své konání zastavit. Může to být z nejrůznějších důvodů.

Mojžíšův lid putující pouští z egyptského otroctví do země zaslíbené mohl každého dne v poušti nasbírat určitou dávku zvláštního pokrmu, kterému říkali mana, nebeský chléb. Po pět dnů v týdnu bylo možno tohoto chleba nasbírat množství postačující pro jednu osobu právě na jeden den, a co přebývalo, nedalo se uskladnit. Šestého dne však našli na poušti množství dvojnásobné a Mojžíš jim vysvětlil, že to, co tohoto dne nasbírají navíc, je určeno pro den sedmý, kdy je slavnost odpočínutí, Hospodinův svatý den odpočinku. Ten den mana na poušti nepadala. Sedmého dne se však přesto někteří z putujících vydali manu sbírat a vyvolali tím Hospodinův hněv.

Dnes už se těžko dozvíme, jaký druh úzkosti či nepokoje přiměl tyto Mojžíšovy druhy nespokojit se s dávkou many, které se jim pro onen sedmý den dostalo dne předešlého. Starozákonní vyprávění o tom nic přesnějšího neříká. Můžeme se však zamýšlet nad tím, jaký druh úzkosti, nepokoje či touhy pobízí nás, když nedbáme tisícileté zkušenosti lidstva se střídáním času práce a času odpočinku.

Chceme mít více než ostatní kolem nás? Chceme být prozíravější? Musíme soupeřit s těmi, kdo na nás chtějí vyvrát a také si schválně neodpočinou? Bojíme se, že přestaneme-li s každodenní prací, zachvátí nás nečinnost? Máme pocit, že už nikdy nám nic nepůjde tak dobře od ruky? Děsí nás vidina prázdného dne? Zlobí nás připomenutí, že naše síly nejsou nevyčerpatelné?

Asi bychom mohli takováto uvědomělá i bezděčná nutkání nacházet ještě dlouho. Náš úděl už je takový. Na jedné straně musíme přemáhat přirozenou únavu či nechť k práci, na straně druhé nás někdy těžko probuzená pracovitost svou setrvačností odvádí od vědomí ostatních stránek života, který má být nejen obživou a prací, avšak také oslavou bytí, stvoření a sdílení Boha s člověkem i lidmi mezi sebou.

Kde jde o vážné okamžiky v lidských vztazích, tam také najdeme určité meze naléhavosti oné výzvy ke slavení sedmého dne. Ježíš Nazaretský se vystavil ostrým námitkám ze strany farizeů, když v sobotu nechal hladové učedníky mnout zrní z klasů nebo vyzval uzdraveného ubožáka, aby vstal, chodil a nesl své lože. V Matoušově evangeliu Ježíš reptajícím farizeům odpovídá: „Kdybyste věděli, co chci, a ne obět, neodsuzovali byste nevinné. Syn člověka je pánem nad sobotou.“

Měli bychom však v této souvislosti rozumět tomu, že Ježíš zde ani neruší a dokonce ani nezlehčuje požadavek slavení Hospodinova svatého dne odpočinku. V důrazu na uzdravující hodnotu milosrdenství nás Ježíš vyzývá k zesílení a prohloubení toho, čemu v dané situaci dává přednost před prací i odpočinkem. Něco podobného jsme již zažili při naslouchání horskému kázání, když Ježíš objasňuje, jak se má Zákon naplňovat: „...slyšeli jste, že bylo řečeno otcům (nezabiješ, nezcizoložíš atd.), ale já však vám pravím...“ [Mt 5, 21nn]. A to, co na těchto místech říká, vždy míří k oněm přikázáním, o nichž se jinde vyjádří, že je v nich obsažen celý Zákon i Proroci, a totiž k přikázání lásky vůči Bohu i vůči bližnímu.

Požadavek svěcení sedmého dne – úplně stejně jako všechna přikázání ostatní – nás tedy obrací někam úplně jinam než k prosté organizaci času. Už přemožení sklonu k zahálce je malé drama, co teprve opakované přerušování nabytého tempa a tápání ve zdánlivě prázdném čase odpočinku. Musíme také rozvažovat, komu a čemu tenhle čas věnujeme tak, aby nebyl únikem do opravdového prázdna, do nicoty sílící tehdy, když se čas – jak se říká – jenom tak zabíjí. Rytmus střídání pracovního dne a svátku nás tak přirozeně vede k nejpodstatnějším otázkám našeho života. To ovšem nejsou otázky, na něž by bylo možno odpovídat jednoduchými sestavami „za á“, „za bé“ nebo „za cé“. To jsou otázky, které se musí prožívat, často po nějakou dobu nést jako břemeno a více nebo méně trpělivě je zakoušet a ověřovat v žitých vztazích k sobě samým, k Bohu i k ostatním lidem.

Není tomu tak dávno, co média otevřela debatu o pracovní době v hypermarketech. Zřetelně se ukázalo, že sice existují různé psychologické a pracovní právní důvody pro omezení pracovní doby v neděli, ale nakonec je možné jeden po druhém zpochybnit. Směny si přece prodavači mohou sami dopředu vybrat (a mnohdy oceňují víkendové příplatky), zaměstnavatelé přece musí dodržovat zákoník práce a odbory bděle kontrolují, jak si manažeři počínají.

Jen ti, kdo v podobném vícesměnném provozu pracovali, vědí, jak je těžké vedoucímu odmítnout vypomoci, když někdo onemocní nebo když se kvůli omezenému počtu zaměstnanců nedostává ve špičce pokladních. Často právě ty nejvstřícnější a nejslušnější prodavačky jsou posléze vystaveny tlaku permanentně „zaskakovat“ na úkor volného času, soukromí a posléze zdraví. Neexistuje ani půl dne v týdnu, kdy by si všechny prodavačky mohly být jisty, že jim nezazvoní mobil se vzkazem od šéfa. To jsou ovšem ony sociálně psychologické aspekty, které lze teoreticky vyřešit či napravit. Jediným vážným argumentem, který se nedá obejít, je respekt k lidské důstojnosti včetně výše uvedené možnosti slavit svatý den odpočinku.

Je třeba udělat všechno pro to, aby tento respekt byl přiznán všem lidem.

4. 3. 2005

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

UZDRAVOVAT ZDRAVOTNICTVÍ NENÍ JEN VĚCÍ SYSTÉMU

Na letitých sporech o podobu našeho zdravotnictví patří k nejvíce skličujícím okolnostem fakt, že účastníci se často pokoušejí přebít své protivníky poukazem na vztah mezi lékaři a pacienty, aniž by však hlouběji postihli jeho zvláštní rysy. Reformátor nám obvykle podle vlastní názorové orientace vyloží, čím je ekonomická stránka toho vztahu deformovaná, jak mohou návrhy oponentů celou situaci ještě vyhrotit a jak naopak návrh reformátora přispěje ke sbratření pojišťoven, zdravotníků a pacientů.

K žádnému smiřování se ale viditelně neschyluje, a když se mezi lidmi stočí řeč na příběhy kolem léčení chorob - a ty se postupem doby stávají jedním z nejčastějších témat hovorů, slyšíme namnoze historiky plné úzkosti, lidské bídy a někdy i zoufalství, přičemž to smutné není vždy způsobeno ani samotnou nemocí, ani nedokonalým systémem institučních vazeb a finančních toků.

Ty nejsmutnější příběhy vypovídají o vytrácení se lidskosti tam, kde by jí bylo nejvíce zapotřebí. Jejich smutek někdo zkouší vysvětlovat složitostí systému, velikostí nemocnic a pokročilostí techniky, ale to bývá jen uhýbání před problémem. I ve složitém systému velkých nemocnic se sofistikovaným vybavením je možné projevovat lidskou úctu a respektovat důstojnost, o čemž každodenně svědčí vzájemné vztahy těch lékařů a pacientů, kteří se nenechali udolat únavou, stereotypem a prestiží pochybných autorit malých světů.

Co těmto osobnostem pomáhá, aby vysoce odborné a provozně náročné prostředí dokázali naplňovat ovzduším, jaké povzbuzuje naději přicházejících, trpělivost léčených i obětavost těch, kdo tu vykonávají svá povolání? Nejsou to žádné čáry, návod je jednoduchý. Obtíže jsou ovšem tam, kde lidé neunesou dílčí těžkosti a přestávají čerpat motivující sílu jeho složek - pravdivosti, úcty k druhým a naděje.

Nedorozumění často plyne z toho, že o těchto hodnotách lidí v určitých situacích soudí, že se s nimi zachází jako s dávkováním složek nějakého prostředku. Tolik a tolik pravdivosti, tolik a tolik úcty, tak a tak dlouho odstát. A pak podávat po polévkových lžících. Ale jak pravdivost, tak úcta se nedají odměřovat a dávkovat - ty jsou vnitřním nábojem našeho konání, trvalou nejistotou a nepřestávajícím zápasem o opravdovost. Týká se to pacientů stejně jako zdravot-

níků, a týká se to dokonce i těch, kdo pracují s informacemi a penězi kolujícími ve spletitém světě zdravotnictví.

Pravda každé ze situací v našich zdravotních zařízeních není vyčerpána číslem diagnózy, zvolenou terapií a cenou příslušných úkonů a léků. Na straně pacienta zde vystupují i takové věci jako proměna celého životního obzoru způsobená nemocí nebo naopak chladná kalkulace s kartami zcela jiné hry (o peníze z pojištění, o čas, o situační výhodu aj.), na straně lékaře zase hrají své role únava, provozní nesnáze či odborné spory, časová tíseň nebo hmotné starosti. Jak úžasně lákavá může být představa dané situaci uniknout a zřít se snahy o její hlubší pochopení. S takovým únikem ovšem vyprchává i jakýsi jednotící smysl toho, co děláme a žijeme.

Prastará Hippokratova přísaha i její pozdější obdoby hovoří o úctě k životu i o zasvěcení života službě v této úctě. Chápání jejího závazku by ale mělo být oboustranné. Na jedné straně lékař - „vděčný za dobrodiní umění, jehož se mu dostalo“ - si je vědom své vlastní potřeby toto umění využívat jakožto zasvěcení, na straně druhé mají ti ostatní respektovat ono zvláštní postavení a vyvarovat se všeho takového jednání, které by mohlo podlamovat vůli lékaře onen posvátný závazek dodržet.

Čeho všeho bývá lékař svědkem? Sliboval, že se nepropůjčí k úkonům nad rámec své kvalifikace, ale my po něm chceme předepisování léků mimo rámec našeho léčení. Zavázal se zachovávat naše bolestná tajemství, ale my na jeho mlčenlivost hřešíme i tam, kde chceme krýt svou nepravdu. Prohlásil, že své povolání bude vykonávat bez zřetele k názorovým či sociálním rozdílům, ale my na něj naléháme, aby bral zvláštní zřetel právě na naši situaci.

Není jednoduché stát tváří v tvář nemoci jako znamením omezenosti našeho pozemského bytí a našich možností s tím bytím nakládat. Také není jednoduché hledat správná slova pro toho, kdo ve své ztížené životní situaci hledá rovnováhu. Stále nás něco svádí věcem uhýbat, pozměňovat jejich souvislosti a význam, vynucovat si jiné poselství, než přinášejí. Je náročné odhadnout, kdy máme po lékařích vymáhat vysvětlení, návrhy dalších vyšetření a léčebných procedur, a kdy máme naopak s trpělivostí a důvěrou nechat další postup na druhých. Ale zvládat tyto tlaky je právě součástí zápasu o opravdovost našeho vlastního života, ať už je nám dáno vyrovnávat se s tou či onou úlohou či těžkostí.

Staré přísloví říká, že lékař léčí a Bůh uzdravuje. Z tohoto základu bychom měli vycházet při zaujímání postojů k léčbě a při rozvíjení vztahů v souvislosti s tím. Usilujme o pokoj a pravdivost v naší životní situaci navzdory tomu, že třeba neodpovídá našim plánům a přáním. Mějme úctu jak k tomu, kdo je vysílen svým trápením, tak k tomu, kdo chce dostat svým vysloveným i vnitřním závazkům. A uchovávejme naději, aniž bychom jí přisuzovali zcela určitý obsah. To, čeho se nadějeme, nemusí být vždy úplné vyléčení či návrat všech fyzických sil a odchod všeho trápení. Následkem cesty podstoupené v duchu úcty, trpělivosti a pravdy se nám totiž může dostat něčeho více, uzdravení našeho bytí.

9. 5. 2005

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

RODINA JAKO ZDROJ

K diskusi nad Zelenou knihou Evropské komise o „Nové mezigenerační solidaritě jako odpovědi na demografické změny“.

Prvního září se pozornost většiny z nás upíná k prvňáčkům. Jaká bude škola? Zvládnou všechny nároky školy? Připraví je škola dobře do života? Právě v tento den chceme však také upozornit na klíčovou roli rodiny. Ta neméně připravuje děti do života. Každá společnost potřebuje nejen vzdělané občany, ale také lidi vybavené klíčovými kompetencemi, lidi morálně ukotvené.

Současná, česká i evropská společnost se stále častěji zaobírá „srdcem organismu svobodné společnosti“ – rodinou. Ukazuje se totiž, že funkční rodina hraje stále klíčovou roli při rozvíjení dítěte v mravní osobnost. Přitom však dnešní rodiny bez dostatečné vnější podpory nejsou schopny plnit svoje funkce s onou samozřejmou rezistencí, jak se předpokládalo.

Evropská komise vyvíjí snahy napomoci odstranění chudoby a diskriminace, analyzuje příčiny stárnutí obyvatelstva a jeho dopad na další mezigenerační vztahy. „Zelená kniha“ pod názvem „Nová mezigenerační solidarita jako odpověď na demografické změny“ konstatuje, že pokud se nezastaví úbytek obyvatelstva v Evropě a další snižování podílu ekonomicky aktivních lidí, povede to k dalšímu zesilování napětí mezi generacemi a k prudkému nárůstu chudoby. Evropská komise vidí příčinu tohoto trendu nejen ve vnitřním postoji stávajících rodin a jejich klesající ochotě vychovávat děti, ale hlavně v tom, že celkové společenské prostředí nevytváří příznivé podmínky pro ty, kdo si dané souvislosti uvědomují a rodiny budovat chtějí.

Proto Evropská komise vybízí členské státy, aby zvýšily úsilí k podpoře možností žen sladit odbornou kariéru s mateřstvím, k uplatňování prvků posilujících mezigenerační vazby a k větší podpoře rodiny. Komise v této souvislosti upozorňuje na skutečnost, že ještě nikdy nedošlo k hospodářskému růstu bez nárůstu počtu obyvatelstva.

Není náhodou, že na podobné téma hovoří „Národní zpráva o rodině“ (Min. práce a soc. věcí ČR, 2004), která mapuje současnou situaci života rodin v České republice a celkový stav zákonných i organizačních nástrojů pro podporu rodiny ve společnosti. Rodina je zde právem označena za jedinečný zdroj tzv.

lidského kapitálu. Přispění kulturně zakotvených a hodnotově orientovaných osobností činí z toho, čemu se říká „pracovní síla“, opravdový zdroj rozvoje společnosti, to je ovšem podmíněno výchovou v prostředí, jaké se nepodařilo plně vytvořit jinak než v rodinách. Zpráva zároveň upozorňuje na skutečnost, že tvorba lidského kapitálu a plnění dalších funkcí rodiny nejsou ani společensky doceněny, což dnes (při zřeknutí se někdejšího přímého materiálního nebo finančního užítku z dětské pomoci na poli či v rodinné dílně) zřetelně znevýhodňuje zodpovědné rodiny s dětmi vůči ostatnímu obyvatelstvu.

Také křesťanské organizace (například Federace katolických rodinných svazů v Evropě) vítají evropské snahy o zlepšení situace a současně poukazují na další skutečnosti. Například zaměstnavatelé by měli usilovat o pracovní klima, které respektuje potřeby zaměstnaných žen a mužů žijících v rodinách. Na slučitelnost rodiny a zaměstnání je třeba pohlížet jak pod zorným úhlem zásady rovných příležitostí pro muže a ženy (respektování potřeb matek i otců věnovat se na základě svobodné volby rodině a zaměstnání), tak i z pohledu blaha dítěte, jeho harmonického rozvoje a vzdělávání. Osobní angažovanost rodičů v péči o děti představuje sociální hodnoty, které nesmějí být opomíjeny ani z hlediska působení živoucích rodin na další společenské okolí. Mnoho z nás dospělo k pochopení hodnot jako solidarita nebo spolupráce právě díky vstřícným a otevřeným vztahům v rodinách našich kamarádů.

Není naším cílem vyjmenovat všechny prvky prorodinné politiky. Zkušenosti i reálné možnosti jednotlivých evropských zemí jsou různé. Hovoří se o cenově dostupném sociálním bydlení, o slevách v městské hromadné dopravě, o dostatečně široké paletě různých zařízení pro děti zaměstnaných rodičů. Je jistě možné diskutovat o výši rodičovského příspěvku, o společenském postavení matek na mateřské dovolené, o větší variabilitě zkrácených úvazků, o sdíleném rodičovství (kdy otec je víc zapojen do výchovy dětí, než je dnes obvyklé). O tom všem je možné diskutovat. Pro takovou debatu je však nezbytné docenit roli rodiny. Docenit její roli při předávání kulturního dědictví společnosti příštím generacím i při rozvíjení lidského kapitálu.

Výše zmíněné dokumenty potvrzují fakt, že funkční rodina není samozřejmostí. Nedokážeme-li – jako společnost – soustavně a důvěryhodně usilovat o podporu rodin, i o podporu těch, kdo chtějí rodinu založit a vychovávat děti, budeme čelit shora uvedeným vývojovým trendům s mnohem menší šancí nalézt uspokojivé východisko.

Prosperující a solidární společnost není možné budovat bez docenění a ohleduplnosti k něčemu tak přirozenému, jako je rodina.

1. 9. 2005

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

ZADLUŽOVÁNÍ DOMÁCNOSTÍ A ZADLUŽOVÁNÍ STÁTU

Předmětem pozornosti médií a vzrušených debat politiků je rostoucí zadlužování státu. Objevují se varovné informace, kolik už činí výše státního dluhu rozpočítaná na každého z nás občanů; v základu těchto propočtů je skutečnost, že dluh státu nemá kdo jiný zaplatit než my, občané a daňoví poplatníci, včetně našich dětí jako poplatníků budoucích.

V poslední době však média přinášejí informace i o rychlém zadlužování českých domácností.

V prvním případě můžeme mít pocit, že „za to mohou politici“, ačkoliv i na růstu státního dluhu máme podíl my sami a naše organizace – odborářské, profesní komory, zájmové svazy, my pacienti. Ve druhém případě vznikají dluhy na základě dobrovolně uzavíraných smluv mezi domácnostmi a věřiteli: bankami, spořitelny, ale i supermarkety, leasingovými společnostmi. Tam už se nemáme na koho vymlouvat.

Pocit odpovědnosti vůči budoucnosti nás vede ke kladení vážných otázek: Je tento vývoj morálně ospravedlnitelný a je ekonomicky únosný? Mají pravdu ti, kdož varují, zejména před dluhy státu, anebo ti, kdo tvrdí, že se máme klidně zadlužovat dál, že to je nejen ekonomicky v pořádku, protože v porovnání s jinými zeměmi jsme dosud málo zadluženi, a že to je dokonce zapotřebí, aby se náš hospodářský růst nezastavil? Co nás vlastně vede k zadlužování, jaké jsou naše představy o cestách ke štěstí?

Pokusme se dát na tyto otázky odpovědi založené na ekonomických faktech, mezinárodních srovnáních a sociální etice křesťanství.

- 1 – Je pravda, že náš státní dluh i průměrný dluh české domácnosti je v porovnání s našimi sousedy i s nejbohatšími zeměmi v EU dosud poměrně nízký. Celková výše státního dluhu není ani v rozporu s kritérii stanovenými EU v Maastrichtu, a meziroční zadlužování se naše vláda snaží dostat rovněž pod stanovený limit pro rozpočtovou disciplínu. „Obsluha“ státního dluhu, tedy splácení půjček a úroků, není dosud tou nejmáňší překážkou pro sestavování státních rozpočtů.

- 2 – Zneklidnění může vyvolávat spíše dynamika zadlužování, rychlost, s jakou doháníme vyspělejší dlužníky. Potíže s vyrovnaností státních financí i ve střednědobém výhledu začínají klást nepřijemné otázky, zda či jak budeme v roce 2010 připraveni pro přijetí eura, tedy pro praktický vstup do Evropské měnové unie.
- 3 – Ani dluhy českých domácností, v poměru k jejich ročním příjmům, nedosahují výše běžné v západní Evropě či v USA. Navíc, v těchto dlužích hrají, zejména v poslední době, převažující roli hypoteční úvěry určené na výstavbu bytů, na stavbu a rekonstrukce rodinných domků. Jedná se tedy o dlouhodobé investice domácností. Jejich záruky jsou ekonomicky lépe zajištěné proti rizikům a tyto úvěry jsou i morálně ospravedlnitelné, pokud jde o budoucí bytové podmínky příštích generací.
- 4 – Avšak řada domácností má již problémy se splácením svých půjček. To se projevuje nejviditelněji, a také nejbolestněji, rychlým růstem exekucí, tedy „bankrotů“ domácích rozpočtů. Údaje za poslední tři roky naznačují, že se blížíme hranici 200.000 provedených exekucí za kalendářní rok.
- 5 – Je tedy namístě připomenout, že zvažování důsledků svých vlastních, nejen ekonomických, rozhodnutí je známkou zralosti osobnosti člověka, a je morálně zavazující ve svědomí, pokud jde o naši odpovědnost za příští generaci.
- 6 – Při plánování rodinných financí je třeba vycházet ze zdravého životního názoru, z pokorného vědomí, že my lidé nemáme nikdy budoucnost plně ve svých rukou. Naše přičinění je jistě nutné a pomoc v podobě přijetí dobře zvážené půjčky plně ospravedlnitelná. Pamatujme však, že své zdraví můžeme sice hodně ovlivnit, ale nikdy nejsme jeho pány. Podobně i v zaměstnání. Na naší pracovitosti a spolehlivosti jistě hodně záleží a výsledkem by měl být náš kariérní a platový růst, ale i tady se může mimo naši kontrolu vynořit riziko nečekané ztráty zaměstnání. A tak propady v rodinných příjmech mohou ohrozit naši schopnost dořet dobrovolně přijaté závazky a splácet dluhy.
- 7 – Touha po tom, mít všechno a rychle, mít to, co mají druzí, není cestou ke štěstí. Psychologové, kteří ve vyspělých zemích již po desetiletí analyzují chování lidí v konzumní společnosti, varují. Hovoří o „zvyku jako železné košili“ a o otroctví spotřebního „žentouru“. Analýzy souvislosti mezi výší spotřeby a subjektivně pocíťovaným štěstím jsou paradoxní. Jen

pro nejchudší země platí tato zdánlivě samozřejmá souvislost. V bohatších zemích, k nimž naše republika již nesporně patří, je souvislost mezi spotřebou a štěstím daleko méně jasná. Na subjektivně pocítovaném štěstí se stále více podepisují negativní faktory. Je to cena, kterou musíme platit za růst materiálního blahobytu. Jednou takovou vysloveně negativní složkou „štěstí“ je hrozba ztráty zaměstnání. Jiným, neméně frustrujícím negativním „komponentem“ štěstí je Damoklův meč půjček, které přestáváme být schopni splácet.

- 8 – Je možno tedy dát jednu všeobecně platnou radu: Své rodinné finance a svůj životní styl nezakládejme nikdy na filosofii „žít na doraz“, a už vůbec ne na názoru „po nás potopa“. Člověk, který se domnívá, že má všechno „dobře spočítané“, a člověk přesvědčovaný reklamou „Já na to mám!!!“ může snadno podlehnout psychologickému sebeklamu, že je „svého štěstí výlučným strůjcem“. Vyléčení z této iluze může mít podobu léčby šokovou terapií.
- 9 – Křesťanská životní filosofie klade důraz na dobré vztahy vůči lidem, blízkým i vzdálenějším. Je plně v Božím záměru s člověkem, aby pracoval na zlepšování svých pracovních a životních podmínek. Avšak daleko zpátky do historie sahající náboženská zkušenost nás varuje: Nezakládejme svůj život na hromadění majetku, na věcech. Peníze jsou dobrý sluha, a zlý pán, a to platí i pro zadlužování našich domácností, stejně jako pro vedení státních financí.
- 10 – Již antický řecký filosof Aristoteles rozuměl tomu, že peníze, ani zboží nejsou pro člověka definitivním cílem, ale jen prostředkem. Říká, že životní štěstí (řecky „eudaimonia“) spočívá na dobrém životě a čistém svědomí. Profesor jedné z nejstarších evropských univerzit v Boloni, ekonom Stefano Zamagni říká, že „štěstí je vedlejším produktem naší starosti o naše bližní“. Pokud jde o materiální blahobyť, je tedy možné paradoxně tvrdit, že méně je někdy více. A proto, chceme-li být trochu svobodní od zotročování konzumem, nechejme někdy „zlatou mušku štěstí“ odlétnout tam, kam si přeje.

28. 11. 2005

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

DOMÁCÍ NÁSILÍ – O LIDSKOU DŮSTOJNOST, O ZDRAVÍ, O ŽIVOT!

Pojem domova v nás většinou vyvolává jen ty nejpříjemnější představy. Bezpečí, důvěrně známá zákoutí a vžité obrazce světla i stínu, ať už je kreslí úsvit, odpolední slunce nebo večerní lampy. Nejpodstatnější jsou však hlavně ti, kdo s námi to místo vytvářejí, komu přejeme dobré ráno, kdo nám podává u jídla sůl a koho se v podvečer ptáme, jestli už můžeme rozsvítit. V našich životech bývá domov východiskem i útočištěm, zázemím a místem posily i spočinutí.

Ta představa je v základech našich bytostí tak hluboko a tak pevná, že si nechceme připustit možnost zhroucení takového obrazu. Ano, lidé se někdy neshodnou, děti tu a tam potřebují pevnější vedení, a pokud jde o nějaké to uhození, může projasnit zmatené poměry lépe než kdovíjak dlouhé vysvětlování. Takovým a podobným chlácholením se zaplaňuje úlek anebo znepokojení, když se setkáme s určitými příznaky uplatňování síly ve vztazích mezi blízkými. Naneštěstí není zlehčující odezva jen výrazem lhostejného okolí, v mnoha případech bývá také způsobem, jímž se snaží znovu nabýt rovnováhy zaskočená oběť – za žádnou cenu nechce připustit, že by zažitě výhrůžky, projevy útlatku, či dokonce útok mohly být počátkem zesilujícího se řetězce útrap, jaký se nakonec promítá do neblahých statistik s přesmutným záhlavím DOMÁCÍ NÁSILÍ.

Pokud to nepostihlo nás samotné nebo někoho blízkého, máme sklon stávat se lhostejným okolím takového dění. Nechce se nám uvěřit, že v civilizaci počítačů, satelitního navádění při cestách a psychoanalýzy může být opravdovým problémem týrání svěřených dětí nebo používání surové síly při jednání s partnerem. Patří bohužel k paradoxům naší doby, že se stoupající technickou i strukturní složitostí světa, s celkovým zvyšováním spotřeby a s přibýváním podílu zábavy na našem trávení času některých těžkostí spíše neubývá. K selhání prastarého pravidla soužití, že silnější chrání slabšího, dochází zpravidla ve skrytosti a my tak vlastně ani nevíme, zda to, co nás šokuje dnes, bylo třeba před deseti léty horší nebo lepší.

A jde opravdu o šokující čísla. Poslední průzkumy ve vyspělých zemích ukazují, že až každá čtvrtá žena, každé šesté dítě a i poměrně hodně mužů se ve svém životě stalo obětí nějaké formy domácího násilí. Zcela alarmující je skutečnost, že v průměru se oběti týrání obracejí se žádostí o pomoc zvenčí až po pětatřicátém případě některé z forem zvlé či útisku vůči nim a že mezi

ženami ve věku od devatenácti do čtyřiačtyřiceti let je domácí násilí dokonce nejčastější příčinou úmrtí, častější než rakovina nebo dopravní nehody.

Tato čísla nás usvědčují. Nemůžeme se tvářit, že se jedná o nějaký okrajový jev, výjimečné selhání několika jedinců v krajní situaci. Musí být něco v nepořádku se způsobem, jakým připravujeme děti na těžkosti života. Asi se nám ani za dva tisíce let křesťanství nepodařilo přesvědčivě doložit pochopení Kristova napomenutí pro Zebedeovy syny i ostatní učedníky: Kdo je větší, má více sloužit; kdo je tedy silnější, nemá se ani pokusit svou sílu obracet proti těm, kdo jsou na něho odkázáni.

Nedaří se nám ale asi naplňovat také další zásady dobrého soužití. Když se takové množství rodin dostává do onoho typu izolace, ve kterém může neurvalý jedinec zneužívat své převahy a toho, že trýzeň a bolest těm nejbližším působí ve skrytosti. Když v takových situacích postižení mlčí a podporují se vzájemně jen mezi sebou v obavě, že pokus o vnější zásah by jen celou situaci zhoršil zvláště pro ty, kdo v tom jsou se mnou. Ten pocit obětí, že není komu si postěžovat a koho požádat o pomoc, ten nedává naší pospolitosti dobré vysvědčení.

Nemusíme ale jen lamentovat. Vývoj s sebou přináší nejen složitosti, shon a stísněnější svět. Přináší také nové způsoby účasti, zájmu a sdílení mezi lidmi. Díky novým způsobům vnímání společenské skutečnosti jsme se také dozvěděli všechno to, před čím jsme bezděky zavírali oči; díky novým způsobům hledání různých cest nacházíme také další formy pomoci. Před necelými dvěma léty se podařilo nově definovat ochranu před domácím násilím v trestním zákoně. Pomoc obětem domácího násilí organizují celkem tři ústřední orgány veřejné správy (Ministerstvo vnitra, Ministerstvo spravedlnosti a Ministerstvo práce a sociálních věcí) a v řadě případů i orgány územní samosprávy. Zcela konkrétní pomoc ve velikém objemu a v různých formách poskytují dnes už desítky církevních i světských organizací. Jakkoli je tato jejich obětavá činnost povzbudivá, neměla by nás ani trochu uklidňovat či ukolébat. Naopak - měla by nás motivovat nejméně ve třech směrech: v úsilí o soustavné vytěšňování jakéhokoli násilí z lidského soužití, ve snaze předcházet bezútešné izolaci lidí kolem nás a konečně v účinné pomoci tam, kde sami disponujeme nějakou tou silou navíc.

6. 4. 2006

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

TI, KDO VYTVÁŘEJÍ PRACOVNÍ MÍSTA, SI ZASLOUŽÍ RESPEKT

1. máj - „svátek práce“ se slaví už více než sto let, a přes všechny sporné periody a zneužití zůstává u nás státním svátkem. Roku 1890 uvítal jeho slavení Jan Neruda ve známém fejetonu v Národních listech. Méně známé je, že už 7 let předtím se v Boru u Tachova sešli křesťanští sociální myslitelé Rakouska a Německa, aby sepsali „Borské teze“ k dělnické otázce své doby. Tyto teze iniciovaly vydání prvního papežského sociálního listu „Rerum novarum“ (1891). „Dělnický papež“ Lev XIII. se v něm zastal chudých, hovořil do svědomí podnikatelů, a současně varoval před svody marxistického socialismu.

Oba totalitní režimy 20. století - „hnědý“ i „rudý“ - měly mj. společné i to, že úspěšně vymýtily nezaměstnanost. I dnes je u nás ještě dost lidí, kteří říkají - přes všechno to, co zažili, že za komunistů byla alespoň práce. Ale zapomínají, že nesoulad mezi nabídkou práce a skutečnou poptávkou po ní existoval i v reálném socialismu. Nezaměstnanost byla tehdy ovšem skrytá (podobně jako cenový růst) a projevovala se ve formě přezaměstnanosti. Jíst mohli i ti, kdo toho moc nenapracovali a podle dobového vtipu „nehledali práci, ale zaměstnání“. Dědictví obou totalit si ještě dnes mnozí z nás v sobě nesou v podobě pokleslé pracovní morálky, nevalné kultury práce a přesvědčení o hodnotě falešných životních jistot.

Otázka zní: Co platí dnes, v nových podmínkách? Je nezaměstnanost nevyhnutelnou daní za znovunabytí svobody - včetně svobody podnikání a „práva nepracovat“? Nebo existuje nějaký recept na sloučení svobody s právem na práci?

Smiřovat se s jakkoliv vysokou a strukturovanou nezaměstnaností jako „nutným zlem“ je společensky nebezpečné. Duch vzpoury nezmysel z povrchu zemského a v celém regionu východní a jižní Evropy je schopen přivést na svět znovu duchy horší, než je sám, a způsobit konce horší začátků - třeba proto, že lidé propadají zoufalství bez naděje na nalezení práce. Na druhé straně je však dobré si uvědomit i to, že přiměřená míra nesouladu mezi nabídkou práce a nabídkou pracovních příležitostí je sice nevídanou, ale organickou součástí systému tržního hospodářství, a bylo by pošetilé strkat před toto skutečností hlavu do písku.

Bylo by tedy hrubě nespravedlivé domnívat se, že drtivá většina nezaměstnaných nemá práci jen proto, že pracovat nechce. Co však je potřebné měnit v našich vlastních postojích, je vědomí toho, že příležitost k práci není samozřejmostí. Je-li práce dar, pak je namístě i pocit vděčnosti za možnost pracovat, věrně a poctivě plnění pracovních povinností. Potřebujeme také lépe chápat, že i práce, která zcela neodpovídá naší kvalifikaci, zkušenostem a představám, by měla být s pokorou přijímána jako příležitost k překonání obtížného období, jako šance na získání nových návyků, zručností a zkušeností, které se nám mohou někdy v budoucnu hodit, a jako období umožňující zapracovat na sobě a následně si najít zaměstnání, kde naše hříbny budou lépe využity. I v České republice lze najít okresy a regiony, v nichž je dlouhodobě nízká nezaměstnanost právě díky ochotě lidí pracovat i při skromných platových podmínkách a na místech, která jsou reálně k dispozici.

Dnešní svět od každého z nás vyžaduje ochotu rychle se učit věci nové, být přizpůsobivý, hledat samostatně perspektivní zaměstnání odpovídající osobnímu profilu. Jsou obory, podniky, a dokonce profese, které v hospodářské soutěži neobstojí, zanikají, a vzniká tím potřeba rychlé rekvalifikace, přeškolení, zapracování. Doba si žádá aktivní přístup vůči zaměstnání především ze strany zaměstnance.

Je-li dobré a záslužné práci mít, je ještě záslužnější pracovní příležitosti vytvářet i pro jiné. Podnikatelé, zaměstnavatelé a manažeři jsou v moderní společnosti váženou vrstvou mimo jiné právě proto, že mají dar práci pro jiné tvůrčím způsobem vyhledávat a zajišťovat. To, že jejich podniky nesmějí upadnout do ztráty a platební neschopnosti, je někdy velice obtížný úkol. Úkol, který navíc nikdy nekončí. To, že podnik vydělává a podnikatel bohatne, může vést k růstu společenské prestiže a na druhé straně třeba i k závisti. Ale teprve podnikatel, který podniká zákonným způsobem a jedná slušně se svými zaměstnanci, teprve takový podnikatel má ve své obci nárok na pravou vážnost a úctu.

Veřejná autorita, jíž je stát a politická moc vůbec, má oprávnění ke své existenci jen ve společném dobru země a dnes i celých regionů, kontinentů, ba globální ekonomiky. Jestliže je dostatek pracovních příležitostí jedním – a to velice důležitým – poznávacím znakem společného dobra v každé zemi, pak z toho plyne, že se politici, vlády ani moc zákonodárná nemohou vyvázat ze závazku pracovat a přispívat k aktivní politice zaměstnanosti.

Cesty a způsoby jak zlepšit situaci na trhu práce překračují kompetence katolické sociální nauky a církvi nepřísluší vměšovat se do konkurence stranických

programů v oblasti aktivní politiky zaměstnanosti. Věřící a všechny lidi dobré vůle angažované v politice, státní a veřejné správě však vyzýváme – každého na základě vlastních životních zkušeností a svědomí – k hledání a tvůrčí práci pro omezení nezaměstnanosti. „Láska je vynálezavá“ – říká apoštol Pavel, a pokud nám skutečně záleží na lidech, pak nás společenské zlo nezaměstnanosti nesmí nechávat lhostejnými.

Přes veškerou snahu všech zúčastněných se může stát, že na některé z našich spoluobčanů dolehne břemeno nezaměstnanosti. První sociální sítí i „trampolínou“ jim mají být ti nejbližší, manžel, manželka, děti, rodiče, sourozenci, širší rodina. Člověk postižený nezaměstnaností však potřebuje zažít a pocítit podporu a solidaritu také ze strany obce, komunity, farnosti, kde žije. Ztráta smyslu života je frustrující a ponižující, nezáměr okolí zraňuje. Podaná ruka k pomoci, dokonce i ucho otevřené k naslouchání jsou v takové situaci k „nezaplacení“!

Říká se, že sdílená radost je dvojnásobná radost, platí však také, že starost, o níž se máme s kým podělit, je poloviční starostí. Ztracené štěstí a otřesený smysl života můžeme nakonec najít tam, kde bychom ho vůbec nehledali: v dobrovolné práci pro druhé. Někdy – jako nezasloužený dar – se tato naše dobrá vůle a starost o druhé může ukázat i jako cesta ke znovunalezení práce – zdroje obživy.

1. 5. 2006

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

CIVILNÍ SLUŽBA JE PROSPĚŠNÁ PRO VŠECHNY

Profesionalizace české armády byla logickým krokem, avšak několik let poté je třeba zhodnotit socializační přínosy základní vojenské služby, náhradní vojenské služby a dobrovolnictví. Chceme otevřít diskusi o možnosti opětovného zavedení civilní služby, která by byla pro muže povinná.

Zrušení branné povinnosti, respektive vojenské či náhradní vojenské služby přivítali mnozí mladí lidé s potěšením. Roční vytržení z kontextu pracovního prostředí, vztahů k blízkým lidem i důvěrně známého sociálního prostředí chápali jako nesmyslnou ztrátu času a energie. Mnohdy tomu tak snad dokonce i bylo.

Avšak vojenská služba měla i pozitivní souvislosti. Mladí muži si často sáhli na dno svých sil, zažili pocit, že dokážou víc, než si mysleli, naučili se vycházet s druhými lidmi, s nimiž by se jinak možná nikdy nepotkali, naučili se poslouchat nadřízené, spolupracovat a pomáhat si navzájem. Vojna - a podobně i civilní služba - tak napomáhala osobnímu zrání, docenění hodnoty služby druhým a prohlubovala tak důležitou společenskou soudržnost (sociální kohezi).

Profesionalizace armády možná omezila negativa všeobecné základní vojenské služby, ale zároveň mnohým znemožnila prožít blízká setkání s podobnými lidmi, kteří jsou zároveň tak odlišní, prožít pocit osvobození, když se člověk oddá službě druhým, čemusi, co přesahuje jen péči o sebe sama, zkrátka prožít pocit, co to znamená být potřebný a užitečný.

Společnost se tak ochudila o mnohé projekty rozpočtových organizací i občanských sdružení, které využívali muži vykonávající civilní službu. V této souvislosti zmiňme ještě výsledky poznatků, které vyplynuly z podrobného výzkumu občanské společnosti v rozvinutých demokraciích. Podle tohoto projektu, který v ČR zaštitila Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, lidé, kteří se angažují v občanských sdruženích, mají větší důvěru ve druhé lidi a jsou ochotni věnovat víc času a energie všeobecně prospěšným aktivitám než ostatní občané.

Toto jsou důvody, proč některé evropské země, jako např. Francie, zvažují zavedení všeobecné civilní služby. Zkušenosti pro její úspěšné zavedení je možné čerpat ze dvou zdrojů: náhradní vojenské služby a dobrovolnických aktivit.

Civilní služba by měla obsahovat dvě části - první by byl tříměsíční výcvik v oblasti civilní obrany včetně pomoci při živelních pohromách, druhou by pak byla šestiměsíční práce v konkrétním zařízení ve zdravotnické, sociální či humanitární oblasti v zemích EU nebo v rozvojových zemích.

Pokud by se podařilo zaangažovat do přípravy a organizace těchto programů mladé lidi, je naděje, že podobně jako je tomu u služby v dobrovolnických projektech, získala by si i takováto civilní služba podporu veřejnosti a mládeže. Mladí lidé si dobře uvědomují, nakolik jsou podobné stáže, kde se procvičí v klíčových dovednostech, důležité při posuzování žadatelů o přijetí do zaměstnání. A mnozí z nich si v sobě ještě nesou ideály ochoty k nezištné spolupráci.

Praxe s organizací dobrovolnických projektů i náhradní vojenské služby pochopitelně přinesla i negativní zkušenosti. Někteří „civilkáři“ neplnili řádně svoje povinnosti a mnohdy ohrožovali chod zařízení, kde působili. Obzvláště ve zdravotnictví a v sociální sféře byli nemotivovaní „pomocníci“ spíš přítěží. Podobným argumentům lze čelit pouze kvalitní přípravnou fází a širokou paletou uplatnění v druhé fázi. Avšak jediným důsledným řešením je učinit tuto civilní službu natolik prestižní záležitostí, že může být nepovinnou nabídkou mladým lidem. Záleží tedy na nás všech, jaký význam dobrovolnictví a úvahám o civilní službě přisoudíme.

Podle rozsáhlého výzkumu ve Francii vytvoření takové civilní služby podporuje celkově 91 % obyvatel, mezi mladými (od 18 do 24 let) pak 86 %. V našich podmínkách by výzkum pravděpodobně dopadl obdobně. Možná přišel čas dát mladým lidem příležitost přispět tímto způsobem k obnově společnosti, umožnit jim zakusit ten povznášející pocit, když se člověk rozhodne věnovat svůj čas a sloužit dobrovolně druhým.

21. 9. 2006

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

PŘÍCHOZÍ MAJÍ PRÁVO NA RESPEKT A SPRAVEDLIVÉ ZACHÁZENÍ

Do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR dorazila opět novela trestního zákona, která stanovuje skutkovou podstatu nového trestného činu – napomáhání k neoprávněnému pobytu na území České republiky. Možné kriminalizování pomoci cizincům ale vzbuzuje řadu otázek.

Mezinárodní migrace v posledních letech nabyla na významu i v České republice. Z několika nedávno zveřejněných empirických studií postojů české veřejnosti vůči cizincům plyne, že postoje k imigraci jsou převážně negativní. Skoro tři čtvrtiny respondentů jsou přesvědčeny, že imigranti zvyšují míru kriminality, jen o něco méně lidí je názoru, že počet přistěhovalců by se měl snížit, a to i proto, že dle jejich mínění vláda vynakládá na pomoc jim určenou příliš mnoho peněz. Téměř 60 % je přesvědčeno, že imigranti berou „našim“ lidem práci.

Česká veřejnost si nepřeje, aby stát podporoval integraci cizinců, a přitom – kontroverzně – požaduje jejich asimilaci, a tím tedy splynutí s kulturně homogenní českou většinovou společností. Všechny tyto postoje se projevují i v zemích našich sousedů, ale my Češi jsme vůči imigraci a možnému pozitivnímu přínosu z kulturní různorodosti velmi skeptičtí.

Náš obnovený český stát jako by se chtěl izolovat v srdci Evropy v jakémsi sebeuspokojení: „konečně sami“. Sociální psychologie i dějiny našeho národa mohou možná přispět vysvětlením, proč takové postoje převažují. Nemohou je však ospravedlnit. Po celá staletí náš národ trpěl problémem exulantů, vyhnanců a utečenců, kteří zemi opouštěli z důvodů náboženských, ideologických a národnostních. Sami jsme se podíleli na tom, že tři miliony našich německy mluvících spoluobčanů muselo opustit zemi svých předků.

Chceme poukázat na jeden podstatný zdroj těchto postojů. Tím je tvrdost našich srdcí. V tisícileté duchovní tradici starých Izraelitů, kteří sami měli trpké zkušenosti s vyhnáním, nacházíme duchovní poznání, že Bůh chrání přistěhovalce, je na straně pronásledovaných a „mate cestu bezbožníků“. Ježíš již jako malý chlapec prchal před krutovládným králem a „Svatá rodina“ měla v Egyptě, vyjádřeno dnešním jazykem, statut uprchlíků. Budme tedy vstřícnější vůči těmto „přivandrovalcům“, přijímejme je jako naše bližní v obtížné situaci. Bez změny našich postojů – bez „obrácení našich srdcí“ – zůstane i psané prá-

vo jen mrtvou literou. Jen duch slitovnosti ji může oživit. Věřme, že solidární postoj k přistěhovalcům nám jednou bude připočten k dobru.

Počet úspěšných žadatelů o azyl je obdobný jako v jiných evropských zemích, možná dokonce vyšší, tj. 8 %. V konkrétních číslech však jde „jen“ o desítky lidí. Přesto dnes žije v Česku na 350.000 cizinců a v příštích letech se očekává, že jich bude přibývat o třicet tisíc ročně. Legálně ke konci února 2007 v Česku pracovalo 187.973 cizinců, což je zhruba o 40.000 víc než před rokem. Máme na mysli slovenské, ukrajinské, vietnamské a jiné zahraniční dělníky. Dnes tvoří přibližně 3 % obyvatelstva, ale za deset let bude možná každý desátý obyvatel Česka cizinec. Jsme zemí s nejrychleji rostoucím počtem cizinců v Evropě.

Můžeme tyto trendy přehlížet, nebo se můžeme pokusit vstřícně nabídnout příchodím aspoň základy naší kultury. Ta zahrnuje i právní prostředí. Přes veškerou snahu se nedaří citlivou oblast spojenou s migrujícím obyvatelstvem v našich podmínkách vhodně uchopit.

V návrhu novely trestního zákona je zakotvena nová skutková podstata trestného činu: Kdo za úplatu nebo jinou výhodu či prospěch jinému pomáhá k neoprávněnému pobytu na území republiky, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo peněžitým trestem nebo zákazem činnosti.

Při výkladu výše uvedené formulace pak hrozí kriminalizace práce advokátů a jiných osob poskytujících poradenské služby, služby humanitárních organizací poskytujících pomoc všem osobám v nouzi (lidskoprávní nevládní organizace, charity, noclehárny a jídelny pro osoby bez přístřeší aj.), dalších poskytovatelů běžných služeb (lékařů, zařízení pro děti a jiné). Není zde vyloučen okruh osob žádajících o azyl.

Uvedené skutečnosti jsou problematické i z hlediska lidských práv.

Fungování trestního práva není možné v souvislosti s migrací samozřejmě vylučovat. Je nezbytné ho uplatňovat například při nelegálním překračování hranic a organizování takové činnosti či při jiném chování poškozujícím společnost samotných občanů ČR. Takovou činností jsou např. některé způsoby a formy nelegálního zaměstnávání migrantů apod.

Aktuálně diskutovaná varianta trestního zákona však ve svém striktním výkladu paradoxně otvírá možnost stíhat i pracovníky, kteří jsou profesně určeni k pomoci imigrantům a jejichž studium je většinou financováno ze státních peněz.

Domníváme se, že jasně strukturovaná pravidla pro azylovou politiku, pravidla udělování trvalého pobytu či zaměstnávání cizinců a určitá vhodná forma lidskoprávního přístupu při jejich aplikaci přinesou mnohdy v dlouhodobých souvislostech lepší celospolečenské výsledky, než striktní uplatňování trestního práva.

V postoji vůči přistěhovalcům a žadatelům o azyl, tak i – obecněji – ve správě věcí veřejných: Nezatvrzujme svá srdce, když uslyšíme Kristův hlas.

21. 3. 2007

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

UČME SE ŽÍT S MINORITAMI

Chirurgickými řezy se podvívá neléčí

Dobří lidé mívají většinou ve věcech pořádek a vědí, na čí stranu se postavit. Někdy to ale mají hodně těžké. Samozřejmě nechtějí být na straně toho, kdo hlásá rasovou nerovnost a ospravedlňuje předsudky vůči lidem s odlišným vzezřením, cítěním a chováním. Na straně druhé je ale přece pochopitelné, že nelze tolerovat soustavnou zahálku, neplacení nájemného, či dokonce vybydlování kdysi docela běžných obydlí.

Je jistě ošklivé někoho nevízt do práce kvůli barvě pleti, ale co když se za tím člověkem - který sám o sobě nemusí být špatný - budou trousit jeho všelijací příbuzní a přátelé, kteří už vůbec spořádaní nejsou, a on jim nedokáže zabránit, aby neudělali něco, co nás poškodí. Určitě nevypadá dobře, když našinec nechce příslušníky určité národnosti za sousedy, ale to přece ještě není rasismus - to je jen rozumné vyhýbání se riziku, že takové sousedství pak zapříčiňuje spoustu nepříjemností a potíží.

Opravdu není lehké se zorientovat. Každodenní zkušenost přináší mnoho příkladů předsudečné a hluboké nesnášenlivosti k příslušníkům menšin a zároveň zase takových nešťastných jevů a událostí, jimiž se nesnášenlivost živí a ospravedlňuje. Poničená obydlí, děti cvičené ke kapsářským výpravám, jízda mercedesem pro sociální dávky, překroucení věcných pokynů nadřizovaných a obvinění z rasistické šikany, takové a mnohé další úkazy poskytují hlasatelům rázných řešení možnost tvrdit, že oni nejsou žádní rasisté, chtějí se přece vypořádat jen s nepřizpůsobivými. Dobří lidé by ale také měli být uvážliví a nechat se strhnout ke zjednodušeným soudům o vrozené nepřizpůsobivosti. Kdo vyrostl v běžných spořádaných poměrech, určitě ví, jak se dá ve zvycích a poměrech rodiny odkrývat letité vrstvení zkušeností, ze kterých náš životní způsob povstal.

Staletý život romských skupin na okraji společnosti vyvrcholil ve dvacátém století nacistickou genocidou a pak desítkami let násilné, nechápavé a zoufale neúčinné asimilace. To prostě muselo vytvořit řadu obranných mechanismů, chytráckých postupů a také předsudečných postojů, s nimiž se ten či onen příslušník pospolitosti protloukal životem.

Myslet jen na potřebu přítomné chvíle, vyžrát na nafoukaného gadžu, radovat se z čerstvě ukořistěného úlovku – to jsou vlastně nánosy vzpomínek na zacházení, jakého se předkům těchto mužů a žen a dětí dříve dostávalo a jaké oni bezděky ještě nyní očekávají od většiny.

Takové nánosy se neodkládají snadno. A jejich odplavování by se dále znesnadňovalo, nebo dokonce znemožňovalo, kdyby většinová společnost nadále zdůrazňovala „nepřizpůsobivost“ většiny těchto rodin i dětí. Co jiného představují zvláštní školy a ghetta než bludný kruh, v němž přežívání mezi podporou a kriminalitou poskytuje snazší životní perspektivu než vzdělávání a řádná obživa. Těžkosti tohoto druhu se vyhrcojí zejména tam, kde se sbíhají cesty vytěsněných bez účinné pomoci okolí.

Nevyzýváme k miliardovým projektům, velkolepým technicko-organizačním opatřením nebo plošnému zvýhodňování. Dovoláváme se zdravého úsudku a porozumění pro skutečnost, že zátěž, která se po desítky generací hromadila, není úkolem pro jeden střednědobý horizont a jen pro specializované organizace a instituce. Neochota pokročit dál za okamžiková řešení místních kritických situací věci jen zhoršuje. Opravdu křesťanský přístup ze strany těch, kdo se ke křesťanství hlásí, a dobrá vůle těch, kdo nechtějí zůstat lhostejní, mohou dokázat daleko víc než nákladné projekty. Začít to může třeba jen tím, že nebudeme dávat přednost rozhodnutím, která jednu lokalitu „vyčistí“, ale nesnáze budoucího soužití přesouvají jinam nebo je stupňují.

Zanedbanost překonáme pomocí k jejímu zvládnání – ne chirurgickými řezy. Ty sice mohou vyvolat obdiv publika, ale léčenému v takových situacích místo pomoci zasazují další ránu.

29. 5. 2007

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

EKONOMIE A ŠTĚSTÍ: VÍCE NEMUSÍ BÝT VŽDY LÉPE

Člověk touží po štěstí. Štěstí bývá běžně spojováno s blahobytem a blahobyť zase s vyšší osobních příjmů. Jako by tu platila přímá úměra: čím vyšší bude růst příjmů (v národohospodářské terminologii růst hrubého domácího produktu, HDP), tím dříve dosáhneme kýženého štěstí. Platí však skutečně přímý vztah mezi mírou štěstí a rostoucími příjmy?

Dlouhodobé empirické výzkumy vztahu mezi štěstím a vyšší příjmu nenabízejí na položenou otázku jednoznačnou odpověď. Skupiny s nejvyšším sociálním postavením v určité zemi se v danou chvíli cítí v průměru šťastnější než skupiny se statusem nejnižším. Napříč světem však těsná vazba mezi štěstím a bohatstvím neexistuje - obyvatelé chudých zemí nebyvají nutně méně šťastní než obyvatelé zemí bohatších. Pro relativně chudé země platí, že vzestup HDP vede k silnějšímu pocitu štěstí. Ve skupině bohatých zemí se však růst HDP do růstu pociťovaného štěstí přímočaře nepromítá. Hypotéza „čím více, tím lépe“ vykazuje v konfrontaci s empirickou zkušeností prokazatelné trhliny.

Kde tkví příčiny těchto trhlin? Nezanedbatelným faktorem narušujícím harmonii mezi štěstím a vyšší příjmu jsou v bohatých zemích především tzv. „environmentální“ negativní externality. Stručně řečeno cena tržní produkce mnohdy vůbec, mnohdy nepřiměřeně málo zohledňuje náklady na obnovu výrobou a distribucí poškozovaného životního prostředí. Ve společnostech nadbytku, kde je další zvyšování produkce zákonitě doprovázeno znehodnocováním kvality života (exhalacemi, odpady, hlukem...), bývá uspokojení plynoucí z dodatečných příjmů přirozeně nižší než v relativně chudých regionech, kde je prioritou číslo jedna starost o zajištění základních životních potřeb.

Negativní externality v sociální ekologii jsou méně viditelné a obtížněji měřitelné, nikoliv však méně důležité. Ekonomická teorie tradičně pracuje s lidským jedincem pouze ve dvou rolích: v roli výrobního činitele (spolu s půdou a kapitálem vytváří ekonomické hodnoty) a v roli spotřebitele. Nehledejme v tomto redukcionistickém pojetí zlý úmysl: osvědčilo se jako praktické v dobách, kdy požadavky kladené na úspěšné fungování člověka v hospodářském a sociálním systému nebyly tak extrémní jako dnes.

Enormní a trvalý tlak na produktivitu práce, jehož jsme v posledních desetiletích svědky, nepochybně vylepšuje hospodářské výsledky firem a těší jejich majitele. V dlouhodobé perspektivě však v sobě skrývá nemalá rizika. Pracovní trh se polarizuje: na jedné straně spektra roste skupina přetížených a stresovaných pracovníků, jimž relativně rychle rostou příjmy za cenu rezignace na volný čas a sociální (nikoliv nutně společenský) život. Na druhé straně spektra roste počet dlouhodobě nezaměstnaných a nezaměstnatelných jedinců, kteří neobhájili své místo na slunci, a zůstávají i s rodinami odkázáni na sociální dávky. Individuální i společenské náklady nezaměstnanosti strmě rostou v případech, kdy se stává regionálním fenoménem. K čemu jsou slušně vydělávajícímu člověku stále rostoucí příjmy, nemá-li čas, aby je v klidu užil ku prospěchu svému, své rodiny a komunity? K čemu je dlouhodobě nezaměstnanému zjištění, že HDP v jeho zemi roste rekordním tempem? V jakém rozsahu znehodnocují přínos vyššího HDP pro štěstí lidí hospodářským růstem vyvolané dodatečné výdaje na potírání kriminality, sociální a zdravotní péči?

Možná nás napadne, že ke zvýšení míry subjektivně pocítovaného štěstí frustrovaných „úspěšných“ by stačilo, aby zvolnili své pracovní tempo, třeba i za cenu mírného snížení příjmové hladiny. Bohužel, jak upozorňuje mj. nositel Nobelovy ceny za ekonomii P. A. Samuelson, podobná „výměna“ nebývá často možná. S rostoucím průměrným příjmem se totiž zvyšuje i riziko jeho podstatné, nekontrolovatelné ztráty. Cesty „nahoru“ a „dolů“ v kariéře zpravidla nejsou symetrické. „Nahoru“ se šplháme pomalu a po stupíncích, dolů padáme rychle (a pád bývá tím tvrdší, z čím vyšší pozice člověk padá).

Závažným negativním důsledkem silného tlaku na úspěšnou pracovní kariéru mužů i žen je demografické a populační chování lidí. Vnímání dítěte jako „luxusního statku“, dlouhodobé investice, či dokonce „předmětu dlouhodobé spotřeby“, který si „zatím nemůžeme dovolit“, vede ke skrytému, ale stále citelnějšímu deficitu v oblasti „lidského kapitálu“ a v dlouhodobém horizontu ohrožuje reprodukci euroamerické civilizace. Nízký počet nově narozených dětí podlamuje udržitelnost průběžně financovaných penzijních systémů, nestabilita rodičovských svazků komplikuje hodnotové a citové zrání budoucích generací. A přirozeně se nepříznivě odráží i v míře jimi prožívaného štěstí.

Ekonomická teorie se pokouší empiricky zjištěnou nedostatečnost hrubého domácího produktu jako indikátoru míry dosaženého štěstí napravit např. tím, že vedle tradiční ekonomické kategorie statků („goods“) zavádí do analýzy i tzv. zvláštní statky: pozice („positional goods“) a vztahy („relational goods“).

Koncept „positional goods“ souvisí s konkurenčním chováním lidí, usilujících o získání vysoké společenské pozice, společenské prestiže. Vedlejším produktem probíhající tvrdé soutěže o omezený počet „V.I.P“ pozic ve společnosti jsou závažné škody typu plýtvání vzácnými zdroji či eroze sociální soudržnosti. Soutěž o poziční statky na jedné straně napomáhá růstu HDP, na straně druhé však současně poškozují „sociální ekologii“ společnosti. Má negativní dopad na „relational goods“. Koncept „relational goods“ postihuje oblast kvality mezilidských vztahů. Tyto statky jsou sice neviditelné, nehmateľné a přímo neměřitelné, pro intenzitu subjektivního pocitu štěstí jsou však velmi podstatné.

V klasické ekonomii postavené na principu ekvivalence má dáti - dal a na racionální kalkulaci homo oeconomicus, maximalizujícího v každém okamžiku „goods“ a „positional goods“, chybí prostor pro docenění významu mezilidských vztahů. Jakmile však byznys začneme zkoumat jako opakovanou hru, všimneme si, že chování obchodních partnerů, klientů, zaměstnanců i zaměstnavatelů je ovlivňováno historií jejich hry, neboť vnitřní modely světa „hráčů“ jsou nevyhnutelně poznamenány jejich zkušenostmi z předešlých kol. Dlouhodobé opakování transakcí přidává k formálním vztahům v byznysu neformální rysy, které umožňují budovat sítě a struktury vztahů vzájemné důvěry. Důvěra je typickým pozitivním vztahem, „relačním dobrem“, na důvěře stojí (a s její ztrátou padá) existence řady korporací operujících zdánlivě jen na klasických tržních principech. (Dobře vědomy této skutečnosti si bývají firmy z finančního sektoru, které do posílení vzájemné důvěry ve společnosti mnohdy cíleně investují.) V u nás zatím málo známých družstvech „ekonomie společenství“, je produkce „goods“ přímo vázána podmínkou nepoškozovat „relational goods“, a to ani mezi členy komunity, ani navenek (vůči klientům, životnímu prostředí, širšímu okolí). Vztahy vzájemnosti v těchto družstvech tvoří skutečný základ, nikoliv jen přílepek hospodaření.

Staletá lidská zkušenost učí, že více bývá většinou i lépe. Nespočívá tajemství štěstí mj. v poznání, že tomu tak nemusí být vždy?

15. 11. 2007

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

NOUZE SE NETÝKÁ JEN LIDÍ NA OPAČNÉM KONCI SVĚTA

Zhruba tři sta tisíc až půl milionu lidí je v České republice podle Statistického úřadu ohroženo chudobou. Aktuální reformy toto číslo mohou zvýšit. Je věcí nás všech, aby chudoba jedněch nebyla důsledkem chamtivosti druhých.

Ve srovnání s evropskou patnáctkou na tom nejsme špatně – alespoň prozatím. Pokud vyjdeme ze stejné metodiky, je u nás počet lidí žijících pod hranicí bídy poloviční oproti Řecku či Portugalsku, kde je chudobou stížen každý desátý občan.

Nejvíce jsou u nás chudobou ohroženi lidé bez práce, neúplné rodiny alespoň s jedním dítětem a vícečlenné domácnosti. Nejvíce chudých rodin se pak nalezne mezi nezaměstnanými (40 %) a mezi domácnostmi důchodců (33 %). Je smutným faktem, že právě lidé, kteří se odmítli zařadit mezi „nomenklaturní kádry“ za minulého režimu, dnes často přežívají s minimálním důchodem.

Kořeny chudoby jsou spleť a není snadné je stručně popsat. Pro názornost dejme slovo sociologickým výzkumům: Podle nich dvě třetiny občanů soudí, že za nouzí stojí nezaviněná ztráta zaměstnání. Stejný počet se ale domnívá, že za nouzí stojí neochota pracovat. Polovina dotázaných vidí příčinu nouze v nedostatku vzdělání, v příslušnosti k znevýhodněným menšinám. A jen o něco málo méně respondentů soudí, že lidé žijící v nouzi mají prostě smůlu. V jiných průzkumech se jako jeden z důvodů pocitované nouze objevila závislost – ať již na alkoholu, automatech či na drogách, a jiné sociální či zdravotní důvody. Důvod nouze v příslušnosti k znevýhodněným skupinám, v životní smůle či v nezaviněné ztrátě zaměstnání vidí především lidé s horší životní úrovní. Naopak lidé s vyšší životní úrovní vidí příčinu nouze spíše v tom, že se lidem nechce pracovat.

Reformní kroky mohou vést k prohloubení chudoby

Přes různé příčiny chudoby a přes dosud relativně malý počet chudých u nás, jde o velmi závažnou výzvu pro celou společnost. Už proto, že řada skutečně chudých rodin má tendenci takzvaně chudobu reprodukovat. Děti z takových rodin se často rodí do prostředí, kde oba rodiče vůbec nikdy nepracovali. Ti

pak nemají zájem ani potřebu podporovat své děti k získání vyššího vzdělání, nevěří, že by jim škola mohla pomoci, i když je zatím vzdělání nejosvědčenější cestou z pasti chudoby.

Druhým závažným důvodem jsou dnes aktuální reformy veřejných financí v oblasti důchodového zabezpečení, zdravotnictví i školství. Je nepopiratelné, že reformní kroky mohou vést k tomu, že někteří naši chudší spoluobčané budou v blízkém horizontu ještě chudší a mnozí bohatší a zbohatnou.

Přitom dosavadní systém veřejných financí vyžaduje reformu už proto, že si jako celek, ať se nám to líbí, či nikoliv, žijeme nad poměry dané mj. naší produktivitou práce. Reformy jsou nevyhnutelné také proto, že dosavadní daňový systém, stejně jako systém sociálního, penzijního a zdravotního zabezpečení nedostatečně odráží potřeby a nedostatečně oceňuje ochotu občanů převzít větší odpovědnost za sebe a svoji rodinu.

Kýženého výsledku lze dosáhnout pomocí různých konkrétních podob reform. Úkolem všech lidí dobré vůle by mělo být, aby podoba té „naší“ reformy co nejvíce korespondovala s hodnotami, které vyznáváme: s odpovědností, spravedlností a milosrdenstvím.

Obecně se země Evropské unie ve své většině kloní k názoru, že úhelným kamenem důchodového zabezpečení, zdravotnictví, sociální sítě i školství je jejich charakter veřejné služby, postavené na povinném solidárním pojištění či (v případě školství) na financování ze státního rozpočtu. Tento základní úhel pohledu, pokud jde o hledání těch nejefektivnějších cest k dosažení žádoucích výsledků, nijak nebrání spolupráci a partnerství se soukromým sektorem, spíše naopak. Docenění charakteru veřejného dobra, resp. veřejné služby ale posiluje vnímání žáků, pacientů, klientů, důchodců a chudých jakožto respektuhodných spoluobčanů, ne jen jako jednoho z prvků podnikatelského záměru.

Chudoba jedněch nesmí být důsledkem chamtivosti druhých

Chudoba ostatně nemusí být jen materiální. Mnozí lidé čelí neméně tíživé nouzi v oblasti mezilidských vztahů, jiní čas od času pociťují svoji nedostačivost na poli intelektuálním či duševním. Příčiny nouze v naznačených oblastech mohou být mnohé. Každá společnost by však měla být ostražitá, aby chudoba jedněch nebyla důsledkem chamtivosti druhých.

Žádná reforma nemůže vést k narovnání vztahů ve společnosti a k větší spravedlnosti, pokud nebude zahrnovat systémové solidární pojistky, avšak také – a snad především – nebude-li doprovázena smyslem pro donátorství a mecenášství nesené velkorysou vděčností. Ve své podstatě je nezaslouženým darem nejen zděděný majetek, ale i zdraví, naše schopnosti i nadání a koneckonců do značné míry i společenské ohodnocení naší práce. Vždyť mzda či plat neodráží jen píli, pracovní úsilí a nabyté zkušenosti, ale též aktuální poptávku po určité profesi či možnosti rozpočtu veřejných financí té které společnosti.

Všichni jsme odpovědni za to, jak s darovaným nadáním a v důsledku i s hmotnými prostředky nakládáme.

4. 6. 2008

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

ŠTĚSTÍ JE ODMĚNA TĚM, KDO JE NEHLEDALI

Rada Iustitia et Pax České biskupské konference při svém posledním zasedání zaujala stanovisko k patologickému hráčství, které v mnoha ohledech negativně ovlivňuje českou společnost.

V roce 2007 v České republice lidé utratili v sázkách, hracích přístrojích a loteriích zhruba tolik peněz, kolik činil rozpočet státu na obranu a vnitro dohromady. Tak vysoká částka přibližně odpovídá ročnímu platu více než 450 tisíc osob. Existuje však vysoká pravděpodobnost, že v tom jsou zahrnuty prostředky více než 4 tisíc domácností, které mimořádně trpí v důsledku tzv. patologického hráčství některého ze svých příslušníků, dalších 10 tisíc domácností má z téhož důvodu vážné finanční problémy. Takto odhadovaný poměr odpovídá výsledkům dlouholetých analýz z těch zemí, kde se otázkám problémového a patologického hráčství věnují (např. v USA od konce sedmdesátých let dvacátého století).

Herní činnosti samy o sobě nemusí být pro člověka ničím škodlivým. V mnoha ohledech mají dokonce nezastupitelnou úlohu a přirozeně se podílejí na vývojovém zrání, rozvíjení dílčích schopností nebo aktivním odpočinku lidí všech věkových vrstev. Zdrojem problémů a osudovým momentem často i tragických příběhů se stávají tehdy, když zprvu nevinně hrající člověk hře stále více propadá, stává se na ní závislým, a v důsledku této závislosti ničí nebo těžce poškozuje svou životní situaci včetně rodinných, přátelských a profesních vztahů.

Před necelým půldruhým stoletím dokončil velký ruský spisovatel Fjodor Michajlovič Dostojevský novelu Hráč, v níž mistrovsky vylíčil, jak se hledání štěstí v hazardní hře postupně mění na vášeň a nakonec na zničující posedlost. Vypravěč v knize zdůrazňuje, že „gentleman ... naprosto se nesmí zajímati o výhru samu“, protože jde o poutavost hry, „proces výhry nebo prohry“, na druhé straně se ale on sám i další postavy příběhu stále zoufaleji noří do přediva vidin o veliké vysvobozující výhře. Ta ovšem nepřichází – dosažitelná výše výhry nemůže na delší dobu zajistit hráčův životní styl a už vůbec nedokáže oprostít mysl od nutkání k další hře.

Ani prorocky nadaný spisovatel ale asi netušil, do jakých měřítek se rozroste zábavní průmysl sázek, loterií a her, jak velké množství lidí bude vystaveno

působení zničujícího víru závislosti na hře a jak se výskyt této závislosti stane vážným společenským problémem, že se jím budou do hloubky zabývat odborníci mnoha oborů.

Česká rada IUSTITIA ET PAX nenáleží odbornou příslušností k těm, kdo se touto problematikou ve společnosti soustavně zabývají, avšak vzhledem ke svému zaměření s velkým znepokojením sleduje bolestné příběhy tak velkého počtu rodin i jednotlivců postižených důsledky patologického hráčství. Jsme svědky toho, že odborníci konstatují hrozivý vývoj této skutečnosti u mladé generace, v dynamice technologických inovací zábavního průmyslu i v souvztáženosti mezi plošným šířením hráčské závislosti a některými formami kriminality. Přitom se ale zdá, že většina veřejnosti tomuto zápasu odborníků nevěnuje příliš mnoho pozornosti.

Na stránkách Ministerstva financí je k veřejné diskusi vystaven materiál k problematice nového zákona, který má nahradit stávající zákon č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách, ve znění pozdějších předpisů. Je jistě velmi prospěšné, když legislativní proces zahrnuje také fázi veřejné rozpravy o předmětu připravované právní úpravy. Věříme, že také v daném případě soustavná příprava a možnost veřejné diskuse přispějí ke kvalitě výsledného zpracování. Pokládáme však za skličující, že se vedle převážně právně technické a finanční stránky sázkových her nevede na odpovídající úrovni veřejná rozprava o potřebě předcházet šíření patologického hráčství.

Není v možnostech tohoto dokumentu podobnou diskusi nahradit či vyvolat, na to je problém příliš široký, přesto chceme ale vyzvat kohokoli, kdo k soustavnější pozornosti na daný problém s celospolečenskými důsledky může přispět. Odborníci ještě nejsou zcela zajedno v tom, jestli je účelné popisovat kariéru patologického hráče jako třístupňovou (výherní fáze, fáze proher, fáze rezignace) nebo jako pětistupňovou (euforie z výher, kompenzace ztrát, vyčerpání vlastních zdrojů, vyčerpání dobré vůle okolí, zlom ke zdrojům z kriminality), naprosto se však shodují v tom, že sociální okolí podceňuje a přehlíží právě tu fázi vývoje závislosti, v níž se hráč závislým postupně stává a v níž je naděje na zastavení sebezničující spirály ještě poměrně vysoká.

Proto pokládáme za potřebné zvýšit péči o prevenci šíření problémového a patologického hráčství jak v oblasti výchovy a vzdělávání, tak v oblasti sociální péče a dohledu nad provozováním sázkových her a loterií. Zkušenosti ze světa nasvědčují, že prostředky vynaložené do této oblasti sice nedokážou vést k úplnému odstranění škodlivých jevů, které hráčskou závislost doprová-

zejí, mohou však významně snižovat rozsah takových jevů, a tím i náklady na léčbu takto postižených jedinců.

Autorem výroku uvedeného v nadpise tohoto dokumentu byl francouzský filozof Émile-Auguste Chartier (1868–1951). Výrok sám sice nebyl hráčství adresován, mimořádně se však k této problematice hodí. Sázka na štěstí jakožto zvláštní shodu nahodilostí totiž vede jen ke ztrátě svobody. A jak nám říká apoštol Pavel (Gal 5,13): „Vy jste byli povoláni ke svobodě, bratři. Jen nemějte svobodu za příležitost k prosazování sebe, ale služte v lásce jedni druhým.“ Daří-li se nám naplňovat svobodu ve službě ostatním, může se nám dostat oné odměny, která je účastníkům štvance na štěstí nedostupná.

16. 12. 2008

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

K REFORMNÍM KROKŮM ČESKÉ VLÁDY

Je pravda, že jen málo lidí čeká od politiků něco dobrého. Svět politiky je prostě dějištěm konfliktu, jakkoli po staletém vývoji podléhá jakýms takýms pravidlům. Obsahem toho konfliktu jsou záležitosti moci a bohatství, otázky užití plodů lidského úsilí. Nikdo ještě nenašel ideální poměr mezi pravidly povzbuzujícími společnost k vytváření nových hodnot a tím, co lidé pokládají za sociální spravedlnost. Rostoucí bohatství vždy znovu společnost přivádí k řešení velkých rozdílů mezi vrstvami chudých a bohatých, ale vysoká míra přerozdělování zase vždy znovu podvazuje činnost podnikavých a objem spotřeby postupně převažuje nad vydatností oslabovaných zdrojů. V takových situacích je nezbytné přikračovat k reformám. Ekonomické reformy potřebujeme chápat nikoli jako zájem jedné ze stran onoho odvěkého konfliktu, ale jako bytostný zájem všech, každého z nás. To, co předkládá současná vládní koalice, nemusí ještě být ani zdaleka tím pravým řešením, měli bychom to ale chápat jako nezbytný začátek reformního procesu, který nelze dále odkládat. Reformu bychom dokonce měli vyžadovat, ale ne jako jednostranné řešení. Politickým stranám by mělo být přičítáno k dobrému ne to, jak se jim podařilo převálcovat druhou stranu, nýbrž to, jak dokázaly přispět k nalezení schůdné cesty ze slepé uličky. Požadujeme to od nich!

Rychlý hospodářský růst posledních let se nepodařilo využít k takovému přílivu zdrojů do veřejných rozpočtů, aby jejich výdaje nepřesahovaly příjmy. Pokud by se bilance příjmů a výdajů veřejných rozpočtů dále vychýlila výrazně a dlouhodobě směrem k masivním deficitům, dostali bychom se do zcela neudržitelné situace. Bobtnající veřejný dluh by omezoval schopnost státu směřovat veřejné prostředky tam, kde budou z pohledu dalšího rozvoje společnosti nejvíc potřeba, rostly by úrokové sazby, zpomalovala by se ekonomika, zvyšovala nezaměstnanost, destabilizovala měna a v nejhorším případě by mohlo dojít až ke státnímu bankrotu.

Takové vyústění finanční nedisciplinovanosti zatím přímo nehrozí. Možná nás od něho ale dělí jen několik desetiletí. Už v tuto chvíli totiž s jistotou víme, že v dohledné budoucnosti se u nás významným a nepříznivým způsobem změní poměr obyvatel v produktivním a postproduktivním věku. Česká republika stárne a stávající penzijní systém se musí této skutečnosti přizpůsobit. Pokud by k tomu nedošlo, nejenže přestane penzijní systém plnit svou funkci, ale do

obtíží se může dostat celá ekonomika. V současnosti navrhované prodloužení věku odchodu do důchodu a odpracované doby nezbytné k uznání nároku na důchod (spolu s několika dalšími opatřeními) kolaps současného penzijního systému oddalují, problém však zásadně neřeší. Důchodová reforma bude muset pokračovat dalšími kroky.

České veřejné finance potřebují ovšem reformu i tehdy, když pomineme neudržitelnost penzijního systému. Ekonomika totiž nebude růst trvale. Není pravděpodobné, že by stát mohl inkasovat daňové příjmy tempem, jaké jsme zaznamenali v uplynulých třech letech. Dříve či později dojde i u nás k ekonomickému ochlazení. Bylo by logické a správné, kdyby na zpomalení přílivu rozpočtových příjmů zareagovaly přiměřeným zpomalením (omezením) i veřejné výdaje. Vzhledem k tomu však, že většina našich veřejných výdajů vyplývá ze zákona a vůči zhoršující se ekonomické situaci je v lepším případě imunní (v horším případě výdaje dokonce rostou, to platí např. pro dávky a příspěvky související s mírou nezaměstnanosti), museli bychom bez dostatečně hlubokých reforem počítat v dohledné budoucnosti s viditelným nárůstem schodků veřejných rozpočtů a veřejného dluhu. Podobný vývoj by Českou republiku mimo jiných nepříjemných důsledků též diskvalifikoval pro přijetí společné evropské měny, eura.

Třetí naléhavý důvod pro zahájení hlubokých reforem v oblasti veřejných financí leží v oblasti etické. Mnohokrát v životě narážíme na neefektivnost stávajícího systému přerozdělování veřejných zdrojů. Zjednodušeně řečeno, veřejnými prostředky se mnohde plýtvá a nedostává se jich v dostatečné míře tam, kde by jich bylo skutečně potřeba. Probíhající reforma by měla míru neefektivnosti přerozdělování veřejných zdrojů alespoň snížit, když už ji zřejmě není možné z řady důvodů zcela odstranit. Dalším etickým prvkem, který je součástí prováděných reforem, je finanční odbřemenění budoucích generací. Co to znamená? Pokud bychom připustili pokračování fiskálního vývoje směrem, jímž se dnes ubírá, nahromadili bychom v zájmu zvýšení blahobytu současné generace obrovský dluh, jehož splácením bychom zatížili generace příští. Je zavádějící, hovořit v takovém případě o mezigenerační solidaritě. Daleko spíše se jedná o mezigenerační vykořisťování, ne nepodobné bezohlednému čerpání neobnovitelných přírodních zdrojů. Konečně třetím etickým problémem, který se pokouší reforma řešit, je problematické současné rozložení daňového břemene mezi různé daňové poplatníky. Je třeba posílit veřejnou diskusi a přesvědčit se, že jsou zdaňovány aktivity a aktiva, které zdaňovány být mají, a to v přiměřené výši a s minimálními daňovými úniky.

Informace o prvních chybách reformního snažení vlády se v médiích objevily ještě předtím, než se cokoli pořádně rozběhlo. Na tom, že se v zákonech objeví paragrafy, které je později třeba novelizovat, není nic divného. A pokud není chyb přespříliš, není to ani odsouzeníhodného. Až praxe dokáže každý nový zákon dokonale prověřit. Způsob kritiky i obhajoby však bohužel nasvědčuje, že cosi podstatného chybí kultuře našich politických hráčů. Nejednají o hledání vyváženého řešení – protivníka rovnou prohlásí za naprosto nekompetentního, čímž ovšem situaci jen vyhrocují a oslabují ochotu veřejnosti zapojit se do věcné debaty.

Náš postoj k reformám má být postojem vstřícným, kritickým, ale zároveň aktivním. Nenecháme reformu jen politikům. Byla by to i naše vina, kdyby v důsledku našeho nezájmu měli politici volný prostor k tomu, aby si jen házeli klacky pod nohy a všechny nesnáze přičítali na vrub politického protivníka. Reformy jsou nevyhnutelné, mimo jiné proto, že dnešní daňové rozložení i systém sociálního zabezpečení nedostatečně oceňuje ochotu převzít odpovědnost za sebe a svoji rodinu. Současný systém vyžaduje reformu i proto, že si jako celek – ať se nám to líbí, či nikoliv – žijeme nad poměry dané mj. naší produktivitou práce.

Kýženého výsledku mohou reformy dosáhnout různým způsobem – a úkolem všech lidí dobré vůle je, aby jejich výsledná podoba co nejvíce korespondovala s hodnotami, které vyznáváme: především odpovědností, spravedlností a milosrdenstvím.

25. 5. 2009

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

JE NALÉHAVĚ NUTNÉ OBJEVOVAT PERSPEKTIVY, SCHOPNÉ POSKYTOVAT NADĚJI

Rada Iustitia et Pax České biskupské konference na svém posledním zasedání zaujala stanovisko k současné hospodářsko-politické situaci ve společnosti.

„Finanční krize je snad nejčastěji skloňované slovo posledních několika měsíců. Prvotní příznaky krize můžeme hledat na trhu hypoték, které získali i žadatelé, kteří by jinak na hypotéku nedosáhli. Ještě začátkem roku 2008 se říkalo, že firmám chybí lidé. Dnes zaměstnancům skončily zlaté časy.

Kdo se nepřizpůsobí trhu, toho čeká pád. A s pádem benefitů končí i růst mezd. Lidí je najednou dost. Účinnosti nabyl nový insolvenční zákon. Čtyři pětiny domácích firem bojují kvůli přetrvávající krizi s poklesem zakázek. V Česku se kvůli krizi staví méně bytů. Bytová výstavba v prvním čtvrtletí meziročně klesla téměř o 9 %. Celkový objem nově uzavřených stavebních zakázek klesl o třetinu. Podvody a úplatky ve firmách jsou v krizi více tolerovány. S prohlubující se ekonomickou recesí se evropské společnosti stávají tolerantnější k neetickému chování.“

Toto vše jsou úryvky článků odborných médií publikovaných v květnu tohoto roku.

Bohatství znovu jako vždy přivedlo společnost k řešení často propastných rozdílů mezi chudými a bohatými. Objem spotřeby tak převážil nad možnostmi slabnoucích zdrojů. Rada Iustitia et Pax chce povzbudit věřící i všechny ty, kteří se dostali do komplikované životní situace, k naději, důvěře a k oproštění se od strachu. Tyto atributy získávají dnes jinou podobu a náplň, než tomu mohlo být ještě nedávno.

Lidské soužení má mnoho podob a postihuje nás jak v jednotlivých osudech, tak ve větších či menších pospolitostech. Nikdy bychom neměli být k němu lhostejní, přicházejí však situace, kdy pocítujeme, že trápení a zmatek se šíří v míře, která vyžaduje mimořádné usebrání a povzbuzení.

Prožíváme období, v němž na nás doléhají důsledky hospodářského úpadku následujícího po řadě měsíců varovných událostí v oblasti finančního světa.

Někteří z nás to již bezprostředně zažívají v náhlém a nečekaně dramatickém ztížení životních podmínek, jiní již dopředu propadají úzkosti a tápavě hledají ztracenou jistotu v obavě z toho, co ještě přijde.

Strach a úzkost jsou pochopitelné průvodní jevy takových událostí, avšak zavádějí člověka do končin, kde se jeho nesnáze prohlubují. Činí jej nedůvěřivým, podezřívavým a sebestředným, oslabují jeho schopnost čelit pokušení sobectví, hněvu a lakomství, zastiňují mu světlo víry, naděje a lásky.

Naproti tomu ten, kdo má důvěru v Krista, přistupuje k bližnímu a k celé společnosti skrze tuto důvěru. Je si vědom porušenosti zdejšího pozemského bytí. Těžkosti bližního jsou pro něho výzvou k projevům účinné účasti, těžkosti společenství pak k hledání opravdové moudrosti a spravedlnosti, které současný svět tak postrádá.

Jak ale prohlásil papež Benedikt XVI. ve své promluvě k římským farářům v únoru tohoto roku: „Spravedlnost ve světě nelze vytvořit jenom dobrými ekonomickými modely, které jsou potřebné. Spravedlnost se uskutečňuje pouze, existují-li spravedliví. A spravedliví nejsou, pokud se denně, skromně nepracuje na obrácení srdcí, na vytvoření spravedlnosti v srdcích. Jenom tak se šíří korigující spravedlnost.“

Nenechme proto ochromit naše srdce strachem a nedůvěrou a otevřme se výzvě apoštola Pavla: „Netrapte se žádnou starostí, ale v každé modlitbě a prosbě děkujte a předkládejte své žádosti Bohu. A pokoj Boží, převyšující každé pomyšlení, bude střežit vaše srdce i mysl v Kristu Ježíši.“

28. 5. 2009

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

RECESE JAKO KATALYZÁTOR POLITIKY: „MODRÉ Z NEBE“

Média v poslední době upozorňují na rostoucí vliv populistických a extrémních politických proudů, který mnohdy připisují hospodářské krizi. Zkušenosti vyplývající ze současné krize však nabádají k obezřetnosti před jednoduchými, líbivými řešeními.

Když v roce 2007 začaly vyplouvat napovrch problémy hypotečního trhu ve Spojených státech, málokdo tušil, že souhrou okolností brzy přerostou do globální finanční krize a následně do celosvětového útlumu hospodářské aktivity. Kořeny těchto problémů jsou však ještě mnohem starší a odvozují se od politické objednávky adresované americkým finančním institucím, jež byly motivovány půjčovat na pořízení vlastního bydlení i těm, kdo by si je za standardních okolností nemohli dovolit. Zárodky problémů byly živeny nízkými úrokovými sazbami americké centrální banky, nastavenými tak v zájmu rychlého obnovení ekonomického růstu po útlumu způsobeném prasknutím „internetové bubliny“ na přelomu tisíciletí. Spoluvinnými za americkou hypoteční krizi jsou ti, kdo si potenciálně riskantní hypotéky bez váhání brali, i ti kdo tyto hypotéky nebonitním dlužníkům nabízeli. Jako kdyby všichni věřili, že úrokové sazby zůstanou už navždy nízké, zatímco ceny nemovitostí stále porostou. Odtud plyne první praktické poučení ze „světové krize“: ani tehdy, když vše vypadá růžově a zdá se, že vše kolem nám hraje do karet, nezapomínejme, že každé posvícení má svůj konec.

Mimo území Spojených států a sféru bydlení se problém špatných hypoték přelil díky masovému rozšíření specifických a komplikovaných finančních instrumentů, rozšiřujících možnosti investování bez regionálního omezení do aktivit, slibujících nadprůměrné zhodnocení vložených peněžních prostředků. Finanční krize odhalila dvě slabá místa spojená s masovým využíváním zmíněných finančních instrumentů: příliš slabý regulatorní rámec, upravující jejich vydávání a držení, jakož i neschopnost investorů správně ocenit všechna rizika spojená s pořízením těchto atraktivních cenných papírů. Z mnoha zdánlivě výhodných investic do amerického trhu s bydlením se stalo toxické aktivum, jehož zlomky roztroušené mezi členy světové finanční komunity podlomily důvěru ve schopnost dostát vzájemným závazkům a v konečném důsledku hrozily zastavením úvěrových toků v ekonomikách, tzn. vznikem šoku ne nepodobného důsledkům srdečního kolapsu v lidském organismu. Poučením pro

nás budiž poznání, že ne všechny lákavé investiční příležitosti jsou bezpečné, přičemž potenciálně velmi nebezpečné jsou všechny, u nichž nedokážeme spolehlivě vyhodnotit riziko ztráty.

Díky masivním finančním injekcím ze strany vlád a centrálních bank postižených zemí se podařilo odvrátit hrozící kolaps světového finančního systému a omezit negativní dopady jeho dočasného ochromení na hospodaření nefinančních podniků i na zaměstnanost. Na konci léta 2009 sílí naděje, že na různých místech světa již bylo dosaženo dna hospodářské recese a v průběhu příštího roku dojde k obnově mírného ekonomického růstu a k příznivějšímu vývoji na pracovním trhu. Naděje však není jistota a bylo by nesprávné, nepřipustit si riziko obnoveného prohloubení hospodářského útlumu.

Pokud se naděje na relativně brzký konec hospodářské recese potvrdí, potvrdí se tím i přesvědčení, že z hlediska delší časové perspektivy i z hlediska dramatickosti dopadu na životní úroveň lidí jde o epizodu mimořádnou, nikoliv však fatální. Nezapomínejme, že k hospodářskému útlumu dochází po mnoha letech nepřetržitého růstu a v podmínkách nesrovnatelně vyspělejšího sociálního zabezpečení, než jaké bylo běžné v době Velké hospodářské krize první poloviny 20. století. Tímto tvrzením nezpochybňujeme, že řada jednotlivců, rodin, firem i celých regionů se během masivní hospodářské recese může bez vlastního zavinění dostat do ekonomicky bezvýhodné situace, opravňující je žádat o účinnou pomoc od státu. Povinností slušného státu je toto volání o pomoc neoslyšet, nepřipustit nárůst obětí recese nad nezbytný rámec, a odvolat se na princip solidarity ve chvíli, kdy je to nezpochybnitelně legitimní.

Byť to na první pohled nemusí být zřejmé, ne vše těžké, co bývá s probíhající hospodářskou recesí spojováno, je výlučně touto recesí způsobeno. V řadě případů recese působí především jako katalyzátor, urychlovač procesů, které byly nastartovány již dříve, a jejichž bolestivého průběhu bychom tak jako tak nemohli trvale zůstat ušetřeni. Máme zde na mysli především různá restrukturalizační opatření, změny výrobního sortimentu a změny ve struktuře zaměstnanosti, nezbytné pro úspěšné fungování podniků a udržení pracovních míst v globalizované ekonomice.

Jestliže u většiny soukromých firem snad platí, že se i v letech prosperity zodpovědně zamýšlejí nad svou budoucností a snaží se v rámci možností připravit na vždy nejistou budoucnost, v případě státních pokladen většiny ekonomik, včetně české, je tomu mnohdy jinak. Vlivem rezignace na potřebné, ale nepopulární reformy v době prosperity nedisponují nyní státy vyšším objemem

finančních prostředků, které by mohly věnovat na smysluplná protikrizová opatření bez nebezpečí rozvratu veřejných financí. Silný poryv hospodářského útlumu zřetelně ukázal, jak krátkozraká může být podpora politiků, kteří slibují voličům modré z nebe bez ohledu na reálné možnosti a potřebu dlouhodobě zdravého vývoje ekonomiky. Ukazuje se, že bumerang nezodpovědnosti nemusí vždy zasáhnout až budoucí generace, ale v některých případech může poškodit už ty, kdo jej na cestu vyslali.

A tak evangelium zůstává i nyní výzvou k odpovědnému jednání těch, kdo rozhodují o nakládání s finančními prostředky, aby tak činili s vnímavým ohledem a respektem na možnosti slabých sociálních vrstev obyvatelstva. Právě tyto vrstvy vždy nesou hlavní tíhu negativních dopadů krize, které jsou zapříčiněny neodpovědným jednáním mocných a finančně zajištěných.

7. 10. 2009

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et pax

MEZIGENERAČNÍ SOLIDARITA NEJSOU JEN VÁNOCE

Na sklonku letošního října proběhla v Senátu konference věnovaná mezigenerační solidaritě. Toto téma je dnes často zmiňováno v souvislosti se stárnutím obyvatelstva a potřebnou důchodovou reformou. Konference iniciovaná senátním Výborem pro zdravotnictví a sociální politiku sledovala téma v širším kontextu z pohledu politického, právního, sociologického a psychologicko-zdravotnického, a už proto si zaslouží pozornost.

Mezigenerační solidaritu jako významný prvek řešení nároků, které před jednotlivci, rodiny i společnost klade rostoucí průměrný věk spolu se stárnutím populace, podtrhuje i Zelená kniha eurokomisaře Vladimíra Špidly (Nová mezigenerační solidarita jako odpověď na demografické změny). Sociologické výzkumy, které dlouhodobě sledují mezigenerační solidaritu mezi stárnoucími rodiči a jejich potomky, poukazují na ústup přirozených vzájemných vazeb s rostoucí životní úrovní a nezávislostí generací dětí. Fakticky mezigenerační solidarita v bohatých společnostech slábne a nepochybně se bude vytrácet i nadále, nebudeme-li ji vnímat v širším kontextu.

Má-li mezigenerační solidarita účinně podporovat komunikaci mezi odlišnými sociálními vrstvami, posilovat udržitelný chod života společnosti i čelit nepříznivým souvislostem stárnutí Evropy a navíc působit preventivně před sociálním vyloučením, není možné ji chápat zúženě jen jako řešení problémů stáří.

Je třeba – podle řečníků na senátní konferenci – vidět mezigenerační solidaritu jako plod péče o rodinu, péče o zdravé, resp. uzdravující vztahy v rodinném společenství v širším slova smyslu. Vystoupení jednotlivých řečníků ukázala, že účinné změny nelze očekávat v první řadě od zavádění nových opatření na podporu mezigenerační solidarity, ale od změn v chápání hodnot, jejichž uchovávání a rozvoj se daří právě v rodinném společenství.

Není cílem tohoto textu parafrázovat celou konferenci, ale je účelné vyzdvihnout několik témat:

- 1 – Především téma zhodnocení přínosu té lidské práce, která sice neprochází trhem práce, ale přesto díky ní vzniká jak lidský kapitál, tedy výchovou formovaná lidská osobnost, tak je i díky ní umožněna péče o závislé členy rodiny a zároveň formace charakteru těch, kdo se na tom podílejí.

- 2 – Z dostupných ukazatelů jednoznačně vyplývá, že institucionální péče o nesoběstačné členy rodiny je ekonomicky nákladnější, ale hlavně představuje mnohem větší zásah do kvality života (seniora i juniora). Navíc péče v domácím prostředí, zprostředkovaná rodinnými příslušníky má velkou hodnotu etickou, protože je výrazem a nositelem vztahu, tvůrcem klimatu přijetí a akceptace, což je zpráva pro každého člena rodiny velmi důležitá. Možnost zůstat v domácím prostředí významně zvyšuje kvalitu života člověka bez ohledu na míru jeho soběstačnosti. Podpora pečujících rodin a uznání jejich péče jako nejen sociální, ale i ekonomické kvality je nutnou podmínkou k vytvoření takového ekonomického a společenského prostředí, ve kterém by mohly pečující rodiny obstát ve své úloze.
- 3 – Psychologický pohled v této souvislosti akcentuje rodinu jako místo, kde se člověk učí navazovat a rozvíjet sociální vztahy. V rodině vznikají vztahy vrozené (s biologickými rodiči) a získané. Každý z těchto vztahů má svoje specifika, jiným způsobem se udržuje, vzniká a zaniká za jiných podmínek. Současná změna rodinných struktur, kdy klesá počet úplných rodin, zásadním způsobem ovlivňuje i očekávání od vztahů, která si jedinec následně vytváří. Jedinec v procesu svého zrání volí mezi hodnotami nabízenými okolím a mezi těmi, jejichž význam zakusil ve vlastním rodinném prostředí. Sociologové podtrhují, že hodnoty přijaté v rodině mají tendenci k vysoké rezistenci vůči novým nabídkám hodnot. I když je socializační proces uskutečňován po celý život, v počátečním období si člověk jako subjekt postupně vytváří hodnoty, které ho spoludefinují jako svébytnou osobnost. (Navzdory společenským změnám v devadesátých letech minulého století se hodnotový systém generace dorůstající ve svobodné společnosti minimálně přizpůsobuje změně společenských poměrů, spíše se odvozuje od předchozí generace.)
- 4 – Výzkumy ohledně vnímání vzájemné podpory v rodinách ukázaly nečekaně velké rozdíly ve vnímání očekávání a potřeb druhých mezi rodiči, dětmi a prarodiči. Mimo jiné se tak projevilo, jak nesamozřejmá je pravdivá komunikace i mezi nejbližšími příbuznými. Aktivní naslouchání, porozumění a respekt k odlišným pohledům a další komunikační dovednosti si přitom osvojujeme nejprve „doma“ – v širší rodině.

Hovoříme-li tedy v souvislosti se stárnutím společnosti o potřebě mezigenerační solidarity, mluvíme v konečném důsledku o potřebě docenit rodinné prostředí jako místo, kde zraje lidská osobnost až k poznání, ač to mnohdy hned necítíme, že solidarita s druhými obohacuje především nás samé. Proto je zapotřebí chápat křesťanské pojetí partnerství a rodinných vztahů nikoli jako něco odkazujícího do minulosti, nýbrž jako potvrzení oné „dobré zvěsti“, která poskytuje naději, že znepokojujícím znamením času můžeme nejlépe čelit ve vztazích čerpajících z víry a lásky.

16. 12. 2009

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

CHUDOBA ŠKODÍ I NAŠÍ DUŠI

(k Evropskému roku boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení)

Když dnes některé strany volají po svobodném trhu s jasnými pravidly, mnozí za tím nevidí skutečnost, že zisk nesmí mít přednost před morálkou, etickým jednáním, právem a jeho dodržováním.

Politika je chápána jako služba svobodnému jedinci. Definice sociální soudržnosti, mezigenerační solidarity, solidarity se slabými, nemocnými a handicapovanými mají velmi rozdílné podoby a málokdo odpovědný si troufá je naplnit konkrétními představami či čísly. Všichni jsme si vědomi toho, že sociální systém nemůže být založen na přerozdělování prostředků, které fakticky nikdo nevyprodukoval nebo na demotivaci pracovního úsilí jedince a posléze i celé společnosti. Je však stále třeba odmítat všechny formy diskriminace, do níž spadá i chudoba.

Chudoba v Evropě nemá tak dramatické rysy jako bída v rozvojovém světě. Přesto orgány Evropské unie vyhlásily rok 2010 Evropským rokem boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení. Za chudého je v Evropě považován ten, kdo je členem domácnosti s nižšími příjmy, než tvoří 60 % střední hodnoty v daném státě. V České republice je takových lidí asi 9 %, což je sice nejmenší podíl v rámci států EU, ale jelikož jde o více než 900 000 osob, není to skupina zanedbatelná. Přitom lze očekávat, že v důsledku světové ekonomické krize bude v nejbližších letech počet chudých lidí narůstat.

Mediálně nejznámější jsou patrně ojedinělé případy rodin bez domova, jimž hrozí odebrání dětí ze sociálních důvodů. Na hranici chudoby se pohybují lidé žijící v neúplných rodinách či v rodinách s více dětmi, často i v případech, kdy rodiče sice pracují, ale výše jejich mzdy nemůže uspokojit všechny potřeby (jde např. o pracovníky ve školství, v sociální sféře, zdravotnictví či v nekvalifikovaných profesích průmyslu a služeb). Do situace chudoby se dostávají také senioři, osoby s postižením a ti, kdo o ně pečují, nezaměstnaní, lidé opouštějící výchovná zařízení, osoby závislé, bez přístřeší, po výkonu trestu odnětí svobody, osoby s nedostatečným vzděláním, migranti a příslušníci etnických menšin, obyvatelé znevýhodněných lokalit.

Neměli bychom však přehlížet ani další projevy chudoby, které nemusí být spojeny s chudobou materiální a často je ani neregistrují sociologické výzkumy: chudobu duchovní – mnoho lidí si přestává klást otázky o Bohu a o smyslu svého života; chudobu sociální – i ti, kdo jsou obklopeni materiální hojností, žijí často zcela osamoceni; chudobu kulturní – život mnohých se zplošťuje na naplnění základních potřeb a nekonečné bohatství plodů lidského ducha jim zůstává utajeno; chudobu bohatých – těch, kteří lpí na svém bohatství a vůči druhým mají uzavřená srdce.

Někteří si svou chudobu neuvědomují. Jiní se naopak snaží zlepšit podmínky svého života, jejich snaha však ne vždy přináší potřebné výsledky. Společnost vycházející z křesťanských kořenů by proto neměla vůči realitě chudoby zůstat lhostejná. Pomáhat chudým a hájit jejich práva je jedním z ústředních témat Bible i církevní tradice. Dějiny nabízejí bezpočet příkladů, jak tento závazek realizovat. Za všechny jmenujme blahoslavenou Matku Terezu, jejíž sté výročí narození si letos připomínáme, a svatou Anežku Českou, zakladatelku organizované chudinské a nemocniční péče na našem území, od jejíhož narození uplyne v příštím roce 800 let.

Řešení chudoby a pomoc nemůže být v současné době jen úkolem církevních institucí, ty je mohou provádět pouze ve spolupráci se státními organizacemi. Opatření proti chudobě musí být prvotně iniciována ze strany politiků – jejich úkolem je hledat takový způsob řešení deficitu veřejných rozpočtů, který by nevedl k dalšímu znevýhodnění rodin s dětmi a k prohlubování chudoby. Tvorba národního bohatství, podpora zaměstnanosti, snaha o sociálně vstřícné fungování podniků by měly být úsilím všech politiků. Pro realizaci sociální politiky má nezastupitelné místo občanská společnost v oblastech dárčovství, dobrovolnictví, činnosti neziskových organizací, v sociálních službách, mezi nimiž mají významnou roli organizace církevní.

Kdo vnímá chudobu kolem sebe a přispěje podle svých možností ke změně, ten především pomáhá lidem, kteří se dostali do nepříznivé situace, naplnit jejich základní lidské právo na důstojný život. Vedle toho také prohlubuje kvalitu svého vlastního života – v jeho mysli roste pochopení, jeho srdce objevuje hodnotu nezištné lásky. Tak se jeho jednání stává příspěvkem k ozdravení celé naší společnosti.

Naším cílem není podpora „pečujícího“ sociálního státu, ale inspirace k zamýšlení a k aktivitě každého z nás. Chceme upozornit na to, že chudoba znamená absenci svobody. Každý člověk chce žít dobře v souladu se svou představou o tom, co tvoří důstojný a hodnotný život. Svoboda závisí na řadě podmínek, které jsou často velmi nejasné a snad i sporné. Avšak neopomenutelnou podmínkou svobodného člověka je, že se nestane obětí nedobrovolné deprivace v základních materiálních potřebách. Absence této základní podmínky svobody představuje jádro morálního problému chudoby. Pokud veškeré zdroje, jimiž jedinec disponuje, pohlcují jeho základní potřeby, nezbývá mu již nic, z čeho by mohl vybírat a tvořit. Hrozí-li jedinci chudoba, je ohrožena také jeho svoboda.

11. 10. 2010

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

NIKDY NEUBLIŽUJ VDOVĚ ANI SIROTKU

Důchodová reforma zaujala významné místo ve společenské rozpravě těchto dnů. Není se co divit, je to téma mimořádně významné a čím déle je odkládáno, tím nesnadněji se hledají východiska a dohoda je stále obtížnější. Je však mimořádně smutné, že ony odklady a probíhající spory navíc prodlužují takřka neúnosně jedno zanedbání, kterého se dopouštíme na určité části těch, kdo jinak od pradávna požívali ve společnosti zcela zvláštní ochrany.

Jde o sirotky, totiž o ty sirotky, kterým podle platných zákonů nenáleží právo na sirotčí důchod. Veřejný ochránce práv již ve své zprávě Parlamentu ČR za rok 2004 upozornil na skutečnost, že dochází k situacím, kdy zemře některý z rodičů nezaopatřeného dítěte a v době úmrtí nesplňuje podmínky, na něž je vázán vznik nároku nezaopatřeného dítěte na sirotčí důchod. Pro vznik tohoto nároku je totiž podmínkou skutečnost, že zemřelá osoba (rodič, osvojitel, popřípadě osoba, která převzala dítě do péče) byla poživitelem starobního, plného invalidního či částečného invalidního důchodu nebo ke dni úmrtí splnila podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na plný invalidní důchod nebo starobní důchod anebo zemřela následkem pracovního úrazu. Veřejný ochránce práv opakovaně řešil situace, kdy se matka nezaopatřených dětí či příbuzní nebo i nepříbuzní pěstouni osiřelých dětí dostávali do krajně svízelných situací, protože zemřelý rodič před svou smrtí mnohdy neplatil výživné na děti, sám se vyhýbal platbám pojistného na sociální pojištění, či dokonce nepracoval vůbec.

Aby však nezaopatřený sirotek v takových případech nezůstal zcela odkázán jen na často omezené zdroje svého nejbližšího okolí, vedl ombudsman řadu jednání o konkrétních případech a dále projednával obecnou situaci s ministrem práce a sociálních věcí. Ministr připustil nejednoznačnost právní úpravy i nezbytnost legislativní změny – a současně rozhodl o odstranění tvrdosti v konkrétních případech. S ohledem na nejistý výsledek takových řízení a na jejich délku však veřejný ochránce zmíněné řešení nepovažuje za optimální (na kladné vyřízení žádosti o odstranění tvrdosti není právní nárok). Z toho důvodu ve svých ročních zprávách Parlamentu ČR opakovaně zdůrazňoval potřebu legislativního řešení – avšak od roku 2005 bezvýsledně. Po úmrtí JUDr. Otakara Motejla byl do úřadu Veřejného ochránce práv zvolen JUDr. Pavel Varvařovský. Několik měsíců po svém nástupu do funkce v rozhovoru pro Li-

dové noviny uvedl, že by se rád zaměřil na podporu úpravy konkrétních zákonů a jako příklad na prvním místě zdůraznil potřebu změny ve věci sirotčích důchodů. A odkázal přitom na svého předchůdce Motejla, který navrhoval, aby byly sirotčí důchody vyňaty z „pojistného systému“ a vypláceny jako jiná dávka. Hlavně je třeba zabezpečit sirotky; je úplně jedno jak.

Náš apel uvedený citátem ze druhé knihy Mojžíšovy neodkazuje jen k židovským a křesťanským kořenům naší civilizace. Jen v Bibli je více než dvacet výslovných poukazů na situaci sirotků. Kniha Sirachovcova zvláště dojemně vyzývá – sirotkům buď otcem (4, 10). Avšak již před více než třemi tisíci a šesti sty lety Chammurapiho zákoník v závěrečném shrnutí uvádí, že veškeré zákony mají sloužit tomu, aby silný neutiskoval slabého a aby byli chráněni sirotci. Je to jeden ze základních civilizačních kódů, muselo se proto stát s naší společností cosi neblahého, když ombudsmanova výzva je už tak dlouhou dobu ponechána bez náležité odezvy.

8. 3. 2011

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

JIZVY MEZI VRÁSKAMI

Jako rouhač je ten, kdo opouští otce, prokletý od Pána, kdo působí zármutek matce.

V našem kulturním prostředí je takřka neuvěřitelné, že podle některých výzkumů se více než čtvrtina starých lidí setkává s různými formami domácího násilí a 13 % tázaných dokonce přiznalo fyzický útok ze strany rodinných příslušníků. Jak to – a proč se o tom nemluví?

Snad nejsmutnější je na tom skutečnost, že se o svém trápení nesvěřují ani samy oběti takového negativního chování. Co je k takovému trýznivému mlčení vede? Strach ze stupňování útrap? Úzkost z představy úplné opuštěnosti? Bludný a trpný pocit viny za ztrátu výkonnosti? Zoufání z toho, že vlastní potomci se obracejí proti rodičům či prarodičům a bude to chápáno jako selhání výchovy a obecná potupa? Ostuda horší než rány...

Jen malá část takového utrpení vyjde najevo. Výzkumy nasvědčují, že šest ze sedmi případů různých forem týrání zůstává utajeno. Největší podíl negativního chování vůči seniorům se odehrává v rodinách jako tzv. domácí násilí. Je však zářející, že téměř 7 % seniorů dotazovaných v Jihočeském kraji v jednom z průzkumů uvedlo, že závažných hrubostí se vůči nim dopouštěli i pracovníci terénních služeb. Některá další zjištění dokládají, že ani v ústavní péči nejsou staří lidé uchráněni před špatným zacházením, přičemž však i tam jsou skoro ze dvou třetin původci týrání vlastní rodinní příslušníci.

Fyzické násilí proti starým lidem je však jen vyvrcholením ústrků, které zpravidla začínají zanedbáváním péče, přezíráním, ponižováním a zejména jejich ekonomickým využíváním a zneužíváním. To nabývá nejrůznějších forem – od omezování vlastnických práv, přes odebírání důchodů a sociálních dávek až k nuceným převodům vlastnictví a dědickým odkazům majetku.

Alarmující je také podíl seniorů na počtu obětí obecné kriminality a sebevražd. Přestože jsou tyto skutečnosti z hlediska kriminalistického již delší dobu sledovány a studovány, nedaří se situaci významněji zlepšovat. Řada občanských sdružení a projektů sociálních programů se snaží přispět přímou pomocí nebo alespoň poradenstvím a zřizováním podpůrných telefonních linek. Vzhledem k rozsahu a poměrně skryté povaze těchto nežádoucích jevů je to však stále velmi málo.

Jedná se o problém veřejností hodně opomíjený. Zdánlivě se týká jen jakési sice nemalé, avšak pro většinu „okrajové“ části společnosti. Nepodléhejme ale omylu. Tento jev svědčí o celé řadě selhávání nás všech. Neustále pokračující rozpad rodinných vazeb a všechny důsledky z toho plynoucí, jako je zánik lokálních pospolitostí, netečnost a lhostejnost mezi lidmi, vytrácení důležitých prvků výchovy ze vzdělávání, to svědčí o stále nižší způsobilosti všech vrstev současné společnosti ke vzájemnému soužití. Výsledkem tohoto modelu je jen vystupňování chronické choroby, kterou trpí celá společnost. Český filosof Ladislav Klíma kdysi napsal, že „stupeň úcty ke stáří udává stupeň ušlechtilosti a pravé ceny u všech národů a kultur“. Musíme si však uvědomit, že to není nějaké odtažitě vnějškové hodnocení, že je to memento, které se týká ne tak vzdáleného životního obzoru každého z nás.

1. 10. 2011

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

PROHLÁŠENÍ ČBK K SITUACI NA ŠLUKNOVSKU

Není snadné se věcně a objektivně vyjádřit k rozjitřelé situaci v severních Čechách. Se znepokojením sledujeme dlouhotrvající napětí mezi tamními obyvateli a opakující se protesty provázené voláním po silovém řešení.

Za tohoto spleťtého stavu je nemožné najít pravého viníka a ukázat jednoznačně, kdo je odpovědný za danou situaci. Jde o souběh nakumulovaných a bohužel dlouho neřešených záležitostí. Ve hře je příliš mnoho faktorů. Jejich pojmenování a základní charakteristiky jsou obtížné. Podle našeho mínění příčiny spočívají v následujících okolnostech:

Sociální situace velkého počtu nezaměstnaných a nezaměstnatelných zvyšuje obecně podíl kriminality. Boj proti zneužívání sociálních dávek (sám o sobě správný) vystupňoval v určitých prostředcích kriminogenní tendence.

V dosídlovaném regionu po 2. světové válce nebyly nikdy vnitřní vztahy pospolitostí bez potíží a nyní se v nich ještě stupňuje napětí v důsledku ztráty ekonomických příležitostí a zvyšování podílu sociálně marginalizovaných obyvatel.

Různí spekulanti zneužívají těch, kteří si nedokážou udržet přijatelné postavení mezi ostatní populací. Zneužívají je tím, že je ubytovávají v sociálně špatném prostředí a těží z poskytovaných dávek. Vznikají tzv. ghetta s dalšími nepříznivými důsledky pro jejich obyvatele i pro širší sociální okolí. Sama existence takového ghetta je zdrojem nepokojů - vznik problémových part, drobná kriminalita, soupeření a odvety, ztráta pocitu bezpečí a nepřátelské vnímání okolí. Každá banální roztržka může vyústit ve vážný konflikt.

Do tzv. praktických škol jsou zbytečně přijímány i ty děti, které jsou schopny absolvovat výuku v základních školách. Tím jsou handicapovaní pro uplatnění na pracovním trhu.

Místní samosprávy nemají ani prostředky, ani kompetence, aby zvládly stupňující se problémy. Řešení daného stavu předpokládá zapojení celostátních institucí a orgánů. Povzbudit oživení místního průmyslu, účinně pomoci sociálně vyloučeným komunitám, předcházet aktivitám lichvářů a ubytovacích podnikatelů aj. - to vše si žádá důkladnou a promyšlenou koncepci.

Nelze v žádném případě souhlasit s využíváním sporů na podporu extrémní rasistické pravice, šířící nenávisť a volající po nepřipustných krocích, které ubližují marginalizovaným. Žádné oko za oko, zub za zub.

Vítáme, že se iniciativy v regionu chopili jednotlivci i skupiny dobrovolníků, kteří se nezištně snaží pomáhat potřebným a přispívat k pokojnému soužití místních obyvatel. Rovněž s povděkem konstatujeme, že tamní farní společenství patří k těm, kteří vytvářejí ostrůvky pokoje, tolerance a vzájemného pochopení.

V Praze dne 12. 10. 2011

V SOUPEŘENÍ MEZI „EUROOPTIMISTY“ A „EUROSKEPTIKY“ ZANIKÁ DEBATA O DALŠÍM SMĚŘOVÁNÍ SPOLEČNÉHO SOUŽITÍ V EVROPĚ

Debatu o společných evropských vizích, zdá se, zcela zastínilo řešení dílčích praktických otázek. Bez široké shody na základních východiscích a dlouhodobých vizích, budou ale sebelépe míněné dílčí kroky často vnímány jako diskutabilní a nedostatečně legitimní.

Události donedávna chápané jako milníky na úspěšné cestě - jako kohezní politika (dotace méně rozvinutým regionům), možnost volného pohybu osob (Schengenská dohoda), společná měna či možnost pracovat v té zemi, kde chceme, jsou najednou vnímány rozpačitě, ne-li rovnou odsuzovány jako cesta špatným směrem.

Přitom, jak se zdá, není na vině jenom krize společné měny, léta fungující bez dostatečně provázané fiskální politiky. Někteří politici a snad i část veřejnosti vnímají citlivě i volný pohyb lidí - když jde například o uprchlíky, kteří pronikli do jižních zemí Evropy a snadno mohou zamířit na sever. Nezávisle na tom se obávají nekontrolovaného pohybu mafiánů a také nejsou nijak nadšeni z toho, jak snadno - alespoň slovně - mohou slovenští lékaři zanechat své pacienty a vyrazit podobně jako jejich čeští kolegové za lepším životním dál na západ.

Ostatně politici často citují politology a právní experty, kteří evropské smlouvy charakterizují jako smlouvy odlišné od smluv „národních“ i mezinárodních. Jde o novou, nevyzkoušenou podobu vztahů, které možná usilují zlepšit život Evropanů, zároveň však jejich originalita živí značné pochybnosti. Výsledkem je, že debata o budoucnosti Evropy se v médiích zplošťuje na podporu společné měny v rámci více integrovaného Starého kontinentu, či na posílení role národních států a rozvolnění unijních smluv na klasické mezinárodní dohody. Skutečně je ale cílem desetiletí vytvářené společné Evropy „jen“ ta či ona podoba státního uspořádání? Netápeme v debatách o dalším směřování společné věci prostě proto, že považujeme samotný cíl procesu sjednocování za samozřejmý, aniž by o něm panovala shoda mezi starými a novými členskými

zeměmi? Mezi bohatými i chudšími regiony? Shodnou se vůbec Evropané, jimž záleží na budoucnosti jejich dětí a jejich země, na tom, k čemu by principiálně měla unie směřovat – bez ohledu na politické uspořádání?

Smysl Evropské unie bývá jedněmi zdůvodňován rozšířením vnitřního trhu, hospodářským růstem a větší rolí v globalizujícím se světě. Druzí zdůrazňují, že jediné vzájemná provázanost napříště zabráni bratrovražedným válkám mezi evropskými zeměmi. Jiní vidí evropské vazby spíš jako doplněk individuálních a svrchovaných států. Protože lidé „potřebují hranice“ a demokracie je možná jen v rámci klasických evropských států. Jde ovšem v posledku o politické uspořádání či výhodná pravidla volného obchodu? Nenaznačuje sama Charta lidských práv OSN, že cílem není ta či ona podoba monarchie, demokracie, svrchovanosti či federace a tak dále, ale životní podmínky lidí, zabezpečení lidské důstojnosti pro všechny?

O sjednocení Evropy usilovali mnozí panovníci a diktátoři. Existoval i koncept komunistické Evropy. Prosadila se však jiná varianta. Robert Schuman a Jean Monet svoji vizi postavili na smíření evropských národů a odpuštění (namísto poválečné odplaty), na vytváření vztahů na základě soutěživé spolupráce, solidarity a subsidiarity. Je zvykem při vzpomínání na kořeny Evropské unie a „otce zakladatele“ vyzdvihovat, že jejich záměrem bylo, aby už nikdy nedošlo k vzájemným válkám v Evropě. Jejich touha přirozeně vyplývala z jejich pojetí lidské svobody, jež je výsostným projevem lidské důstojnosti, o jejíž docenění jim šlo především.

Schuman jakožto politik usiloval především o vymanění těžkého průmyslu z politicko-mocenských her a o podporu evropského občanství formou vytvoření evropského parlamentu. Otázku konkrétní institucionální podoby unie nechával otevřenou. Monet, ekonom a národohospodář, zdůrazňoval ekonomické přínosy volného obchodu a viděl evropskou budoucnost v konkrétním federativním uspořádání. Jaksi samozřejmou hybnou myšlenkou obou mužů ovšem byl křesťanský důraz na respekt k lidské důstojnosti člověka jako obrazu Božího a odtud vycházející křesťanské pojetí svobody spjaté s osobní odpovědností, schopností odpouštět, solidárností a odvahou přenechávat rozhodnutí na úrovni těch, jichž se týká (subsidiarita).

Stojí-li dnes Evropa na rozcestí, nejde „jen“ o krach společné měny a jí zosobněné důvěry, nejde „jen“ o riziko poklesu HDP o desítky procent a o hry tržního mechanismu. Nejde dokonce ani „jen“ o zřetelný pokles životní úrovně.

Jde o debatu o vizi Evropy hájící svobodu a bezpečnost jednotlivců. Pokud se nedokážeme přihlásit k tomu nejlepšímu z živého historického odkazu Evropy včetně výše uvedených hodnot, těžko dokážeme nalézat trvalá řešení aktuálních naléhavých výzev.

6. 2. 2012

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

VYJÁDŘENÍ RADY IUSTITIA ET PAX K SOCIÁLNÍMU BYDLENÍ

Přinášíme vyjádření Rady Iustitia et Pax k problematice sociálního bydlení. Reaguje v něm na situaci, kdy se od počátku roku 2012 rychle zvyšuje počet žadatelů o dávky na bydlení.

Proces deregulace nájemného byl v České republice odstartován s velkým zpožděním až v roce 2007, kdy v bytě s regulovaným nájmem bydlela necelá šestina obyvatel, tj. cca 1,7 milionu lidí, většinou seniorů. Šestiletý cyklus rychlé deregulace, zostřený v druhé polovině ekonomickým útlumem a zhoršenou finanční situací mnoha domácností, spěje letos do cíle. Zatímco venkovské oblasti se spíše vyliďňují, v městských aglomeracích se dopady uvolňování nájemného projevují naplno.

Není výjimkou, že čisté nájemné se během uplynulých pěti let zvýšilo v některých lokalitách na čtyř- i vícenásobek. Také v Praze, kde výchozí rozdíly nebyly extrémní, se nájemné zvýšilo v průměru již trojnásobně. A růst čistého nájemného není u konce. V loňském roce přijatá novela Občanského zákoníku, stejně jako nový kodex občanského práva, který bude platit od roku 2014, umožňují pokračovat ve zvyšování nájemného na základě dohody mezi nájemníkem a pronajímatelem, případně - pokud k dohodě nedojde - cestou vynucení vyššího nájmu soudem, pokud stávající nájem nedosahuje výše „v místě obvyklé“. Teprve tehdy bude nájemné „ekonomicky spravedlivé“.

Avšak bude pak také možné říci s čistým svědomím, že ten, kdo nemá na tržní nájemné tam, kde bydlí, ať se přestěhuje do menšího nebo méně atraktivního bytu? Nebo ať využije sociální dávku, která mu pomůže zvýšený nájem zvládnout?

Pro řadu lidí by stěhování znamenalo značné komplikace. Zmíňme alespoň pracovní příležitosti v místě bydliště, vazby na školy, lékaře apod. Tyto vazby a vztahy k důvěrně známému prostředí celkově nabývají na významu s rostoucím věkem. Pro některé, zejména osamělé, ovdovělé seniory může přestěhování znamenat fatální vytržení z jejich často mnohaletého přirozeného prostředí, přes které se nedokážou přenést. Největší zátěž tak deregulace přináší právě ovdovělým osobám či neúplným rodinám, kde právě odešel jeden z partnerů.

Přítom přestěhování z neúměrně velkého bytu nemusí přinést kýžené úspory. Menší byty buď na trhu nájemního bydlení vůbec nejsou, nebo – a to je problém velkých měst včetně Prahy – je v nich nájemné tak vysoké, že opuštěním velkého bytu se mnoho neušetří. Je řešením požádat o sociální dávky, aby se domácnost s jejich přispěním při určitém uskromnění udržela ve stávajícím bytě? Odpověď není ani v tomto případě jednoznačná. Státní normativy dávek na bydlení jsou nastaveny jen do konce regulace nájemného. Není jasné, jak bude postupováno dále.

Přítom je důležité připomenout normu tzv. podlažnosti neboli maximální výměry dotované ve vztahu k počtu členů domácnosti. (Na byt s jednou osobou připadá 38 m², na dvě 55 m² atd.)

V důsledku toho, že se v průběhu ekonomické transformace po roce 1989 reformátoři nedokázali včas shodnout na dostatečně svižném a přitom koncepčním postupu, nemohly některé procesy ve společnosti probíhat pozvolně patnáct či dvacet let a postupně být vstřebávány. Řada domácností si tak na dlouhou vládní pasivitu v oblasti deregulace nájemného zvykla a nevytvářela si finanční rezervy, které by jim umožňovaly rychle rostoucí nájemné, zejména ve velkých městech, platit. Ekonomický útlum posledních let situaci i těmto domácnostem ještě více zkomplikoval. Odhady hovoří o několika stech, možná až dvou tisících takových domácností v Praze, kde je situace jednoznačně nejhorší, a o zhruba stejném počtu ve zbytku republiky. Problém přitom stále narůstá. Od počátku roku 2012 se nečekaně rychle zvyšuje počet pražských žadatelů o sociální dávky na bydlení (v některých obvodech hlavního města je to až o 20 %).

Zdá se, že nejrozumnějším řešením by bylo zavedení státního příspěvku na stabilizaci nájemního bydlení pro konkrétní sociální skupiny. Pro stát by to bylo řešení levné a zároveň jednoznačně zacílené. (V uplynulých 20 letech stát vložil desítky miliard do výstavby více než 40 tisíc nájemních bytů*), ovšem pouze ve zlomku z nich bydlí sociálně potřební.)

Příspěvek na vyrovnání nájemného by byl po přechodnou dobu poskytován každé sociálně potřebné domácnosti, kde dochází k vyrovnávání nájemného na tržní úroveň. Příspěvek by byl vyplácen po dobu 3–5 let a postupně by klesal, čímž by vznikala tlak, aby domácnost svoji bytovou situaci aktivně řešila. V případě seniorů nad 70 let věku a zdravotně postižených by bylo poskytování příspěvku umožněno na delší dobu, případně až do smrti beneficianta. Objem tímto způsobem vyplácené podpory z veřejných prostředků by se po-

hyboval v řádu několika desítek milionů korun ročně. Na jeho pokrytí by se měl podílet stát spolu s obcemi, které díky příjmům z daní profitují z vysoké koncentrace ekonomicky aktivních obyvatel (která má pochopitelně dopad na ceny bydlení v dané lokalitě).

Nedomníváme se, že stát je povinen zajišťovat všem svým občanům bez ohledu na jejich vlastní přičinění bydlení nebo zaměstnání. Rozumíme tomu, že cena všech služeb, včetně nájemního bydlení, by měla jejich poskytovatelům pokrýt vynaložené náklady a zajistit přiměřený zisk. Chápeme obezřetnost při přezkoumávání oprávněnosti veřejných výdajů v ekonomicky obtížném období.

Na druhé straně jsme však jako křesťané i toho názoru, že bydlení od nepaměti patří mezi základní životní potřeby člověka. Je elementární slušností a v moderní společnosti povinností poskytnout především sociálně slabým, handicapovaným a občanům v seniorském věku přiměřenou dobu na sladění jejich bytových poměrů s finančními možnostmi tak, aby se nemuseli cítit vehnáni do bezvýchodné životní situace a jejich lidská důstojnost mohla tak zůstat zachována.

Citlivý přístup rozhodujících institucí i v této oblasti přispívá ke společenskému klimatu, v němž se eliminuje frustrace a panický strach z budoucnosti. Posiluje jistotu, že východiskem všech potřebných reforem je stálý zřetel na důstojnost každého člověka. To vše vytváří příznivé prostředí, v němž každý občan má možnost rozvíjet spoluodpovědnost ve prospěch a pro dobro všech. Tím se naplňují principy sociálního učení církve vycházející z evangelia, které nabízí reálnou naději na důstojný a plnohodnotný život.

*) Nařízení vlády č. 333/2009 Sb., ze dne 17. srpna 2009 o podmínkách použití finančních prostředků Státního fondu rozvoje bydlení ke krytí části nákladů spojených s výstavbou sociálních bytů formou dotace právnickým a fyzickým osobám následované změnou 228/2010 Sb., která upravuje podmínky poskytnutí a použití má vytvořit takové předpoklady pro vznik sociálního bydlení, aby byly v souladu s veřejným zájmem ČR.

20. 6. 2012

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

K SITUACI ZDRAVOTNĚ POSTIŽENÝCH V ČR: NOVÉ NÁVRHY ZNESNADŇUJÍ ŽIVOT LIDEM S POSTIŽENÍM

V naší zemi žije téměř 10 % zdravotně postižených osob různého stupně, 4 % jsou odkázána částečně nebo úplně na pomoc jiné osoby. Domníváme se, že při odpovědném způsobu hospodaření státu, krajů a obcí dokážeme vytvářet dostatečné finanční zdroje, abychom měli prostředky na zajištění tak citlivé a potřebné oblasti, jakou bezesporu je podpora a péče o zdravotně postižené občany.

Postavení handicapovaných osob se v posledních dvaceti letech výrazně a pozitivně změnilo. Základním přístupem je snaha co nejlépe začlenit tyto osoby do běžného života tak, aby mohly co nejvíce uplatnit svoje schopnosti, dosáhnout vzdělání a pokud možno i vyhledat vhodné zaměstnání. K tomu slouží celá řada zákonných opatření, jak v oblasti sociální péče a zdravotnictví, tak v zaměstnanosti. Postupně, i když ne dostatečně rychle, se prosazuje bezbariérovost v dopravě, na úřadech nebo v bydlení. Mění se také pohled na způsob péče, která se v minulém režimu koncentrovala zejména na ústavní péči a vytlačovala tak handicapované a seniory na okraj společnosti. Nový zákon o sociálních službách i další normy zásadně změnilo tento přístup a postupně se mění i postoj společnosti k začleňování zdravotně postižených do běžného života.

Přes mnohá pozitiva některé problémy přetrvávají, a dokonce se nově objevují. Zejména v poslední době se prosazují návrhy, které mohou život zdravotně postižených osob znesnadnit, a v důsledku toho se část z nich může dostat i do finančních nesnází nebo obtížně řešitelných situací.

Uvedme zejména následující kritické oblasti:

- **Snížení (zrušení) příspěvku pro rodiny pečující o děti se zdravotním postižením od 4 do 7 let** vzniká dramatická situace u všech rodin, které jsou pod hranicí dvojnásobku životního minima. Tyto rodiny se dostávají do hmotné nouze a často nemohou svou situaci skutečně rozumně řešit. Dopad na tyto rodiny může být tak významný, že mohou

volit ústavní péči, zcela proti současnému trendu. Tím se samozřejmě výrazně zvýší náklady státu vzhledem k násobně vyšším nákladům na ústavní péči.

- **Podpora zaměstnávání zdravotně postižených** – dle návrhů zákonů v oblasti zaměstnanosti se má tato podpora zrušit u kategorie OZZ (osob zdravotně znevýhodněných). To může přinést ztrátu zaměstnání pro velkou skupinu lidí, protože se stanou pro zaměstnavatele zátěží vzhledem k nižší výkonnosti.
- **Financování neziskových organizací** v sociální oblasti je prováděno z velké části ze státního rozpočtu, a to z roku na rok bez dlouhodobého výhledu. Pro neziskovou organizaci to přináší nejistotu, v jaké výši dostane příspěvek v příštím roce. Nemůže proto plánovat dlouhodobý rozvoj a stabilizovat kvalitní pracovníky, již tak nízko ohodnocené (v sociální sféře jsou nejnižší příjmy ze všech oblastí ekonomiky).
- **Zdlouhavé řízení** – zejména neúměrně dlouhé termíny posuzování lékařskou posudkovou službou. Ta je přetížena žádostmi a často je nestačí vyřizovat v zákonných lhůtách. Způsobuje to nejistotu a dlouhé měsíce čekání jsou pro osoby zdravotně postižené a jejich rodiny často stresující.
- **Změny systému při přechodu na úřady práce** přinesly značné potíže jak pro klienty, tak pro zaměstnance. Nový systém, pokud se zavádí, má přinést větší komfort pro uživatele a urychlení nebo zefektivnění systému. Ani jedno se zatím nepotvrdilo.
- **Postavení seniorů a OZP ve společnosti.** Velká část seniorů spadá do kategorie osob zdravotně postižených a tento počet bude vzhledem ke zvyšování průměrného věku dožití narůstat. Uvědomujeme si, že ekonomická situace naší země je náročná, že je nutné volit priority. Úspory se hledají i v této oblasti, přesto se domníváme, že postavení OZP a seniorů, zejména těch starších, by se nemělo zhoršovat. Vzhledem k narůstajícím nákladům na živobytí i bydlení se řada z nich může propadnout do chudoby a nakonec se jejich situace stejně bude řešit ze státního rozpočtu prostřednictvím dávek hmotné nouze, nicméně mnohem méně důstojným způsobem.

Významnou úlohu pro zlepšení poskytování pomoci a podpory osob se zdravotním postižením mají kraje a obce, které mohou výrazným způsobem ovlivnit kvalitu života svých potřebných občanů. Jejich přístup je velmi rozdílný a často se setkáváme s přehlížením a neochotou řešit situaci těchto lidí a rodin, zejména v anonymním prostředí velkých měst.

Na druhé straně je zřejmá snaha podpořit péči v přirozeném rodinném prostředí, a to jak od rodinných příslušníků, tak prostřednictvím terénních služeb. Vznikla řada organizací, které sdružují osoby se zdravotním postižením a snaží se jim pomáhat a obhajovat jejich zájmy. Takovou podporu a spolupráci s nimi pokládáme za důležitý aspekt moderní demokratické společnosti. Velmi důležitou složkou systému se staly nestátní neziskové organizace, které spoluvytvářejí síť zařízení a v různé podobě a s různou intenzitou poskytují potřebnou péči pro tyto osoby. Jednou z dominantních součástí sociální péče, resp. největším nestátním poskytovatelem sociálních služeb je Charita Česká republika a Diakonie.

Opakovaně se tak ukazuje, že jeden ze základních evangelijních principů – nezištná pomoc slabým, nemocným, utlačovaným – není jen mocnou inspirací křesťanů, ale i jedním ze staletých pilířů Evropy. To si často uvědomí ti, kdo se se zdravotním postižením osobně střetnou z blízka. Neměli bychom podceňovat uvedené kritické oblasti, které často zraňují, a někdy přímo ohrožují lidskou důstojnost našich bližních. Lidská důstojnost, podobně jako lidská svoboda, je nedělitelná.

20. 10. 2012

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

NEBOHATNĚME JEDEN NA DRUHÉM...

Zadluženost, která se obecně stala naším životním standardem, přináší řadu negativních jevů. Problém nastane, když se dlužník dostane do stavu předluženosti a není schopen dlouhodobě dostát svým závazkům.

Hospodářská krize napomáhá tomu, že soudy dnes evidují téměř 1 milion exekucí ročně. Dlužníci se dostávají do prodlení. Zadluženost domácností je již téměř 1,5 biliónu korun.

Pro exekuční společnosti a advokátní kanceláře představují exekuce snadný byznys, zejména prostřednictvím automatického přiznání náhrad. Lze předpokládat, že novela občanského soudního řádu a exekučního řádu, která by měla platit od 1. 1. 2013, situaci zlepší, ulehčí soudům a zjednoduší vymáhací systém, nicméně současný stav exekucí a obchodování s pohledávkami je z mnoha důvodů nepřijatelný a nepřiměřeně tvrdě může zasáhnout téměř každého.

Celý stav věcí komplikují vysoké odměny advokátům, kteří vzniklé spory s nesolventností dlužníka řeší, ale i vysoké exekutorské odměny. Uvedené oficiální skutečnosti mohou mít v konkrétních případech nedožrnné následky, pokud se řešení případů s nemožností splácet ujmou lidé, kteří na komplikovaných životních situacích jedněch chtějí rychle na jejich úkor zbohatnout. Netýká se to jen těch, kteří přímo spory řeší, ale i okruhu těch, kteří na vzniklý řetězec navazují a bohatnou buď na cenových rozdílech nebo nedodržením svých služebních povinností, překračováním svých pravomocí či způsoby provádění zprostředkovatelské činnosti mezi věřiteli a exekutory.

Obchodování s pohledávkami v současné době zažívá rozkvět; cílem však není vymoci dlužnou částku, ale získat náhradu nákladů, která několikanásobně převyšuje dluh. I proto je nejvyšší čas tento miliardový byznys s pohledávkami znemožnit.

Soudní poplatky a náklady soudního řízení jsou v ČR i v případech vymáhání bagatelních (zanedbatelných) pohledávek vysoké a zvyšují neúměrně pro dlužníka celkový náklad pohledávky. Běžná praxe v ostatních evropských státech je naproti tomu taková, že je výše poplatků odvozována od výše samotné pohledávky tak, aby nárůst byl pouze v řádu desítek procent, tedy adekvátní dlužné částce. Dosud nestanovená hranice zanedbatelné (bagatelní) částky

komplikuje situaci, a tak dochází často k tomu, kdy je dlužná částka rozdělena na více nižších, takže dlužník musí na poplatcích zaplatit desetinásobky dlužné částky. Bohužel se výše uvedeným způsobem chovají také i velké banky a firmy.

Firmy a instituce, které peníze půjčují, zdůrazňují výhodnost zapůjčení peněz vyjádřenou úrokovou mírou, kterou se budoucí dlužník nejčastěji řídí. Málokdy se ale zaměří na další smluvní podmínky, které jsou pro něj rizikové. Tím jsou sankce při pozdním splácení, které nastupují za zpoždění splátky včetně rozhodčích doložek, kdy řeší spory rozhodce najatý věřitelem místo nestranného soudu, a často čtyř- až pětinásobně vyšší úrok z prodlení, než umožňuje občanský zákoník. To jsou nejčastější příčiny, kdy se dlužník při změně své schopnosti úvěr splácet dostává do vážných problémů. Pro dlužníka neadekvátně zvyšují také částku jeho dluhu náklady exekutorů, a to vzhledem k tomu, že neexistuje systém místně příslušných exekutorských úřadů. V neposlední řadě celý systém komplikuje existence několika velkých exekutorských společností, které si drží monopol a vzájemně o věřitele usilují.

Je proto třeba co nejrychleji dosavadní systém změnit, protože ten současný tvrdě zasahuje každého, i ty, kdo přijdou nikoli vlastní vinou o práci nebo toho, kdo opomene včas zaplatit malou dlužnou částku.

Věřme, že nový systém, kdy má dojít ke slučování exekucí, omezení cestovného pro exekutory, zrušení dvoukolejnosti vymáhání pohledávek (kdy soudní výkon rozhodnutí byl nejnákladnějším postupem), předžalobní výzvě, videozáznamu z mobilárních exekucí, dražbě členských práv v bytových družstvech, zrušení exekutorských zápisů a kdy soudy nebudou už tak přetížené, vnese lepší pořádek do tak závažného společenského fenoménu, jakým zadluženost a vymáhání pohledávek skutečně je.

Zabouchnout dveře před exekucí nelze, tak jako nelze zabouchnout dveře před plněním povinností. Povinnosti musí plnit ti, kdo si půjčili, i ti, kteří dohlíželi na plnění splátek.

Povinnosti máme všichni k sobě navzájem v tom, jaká pravidla si nastavíme, a hlavně v tom, jakým způsobem je budeme interpretovat. Pokud převáží touha zbohatnout jeden na druhém, pak se v dluhové pasti ocitne brzy celá společnost.

Apelujeme na odpovědné veřejné činitele, instituce, soudy, exekutorské úřady, banky a firmy, jichž se daná problematika týká, aby se zasadily o změnu současného alarmujícího stavu.

25. 10. 2012

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

DOBŘE VŮLE NENÍ NIKDY NADBYTEK

Dne 1. května slavíme památku svatého Josefa, Dělníka. Ve 30. letech 20. století byl svatý Josef vyhlášen za nebeského ochránce pracujících. Papež Pius XII. v roce 1955 postavil svátek práce pod jeho ochranu. Tím je vyzdvížená hodnota práce a její význam pro dobře prožitý život.

Stvořitel pověřil člověka, s nímž se chce podílet na svém díle, aby sebe i svět zdokonaloval a vytvářel hodnotné mezilidské vztahy. Člověka uspokojuje nejen práce za peněžitou odměnu, ale i činnost pro druhé, bez ohledu na odměnu a čerpání svého volného času.

Svobodně zvolená nezištná činnost ve prospěch druhých, to je neformální dobrovolnictví. Dobrovolník dává vědomě část svého času, energie a schopností ve prospěch druhých.

Manažer, bankovní úřednice, právník, profesor, účetní ve svém volném čase pomáhají zrodu mikrofirem, které vytvoří pracovní místa, jež by jinak nevznikla. To není utopie, to je také jedna ze současných podob dobrovolnických aktivit.

Dobrovolné činnosti máme nejčastěji spojené s volnočasovými, sportovními či obecními aktivitami. Dvacetiletý svobodný rozvoj občanské společnosti ale ukazuje význam dobrovolnictví téměř ve všech oblastech současné společnosti. A mnohaleté zkušenosti ukazují, že dobrovolné angažování se ve prospěch zdravotně či sociálně znevýhodněných, dětí či seniorů, místních komunit či společenství imigrantů je nejen veřejně prospěšné, ale též ekonomicky nedocenitelné.

Vedle tradiční role dobrovolníků mezi hasiči, ve skautském hnutí či v mnoha sociálně-zdravotních aktivitách církví dnes hrají dobrovolníci nezastupitelnou roli ve zdravotnictví, ve školství, ale i v byznysu. Dokonce i manažeři renomovaných firem usilují o posílení soudržnosti mezi svými spolupracovníky účastí na dobrovolnické práci pro školská či sociální zařízení.

Profesor Luigino Bruni z Milánské univerzity ve své knize „Cena nezištnosti“ (italsky 2007, anglicky 2012) vysoce oceňuje práci bez nároku na finanční odměnu. Hovoří o ní jako o podmínce pro udržení stávajícího společenského řádu vůbec, a právě proto, že je tak dominantně postavený na placené práci „zištné“. V dobrovolnictví lze vidět cestu ven z krize mezilidských vztahů, lék na odcizené fungování státu i trhu. K podobným závěrům dochází i sociolog Pavol Frič

(„Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století“, 2010), který dlouhodobě sleduje dobrovolnické prostředí v České republice.

Dobrovolnictví dnes sociální vědci, profesionálové v neziskové sféře, příslušníci veřejné i státní správy, ale i nezanedbatelná část veřejnosti připisují významnou roli při řešení sociálních problémů, které s sebou přináší rychle se měnící společnost. Dobrovolnictví je vnímáno jako nenahraditelná součást funkční společnosti, která ovšem neplní jen roli jakéhosi milosrdného samaritána, ale přináší alternativu, povzbuzuje a oživuje vstřícný pohled na svět. Významně posiluje ovzduší důvěry v celé společnosti.

Zabralo by příliš mnoho prostoru uvést všechny motivy, proč se lidé dobrovolně angažují. Vedle nesobecké radosti z vlastní schopnosti něco prospěšného vykonat jistě hrají svou roli i jiné osobně výhodné důvody, třeba jen zájem o uznání od druhých. Naším záměrem je zaměřit se spíše na celospolečenské přínosy dobrovolnictví.

Především se dobrovolnictví osvědčuje jako vyvažování účelnosti, která pohlcuje tolik naší každodennosti. Připomíná známý fakt, že ne vše se dá koupit a zaplatit. Právě to osobně nejceněnější v našich životech se přece neděje podle výkonnostních a cenových tabulek – naše vztahy s blízkými, čas věnovaný druhým, vlastní potřeba získat si pozornost druhých. Dobrovolné vedení skupin dětí a mládeže, dobrovolná pomoc v péči o nemožnou či ochota na zavolání dobrovolně vyrazit k živelní katastrofě, k vážné havárii, požáru či do zasněžených hor, to vše si zaslouží náš respekt, je to ale i naše příležitost. Dobrovolnictví se podílí nejen na předávání společenského étosu příštím generacím, nemálo také obohacuje i náš vlastní životní obzor.

Dále nás dobrovolně poskytované činnosti přivádějí mezi lidi či do oblastí, s nimiž se běžně nesetkáváme. Významně se tak rozšiřuje okruh naší zkušenosti, posiluje se porozumění pro zvláštní situace a odbourává nedůvěru vznikající někdy jen z chybějícího styku mezi některými okruhy lidí.

Nezanedbatelnou hodnotu však má také prolínání různorodé zkušenosti těch, kdo se při dobrovolnické práci setkávají. Účast lidí „zvnějška“ na chodu činnosti, v nichž se angažují, pak přináší žádoucí nové podněty a přirozenou kontrolu do nejrůznějších oblastí vzdělávacího, sociálního, zdravotnického systému.

Cenné jsou všechny aktivity, které vytvářejí příležitost pro spolupráci občanů s místními organizacemi, samosprávou, podnikateli, církevními institucemi

i komunitami. Podpora dobrovolnictví v komunitě v městech a obcích je cesta ke spolupráci a zvýšení důvěry mezi občany všech věkových i profesních skupin. Jedná se na příklad o podporu seniorů a zdravotně postižených, o nabídku dobrovolnictví pro nezaměstnané jako přirozenou cestu k návratu na trh práce, o společnou péči o životní prostředí a řadu dalších. Tyto aktivity vytvářejí příležitost pro spolupráci občanů s místními organizacemi, samosprávou i podnikateli.

Základní „vzorec“ pro komunitní dobrovolnictví zní: různorodost činností + sdílení společných hodnot + aktivní společenství. Je to přirozený a tvořivý prostředek podpory občanské společnosti, jehož cílem je sociální integrace a zvýšení kvality života občanů prostřednictvím partnerství občanské, veřejné a komerční sféry, ale i církevní na místní i regionální úrovni. Zvláště tento typ dobrovolnictví má význam pro obnovení důvěry a přetrhaných vazeb mezi lidmi a zároveň má výrazný podíl na rozvoji obce, města a kvality života jejich občanů.

Komunitní dobrovolnictví tvoří velmi široké spektrum aktivit, od místní sousedské, nebo zájmové skupiny, přes propojování komunit, až po sdílení hodnot v rámci společnosti. Cenné jsou aktivity, které vytvářejí příležitosti pro úzkou spolupráci občanů s neziskovými organizacemi, samosprávou i podnikateli.

V současné době se stále s většími obavami hovoří o fenoménu nezaměstnanosti. Takové situace možná lépe zvládne ten, kdo vnímá význam dobrovolnické práce pro celek i pro toho, kdo se na takové práci podílí. Pro nás křesťany jsou mezilidské vztahy odrazem duchovního života. Jejich uspořádání podle vzoru Ježíše z Nazareta je pro nás znamením Božího království, jež máme hledat především. To ostatní, co potřebujeme k životu, nám bude přidáno.

1. 5. 2013

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

VÍTÁME ZÁKONNOU ÚPRAVU HERNÍHO PRŮMYSLU

Před necelými pěti lety Rada Iustitia et Pax publikovala svůj dokument „Štěstí je odměna těm, kdo je nehledají“ jako výraz velkého znepokojení z rozšíření herních automatů. Množství hracích zařízení bylo ještě v roce 2010 v České republice mnohonásobně vyšší ve srovnání s jinými evropskými státy.

V roce 2011 bylo jen v Praze registrováno 195 kasin (navíc 1053 heren), v obdobně velkém Stockholmu bylo v té době jen jedno kasino, v Bratislavě navzdory dlouhé předchozí společné historii byla kasina tři. Pokud to někomu připadá nejen skličující, ale i neuvěřitelné, je možné se podívat na porovnávací data, jak je uvádí webový portál www.mapy hazardu.cz/mapy/.

Rada Iustitia et Pax proto velmi uvítala rozhodnutí Ústavního soudu z 11. dubna 2013, které potvrdilo právo obcí regulovat na svém území s okamžitou platností veškerý herní průmysl. Oceňuje úsilí jednotlivců, organizací i obcí, které postupně vede ke změně postojů justice, některých politiků i veřejnosti a poskytuje naději na nápravu situace. Vždyť hazard přináší úplně něco jiného než štěstí - závislost, finanční tíseň, exekuce, rozpadlé rodiny, kriminalitu. Propadnutí hazardním hrám tedy není jen problémem jednotlivce, jeho vlastní svobody a odpovědnosti, ale problémem celé společnosti.

Zaznamenali jsme však, že problém se nevyřeší jen tak snadno a ze dne na den. Velká část odpovědnosti je nyní přenesena na obce, jejich zastupitele a občany. Záleží pouze na rozhodnutí obecních politiků, zda hazard na území obce zakážou či výrazně omezí, či zda budou nad tímto problémem zavírat oči, ať už pro daně, které z hazardu plynou do obecního rozpočtu, nebo snad pro korupci, která rozhodnutí o regulaci hazardu bohužel často provází. Již nyní se ozývají hlasy, že některé obecní rozpočty se bez odvodů z provozu hazardních her ocitnou v tíživé situaci.

To je však velmi krátkozraký postoj, který vyvolává podezření na vliv postranních, a ne zcela čistých zájmů. Zkušenosti nevládních organizací totiž ukazují, že takové peníze se obcím prostě nemohou vyplatit, protože každá koruna z takového odvodu představuje nejméně pětinasobné zbídačování někoho z místních obyvatel. Rada proto apeluje na všechny, aby k tomuto problému nepřistupovali krátkozrace či lhostejně, ale aby svým pevným postojem pro-

ti hazardu odvážně vystupovali a snažili se předcházet tragickým příběhům hráčských ztroskotání.

Webová komunita nabízí mnoho spojenců, např. najít a využít stručný návod, jak napsat kvalitní obecní vyhlášku zakazující na území obce kasina a herny, jak hledat odbornou pomoc a další. Nicméně na základě dosud vydaných obecních vyhlášek je možné z moci úřední zahájit už 4 500 až 6 000 řízení o zrušení povolení na provozování herních zařízení, což je ale přibližně desetina z předpokládaného počtu těchto terminálů (45 000). Z toho je patrné, kolik starostů a radních ještě bude stát před velkým dilematem.

Rada Iustitia et Pax také vybízí všechny křesťany, aby věnovali pozornost lidem okolo sebe, a v případě, že se setkají s člověkem závislým na hazardu, aby mu neváhali nabídnout pomocnou ruku. Závislí lidé se často cítí bezradní, protože si sami nedokážou pomoci. Ale kromě odborné pomoci potřebují i prostou lidskou solidaritu a povzbuzení.

30. 6. 2013

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

PENZIJNÍ REFORMA V ČESKU STOJÍ

Stávající systém státem provozovaného sociálního a zdravotního zabezpečení není vzhledem k nepříznivému demografickému vývoji finančně udržitelný. Doufejme, že politici i odborná veřejnost najdou cestu k identifikaci a řešení skutečných strategických problémů ČR.

Strategickým problémem české ekonomiky nejsou deflace ani nezaměstnanost, silná koruna ani slabý vývoz, ještě méně pak „církevní restituce“ nebo devizové intervence centrální banky. Strategickým problémem české ekonomiky je v první řadě dlouhodobé udržení konkurenceschopnosti. Českou konkurenceschopnost ohrožují do budoucna dvě slabá místa: nedokonalý vzdělávací systém a fiskální nerovnováha. Ani o jednom se přitom nevede ve společnosti diskuse do té míry kvalifikovaná a zároveň široká, abychom se mohli těšit na brzké nalezení dlouhodobě konsenzuálního řešení.

Pomiňme nyní téma transformace vzdělávacího systému a soustředme se na problém fiskální nerovnováhy. Jeho jádrem je skutečnost, že stávající systém státem provozovaného sociálního a zdravotního zabezpečení není vzhledem k nepříznivému demografickému vývoji (stárnutí populace) finančně udržitelný. Bez účinných reforem v této oblasti hrozí, že během několika příštích dekád bude narůstat ve společnosti napětí, jehož uvolňování si vlády budou moci vykupovat pouze za cenu stále vyššího zadlužování státu. Rostoucí zadlužování bude mít ovšem za následek stále skromnější rozpočet, s nímž bude stát moci realizovat své úkoly, o riziku státního bankrotu nemluvě.

Nejvýznamnější deficitní položku v oblasti tvorby dluhu systému sociálního a zdravotního zabezpečení představuje systém průběžného financování starobních důchodů. Občanů starších, než kolik definuje věková hranice pro odchod do důchodu, bude v budoucnu podle všeho relativně přibývat, zatímco občanů v tzv. produktivním věku, odvádějících část své mzdy do průběžného důchodového systému, bude naopak relativně ubývat.

Rostoucí nesoulad mezi počtem těch, kdo do státního důchodového systému přispívají, a těch, kdo z něho naopak čerpají, lze na nějakou dobu tlumit úpravami parametrů systému (např. zvýšením důchodového věku), nelze jej však touto cestou trvale vyřešit. Mají-li mít čeští důchodci v budoucnu v důchodovém věku dostatek prostředků k důstojnému životu, neobejde se to bez významného navýšení objemu prostředků, které si během pracovní kariéry

na důchod odkládají stranou. Způsobů, jak lze dosáhnout navýšení objemu peněz určených k výplatě budoucích důchodů, je celá řada a jejich konkrétní přijatá podoba by přirozeně odrážela politické preference společnosti.

Vedle nutnosti zajistit navýšení objemu prostředků, z nichž budou vypláceny budoucí penze, se nám jeví jako nejvýš žádoucí zohlednit, že plátcí povinných odvodů do průběžného penzijního systému, kteří zároveň vychovávají děti jako budoucí přispěvatele do systému, posilují výrazně udržitelnost onoho „prvního pilíře“, jímž průběžný systém má být. Považovali bychom za spravedlivé, aby „zásluhovost“ v českém penzijním systému byla posílena v tom smyslu, že vydávající děti rodičů-důchodců by částí svých povinných důchodových odvodů mohly přímo navyšovat státem vyplácený rodičovský důchod.

Cílem tohoto krátkého textu není navrhnout konkrétní podobu penzijní reformy. Jako křesťané však chceme znovu upozornit na problém, který tu s námi stále je a bylo by nezodpovědné a nespravedlivé jej přenášet na příští generace. Člověk se stává člověkem tím, že využívá své nadání, um i svobodu, aby se stal oporou druhým. Je přirozené, že penzijní reforma přinese větší osobní odpovědnost. Slova žalmisty „Nauč nás počítat naše dny, ať získáme moudrost srdce“ (Ž 90,12) v tomto kontextu nabývají na nové naléhavosti.

Je žádoucí, aby vláda při hledání spravedlivého modelu postupovala bez stranické úzkoprsosti, zohlednila to, co se v této oblasti podařilo (i nepodařilo) u nás i ve světě, a zároveň při svém rozhodování brala v úvahu i rozložení preferencí a očekávání obyvatelstva.

Zrušit tzv. druhý pilíř penzijní reformy není zdaleka tak obtížné, jako začít zodpovědně budovat většinově přijatelný a dlouhodobě funkční vícekanalový systém finančního zajištění občanů ve stáří. Zmínili jsme dva prvky, které by měl podle našeho názoru takový systém splňovat: navýšení celkového objemu úspor, určených k výplatě penzí, a finanční zohlednění zásluhy rodičů na výchově budoucích přispěvatelů do státního (solidárního) důchodového pilíře.

Úspěšně dokončená penzijní reforma musí samozřejmě podobných požadavků splňovat mnohem více. Času není mnoho. Věřme, že v zájmu budoucího soužití generace právě pracujících a seniorů, kteří už svoji práci odvedli, stejně jako v zájmu udržení české fiskální rovnováhy a konkurenceschopnosti, přistoupíme k hledání a následně prosazování dlouhodobě udržitelné penzijní reformy co nejdříve, zodpovědně a s elánem.

Vždyť slova biblické knihy Přísloví „Šediny jsou ozdobnou korunou, lze je nalézt na cestě spravedlnosti.“ (Př 16,31) jsou příslibem i nám na cestě vstříc stáří.

17. 2. 2014

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

BEZDOMOVECTVÍ OHROŽUJE TISÍCE LIDÍ A JEJICH POČET ROSTE

Vládní Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020, respektive úsilí o její uplatnění do života si zaslouží širší pozornost. Lidí ohrožených bezdomovectvím jsou desítky tisíc, odhady hovoří o více, než sto tisících, přičemž žádná koncepce dosud nebyla uplatněna. Jedním z klíčových úkolů je otázka dostupnosti sociálního bydlení.

Za bydlení je považován život členů domácnosti v bytě, nikoliv na ubytovně, v azylovém domě nebo v jiných nebytových prostorách. Ubytovny, jak je známe dnes, nejsou řešením, ale příčinou bytové nouze, resp. bezdomovectví. Provozování komerčních ubytoven bez možnosti sociální práce, v prostředí s nevyhovujícími sociálními a hygienickými podmínkami se často stává vyděračským byznyssem s chudobou.

Zkušenosti ze zahraničí i z posledních desetiletí u nás hovoří jasně: Člověk, který se ocitl na ulici, už po čtrnácti dnech ztrácí pracovní návyky. Po dvou měsících na ulici bude jeho resocializace trvat v lepším případě měsíců deset. Evropské metropole, jako je například Vídeň, dospěly k názoru, že zabezpečit pro lidi v kritické situaci sociální bydlení je sedmkrát levnější než je nechat „propadnout“ na ulici a teprve poté jim nabídnout podpůrný program.

Postoje veřejnosti vůči lidem bez domova jsou často negativní a tyto nálady ještě vyostřují pejorativní výroky některých politiků a novinářů. Jsou známy případy agrese vůči lidem bez domova včetně těžkých ublížení na zdraví, usmrcení i vražd. Mezinárodní srovnání náhledu veřejnosti na lidi bez domova a (ne)ochotu jim pomáhat ukazuje rozdíl mezi tradičními evropskými demokraciemi a postkomunistickými státy. U nás převládá názor, že za svoji situaci si každý může sám. Přitom nejsou výjimečné případy, kdy se do kritické situace, končící ztrátou bydlení, dostane člověk vlivem souhry mnoha okolností, jaké mohou potkat každého. Alarmující je pak nárůst mladých lidí bez domova, jak je patrný již v mnoha evropských zemích. Riziko, že budou čelit dlouhodobé nezaměstnanosti a rezignují na zapojení do společnosti, je příliš vysoké. Bezdomovectví je mnohorozměrný problém, který nemá pouze jednu příčinu, jejíž odstranění by problém vyřešilo. V posledku jde o odcizení se sobě samému, o ztrátu smyslu života i vlastní identity, a to už po krátké době na ulici.

Od počátku devadesátých let poskytují lidem bez domova pomoc zejména nevládní organizace, později také některá města. Od těchto organizací také pochází většina dostupných dat o bezdomovectví, z nichž vyplývá, že veřejnost takovou problematiku často vytěšňuje. Přístupy veřejné a státní správy se opírají o formální řešení, spíše než o pochopení obsahu závažného společenského problému, který spadá do kompetence několika českých ministerstev. Řešení ztěžuje i skutečnost, že poskytované služby jsou na území České republiky nerovnoměrně rozmístěné. Zjevně neúčinné jsou též občasná snaha úřadů vytlačit bezdomovce na okraj měst či do jiných obcí. Stručně řečeno cílíme nenápadnému pozvolnému růstu bezdomovectví, které nabývá mnoha podob a důsledků, jež nebude možné zvládnout bez komplexního přístupu, a to i s ohledem na růst nezaměstnanosti a migraci ze zahraničí.

Tento přístup, má-li uspět, musí zahrnovat uplatňování prevence, včetně osvětly a vzdělávání ve školách, sociální práce v ohrožených domácnostech musí mít i preventivní roli, neplacení nájemného a souvisejících poplatků je třeba řešit hned, ne až se problém stane neřešitelným jinak než vystěhování. Zvláště je nezbytné podporovat všechny možnosti, které vedou k zachování soudržnosti rodiny a jejího společného bydlení v bytě. Je nutné zastavit odebrání dětí z rodiny jen proto, že dostupné bydlení není odpovídající.

Právě sociální bydlení, provozované obcemi, je základním nástrojem sociální integrace a jako takové musí být po nezbytnou dobu dostupné všem, kdo jsou v bytové nouzi, bez ohledu na to, jak se do této situace dostali. Podporujeme také pilotní odzkoušení modelu Housing first (poskytnutí dostupného bydlení jako předpokladu získání zaměstnání a začlenění do společnosti) s cílem jeho zavedení do praxe. Základním zdrojem příjmů domácností musí být zaměstnání. Proto je třeba zároveň podporovat zaměstnávání tzv. „nezaměstnatelných“ osob všemi dostupnými formami aktivní politiky zaměstnanosti včetně rozvoje tzv. sociálního podnikání.

Zkušenosti z jiných zemí ukazují, že nejvýznamnější je pro řešení bezdomovectví promyšlené politické rozhodnutí. Přijetí vládní Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020 je pozitivním vykročením, ale ovoce přinese až dlouhodobé trpělivé úsilí o konkrétní kroky v jejím naplňování.

Bezdomovectví je extrémní podobou sociálního vyloučení. Jeho přehlížení ohrožuje nezbytnou sociální soudržnost každé společnosti.

Jako křesťané si uvědomujeme, že tuto zkušenost připomíná už Starý zákon: „Budeš se radovat ze všeho dobrého, co dal Hospodin, tvůj Bůh, tobě a tvému domu, ty i lévijec i bezdomovec, který bude mezi vámi.“ (Dt 26,11)

21. 5. 2014

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

ODEŠLY STATISÍCE DO VŠECH KONČIN SVĚTA

S cizincem, který bude s vámi přebývat, musíte jednat jako s jedním z vás. Budeš ho milovat jako sebe samého, neboť i vy jste byli cizinci v egyptské zemi (Lv 19,34).

V létě letošního roku u nás dlouhodobě pobývalo téměř 450 tisíc cizinců ze 182 států. Většina z nich by asi dala přednost pobytu ve vlastním původním prostředí, ale pronásledování, útlak či nouze je přiměly k vycestování za bezpečím, svobodou nebo lepšími podmínkami obživy. Není to bohužel v dnešním světě nic neobvyklého a v porovnání se zeměmi sousedícími s ohnisky lokálních konfliktů (např. Turecko, Jordánsko, Itálie) nejde také o tak zoufalé počty zbědovaných uprchlíků, avšak i v našem středoevropském zátíží poměrné stability k nám občas dolehnou překvapivé zvěsti o téměř neřešitelných těžkostech některých spoluobyvatelů cizího původu. Jednou to jsou stovky námezdních pracovníků, které najaly pochybné pracovní agentury za nepředstavitelně nevýhodných podmínek pro jednorázové práce a po určitém čase zůstanou bez prostředků a bez naděje na další zaměstnání. Jindy jde o případ z řady situací vyvolávaných zvláštním nastavením zdravotního pojištění zde pracujících cizinců - když kupř. pojištěná cizinka porodí dítě, které potřebuje nákladnou péči v inkubátoru, novorozené dítě nikdo není povinen a ochoten pojistit, ale rodiče jsou povinni platit obrovské částky bez možnosti tomu předejít. Ovšemže je nesnází vyvolaných pobytem v cizím a často i kulturně značně odlišném a nesrozumitelném prostředí mnohonásobně více, což velké množství zdejších lidí také nedobrovolně zažilo na vlastní kůži v několika uprchlických vlnách minulého století.

Starozákonní výzva ke vstřícnému přijímání příchozích dnes zní mnohým z nás nepřípadně a jako příliš náročná, ale to je jen pokus o únik před tlakem tíživé skutečnosti současného světa. Jestliže zákon pohostinnosti náležel ke znakům vyspělejších společností starého světa, byl to zároveň odkaz pro budoucnost. Právě takovým otevřenějším společenstvem nové podněty přinášely rozvojové příležitosti a i ve vnitřním uspořádání přispívaly ke schopnosti dané společnosti vyrovnávat se s nepřetržitými proměnami světa.

Jsme dnes vyděšeni tím, že mladí lidé z několikáté generace přistěhovaleckých rodin z Německa, Francie nebo Spojeného království odjíždějí ze zemí

nové domoviny svých rodičů, aby se připojili k radikálům bojujícím za nějakou fanatickou vizi jiného světa. Naše zděšení je ale také výrazem nahlédnutí, že hostitelské prostředí západní společnosti nedokázalo děti někdejších příchozích ochránit před tou mírou odcizení a frustrace, jaká je žene k obzorům tak přízračným.

Výzvy dneška určitě nejsou jednoduché, na jedné straně musíme čelit rizikům otevřeného světa, ve kterém se pohybují nejen ubozí uprchlíci, nýbrž i protělí podílíci sítí organizovaného zločinu, na straně druhé ale také nesmíme podléhat lidem, kteří se chtějí dostat k moci vyvoláváním naprosto nereálných vidin, že lepší svět lze zařídit prostě tím, že by mohl být bez přistěhovalců. *Iustitia et Pax* nemá sama prostředky ani kapacity k tomu, aby organizovala projekty pomáhající přímému soužití zdejšího obyvatelstva s přistěhovalci. Může však poukázat na prastarou a vlastně velmi praktickou moudrost, že dobré soužití všech je účinným předcházením zrodu těch prostředí, ze kterých vzházejí bludné nenávisti. A vedle toho může a chce povzbudit všechny, kdo mohou podpořit nejrůznější formy úsilí o ulehčení osudu běženců, o zlepšení vládních programů práce s cizinci (např. regulací činnosti pracovních agentur, pravidel zdravotního pojišťování apod.) a o projekty nevládních organizací jako jsou Sdružení pro integraci a migraci, Organizace pro pomoc uprchlíkům, Multikulturní centrum Praha a další.

V nejistém a proměnlivém světě jsou projevy solidarity a vzájemnosti pomocí nikoli pouze pro ty, jimž se pomáhá, nýbrž také pro ty, kdo vyburcováním svých schopností pomáhat chrání vlastní společnost před těmi nástrahami úpadku, jaké číhají v uzavřenosti, sebezahleděnosti a sobectví.

7. 11. 2014

Václav Malý

biskup, předseda Rady *Iustitia et Pax*

MLADÍ LIDÉ A NEZAMĚŠTNANOST

Dlouhodobé ochabnutí ekonomické aktivity, které od podzimu 2008 nepřiznivě dopadá na řadu zemí, si vedle zpomalení růstu životní úrovně vybírá cenu též ve formě zvýšené míry nezaměstnanosti. Alarmující nárůst počtu lidí bez práce, který se v nejpostiženějších evropských zemích dokázal vyšplhat i nad jednu čtvrtinu praceschopných, přiměl vlády bez ohledu na ideologické zabarvení zařadit boj s nezaměstnaností mezi hlavní politické priority.

I když jsme v uplynulých 12 měsících zaznamenali na pracovních trzích Evropy a USA jistý obrat k lepšímu, neznamená to, že přišel čas polevit v úsilí o sladění počtu žadatelů o práci s počtem volných pracovních míst odpovídajících jejich kvalifikaci. Jednak proto, že pokračování křehkého hospodářského oživení není zejména v Evropě zaručeno, jednak proto, že výše nezaměstnanosti zůstává v mnoha zemích stále příliš vysoká. Tím spíše to platí o míře nezaměstnanosti mladých lidí, zpravidla převyšující míru průměrnou, jež se v extrémních případech vyšplhala i nad 50 %!

Katolická církev ve svém sociálním učení již déle než sto dvacet let zdůrazňuje význam a důstojnost lidské práce, která je více než pouhým prostředkem k získání obživy. Papež Jan Pavel II. ve své inspirativní encyklice *Laborem exercens* zevrubně dovozuje oprávněnost chápání práce jako nástroje účasti člověka na stvořitelském díle Božím. Navzdory tomu přetrvávající realitou pro velké množství mladých lidí v mnoha zemích světa zůstává nezaviněné vyloučení ze světa práce, spojené s nemožností přiměřeně uplatnit nabyté znalosti a schopnosti. Důsledky tohoto tristního stavu na osobní i společenské úrovni jsou devastující.

Zodpovědností všech lidí dobré vůle konfrontovaných s vysokou nezaměstnaností proto není pouze (i když také) pozvednout hlas v případě, kdy by političtí vůdci začali zapomínat, že práce je základní lidskou potřebou. Pro mladé lidi snad ještě více než pro starší a životem ošlehané je dlouhodobá nezaměstnanost rovněž velikým emočním a psychologickým břemenem, které potřebují s někým sdílet. K vážným negativním průvodním jevům dlouhodobé nezaměstnanosti patří otřesené životní sny, ochromení sebeúcty, pocity osamělosti a izolace.

Nepodceňujme význam toho, že tam, kde není v našich silách osud nezaměstnaných rázem změnit, můžeme jim alespoň s pochopením naslouchat, budovat spolu s nimi a pro ně sítě vzájemné výpomoci, solidarity a partnerství, a všude tam, kde je to možné, jim nabídnout možnost aktivního, společensky prospěšného a oceňovaného uplatnění.

Nesmíme zapomínat ani na to, že v dnešním globalizovaném světě přestala být vysoká nezaměstnanost problémem lokálním, ale stala se problémem nadnárodním. V rámci Evropy i mezi Evropou a ostatními světovými regiony pulsují migrační vlny, přirozeně směřující z oblastí nabízejících horší možnost obživy do oblastí slibujících snadnější získání lépe honorované práce. Není překvapivé, že těmi, kdo se nejčastěji vydávají na cestu za prací z regionů postižených rostoucí nezaměstnaností, jsou lidé mladí, disponující dostatkem odhodlání i fyzických sil. V případě, že se tito lidé v hostitelské zemi rozhodnou usadit a tato země je neodmítne, je důležité, aby je jejich okolí pouze netolerovalo, ale skutečně přijalo, nabídlo jim začlenění do lokálních komunit a v kooperaci s církevními a sociálními strukturami ve staré vlasti podpořilo udržení jejich dobrých rodinných vazeb a vztahů.

Při uvažování o správné míře angažovanosti při podpoře nezaměstnaných, zejména pak mladých, lidí mějme vedle otevřeného srdce na paměti i historickou zkušenost, že lidé, které společenský systém uvrhne do hluboké materiální nouze, z ní nevidí žádné východisko, se stávají častěji než ostatní obětí politických manipulátorů, usilujících o využití jejich bolesti k podkopání stability, sociální soudržnosti a demokratického pořádku ve společnosti. Déle trvající ztráta zaměstnání může postižené snadno vytlačit až na okraj společnosti a stát se živnou půdou politického extremismu.

Můžeme se ptát, zda je téma nezaměstnanosti mladých lidí naléhavé i pro nás v České republice, kde míra nezaměstnanosti zůstává hluboko pod evropským průměrem a nezaměstnanost mládeže je mezi státy Evropské unie osmá nejnižší. Odpověď zní: ano, je. Proto, že dopady mezinárodních migračních pohybů se nevyhýbají ani nám. Proto, že za průměrnými čísly pro ČR musíme vidět lokality, kde je skutečnost výrazně méně příznivá, jako např. severní Čechy, severní Morava aj., než naznačuje průměr.

Proto, že dlouhodobá nezaměstnanost mládeže, zejména je-li reprodukována v několika generacích, ohrožuje společnost působením řady negativních jevů, které daleko přesahují ztížené životní uplatnění takto postižených mladých lidí. A tak bychom jako zodpovědní lidé a občané neměli zůstat lhostejní k žádnému pojmenovanému zlu a životní nespravedlnosti, které kolem sebe vidíme, a každý z nás by měl podle svých možností přispět k tomu, aby dopady na mladou generaci v tomto ohledu nebyly devastující.

5. 11. 2014

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

ZMIZÍ GERIATRIE ZE ZÁKLADNÍCH KLINICKÝCH OBORŮ?

Pamatuj na svého Tvůrce ve dnech svého mládí, než přijdou zlé doby a dostaví se léta o kterých řekneš: „Nemám je rád“ (Kaz 12,1).

Návazně na aktuální debatu o návrhu Ministerstva zdravotnictví vyřadit geriatrii ze základních vzdělávacích oborů, považuje Rada Iustitia et Pax za vhodné se k této záležitosti vyjádřit. Podporujeme iniciativu Ministerstva zdravotnictví zjednodušovat stávající struktury vzdělávání lékařů, ale zároveň jsme toho názoru, že podobně jako se na počátku 20. století vydělila pediatrie coby samostatný obor medicíny, který pečuje o specifickou věkovou skupinu, vedly zvláštnosti chorob ve stáří, v jejich klinickém obrazu, diagnostice i léčbě, ke vzniku klinické gerontologie jako nového medicínského oboru. Specificky vyškolení odborníci mají díky tomu šanci získávat specializaci již od počátku svého studia.

Naše špičková medicína vnímá člověka v jeho celostním pojetí a vytváří rovné šance pro získání kvalitní péče po celou dobu lidského života, což je velmi oceňováno u nás i v zahraničí. Dokládá to i velký počet zahraničních studentů, kteří studují na českých lékařských fakultách.

Výchovou kvalifikovaných geriatrických odborníků se naplňují nejen specifické úkoly léčebně preventivní, ale i integrační a metodické, když se vytváří ucelený systém zdravotních a zdravotně sociálních služeb pro seniory.

31. 8. 2015

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

SOCIÁLNÍM VYLOUČENÍM JE OHROŽENO STÁLE VÍCE OBČANŮ

V České republice se navzdory dlouhodobě stoupající průměrné životní úrovni stále nedaří náležitě řešit soužití majority a romské menšiny a takřka dramaticky přibývá takzvaných vyloučených lokalit. Podle loňské analýzy se jejich počet za deset let zdvojnásobil – z 300 na 600. Žije v nich přes sto tisíc lidí, často v naprosto nevyhovujících poměrech. Tento vývoj nadále pokračuje, přestože již od devadesátých let byla přijata řada opatření jak na úrovni centrální vlády (například na základě tzv. Bratinkovy zprávy z roku 1997), tak při rozvíjení různých podpůrných programů v oblasti vzdělávání, zaměstnanosti a sociální péče.

Postupně se ukázalo, že nežádoucí propadání určitých skupin obyvatel do složitého komplexu nesnází znevýhodňujících jednotlivce při začleňování do společnosti nemá na svědomí jen diskriminace na základě etnicity. Do problémových lokalit nesoucích znaky sociálního vyloučení se začalo dostávat stále více občanů s neromským původem. Podle posledních průzkumů až čtvrtinu obyvatel sociálně vyloučených lokalit představují lidé, jimž brání v návratu do běžné společnosti nikoli stigmatizující znaky odlišné etnicity, nýbrž nahromadění sociálního znevýhodnění, ze kterého se nezvládají vlastními silami vymánit. Přitom již v roce 2011 vláda přijala Strategii boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011 až 2015, jejíž uplatnění mělo přinést zvrat v dosavadním vývoji. V důsledku různých faktorů, od ekonomického poklesu v daném období až po zesílení projevů nesouhlasu většinové společnosti k soužití s Romy v blízkosti vyloučených lokalit, loňský průzkum ukázal namísto zlepšení zcela opačný trend. Počet lokalit nesoucích znaky sociálního vyloučení (prostorová, sociální a ekonomická vyloučenost, kulturní a symbolická odlišnost) se prakticky zdvojnásobil, počet takto pobývajících obyvatel vzrostl o polovinu. Přitom se v důsledku předchozích sociálních i vzdělávacích programů podařilo dovést řadu projektů s povzbudivými výsledky, webový portál Agentury pro sociální začleňování (<http://www.socialni-zaclenovani.cz/>) nabízí k aplikaci množství příkladů dobré praxe, ale ukazuje se, že rozsah a dynamika marginalizačních procesů v této oblasti vyžaduje podstatně rozsáhlejší, koordinovanější a komplexnější program.

Vláda proto 17. 2. 2016 projednala dokument „Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2016–2020“ a schválila soubor jejích sedmi vzájemně

propojených cílů v oblasti bezpečnosti, bydlení, prevence zadlužování, podpory rodin a sociálních služeb, vzdělávání, zaměstnanosti a zdraví. Strategie například předpokládá, že už za necelé čtyři roky by zhruba šest tisíc rodin, které dnes žijí na ubytovnách, mělo mít k dispozici běžné byty. A v provizorních podmínkách by nemělo zůstat ani jedno dítě. Podrobnější akční plán však vyžaduje množství náročných a koordinovaných organizačních kroků na všech úrovních správy a některé legislativní změny, aby byla zejména náležitě připravena a schválena právní úprava sociálního bydlení.

Česká Rada *Iustitia et Pax* tyto kroky politické reprezentace vítá a podporuje, má však za to, že tak náročné, zásadní, a pro život celé společnosti důležité kroky by neměly zůstat jen na zákonodárných a správních orgánech, ale musí být přijaty a všestranně podporovány také ze strany všech složek občanské společnosti, jakými jsou církve, nevládní a profesní organizace, místní kulturní a například také sportovní spolky ap. V současné situaci rozjitřené diskusemi o uprchlících a přistěhovalcích je paradoxní, že nemalé množství účastníků vzrušených debat svůj odmítavý postoj vůči cizincům odůvodňuje obhajobou tuzemských tradic a údajných křesťanských hodnot, přičemž jinak z takové argumentace zřetelně vyplývá, že takoví obránci tradic a křesťanství o skutečném obsahu výše uvedených vlastně skoro nic nevědí. A zdá se, že nevědí a nechtějí vědět ani o pasti sociálního vyloučení, ve které uvízly tisíce nepopíratelně zdejších tuzemských rodin.

Stojí za to prokazovat, že křesťanské tradice jsou u nás stále živé, a tak umění pomáhat tam, kde je to potřebné, je jedním z hlavních atributů nejen křesťanů, ale všech, kdo se snaží o uchování evropských hodnot.

5. 4. 2016

Václav Malý

biskup, předseda Rady *Iustitia et Pax*

SENÁTNÍ NÁVRH ZÁKONA O PRODEJNÍ DOBĚ V MALOOBCHODĚ A VELKOOBCHODĚ

Senátní návrh zákona o prodejní době v maloobchodě a velkoobchodě, který byl nakonec ve svém třetím čtení 15. dubna 2016 Poslaneckou sněmovnou schválen, zaznamenal nemalou pozornost politiků a veřejnosti. Na tyto ohlasy nelze nereagovat.

Jsmo přesvědčeni o tom, že právě ochrana soukromí jednotlivce a ochrana rodiny se staly úkolem, společným pro všechny lidi dobré vůle. Je nutné pracovat na vytyčení dělící linie mezi podmínkami k důstojnému rozvoji života a životem nesvobody v područí dnes někdy až nelidských pracovních povinností.

Rovněž nové technologie přinesly kromě nových možností pro komunikaci zvýšené nároky na dosažitelnost a na výkon lidí. Zvykli jsme si, že mezi pracovní povinnosti může patřit i požadavek zůstat v dosahu i mimo pracovní dobu. Pracovní doba jakoby neměla ve světě virtuálních týmů a dematerializovaných kanceláří oč se opřít. Kde tedy hledat nějaký opěrný bod v době, která setřela hranici mezi pracovištěm a domovem, mezi veřejným a soukromým?

„Práce, modlitba a slavení udávají rytmus našeho života,“ říká papež František. „Je důležité věnovat čas spokojenému pohledu na to, co se nám podařilo vykonat v naší práci. Hovořím samozřejmě o práci nejen ve smyslu řemesla nebo zaměstnání, ale v širším smyslu slova, totiž činnosti, kterou my lidé, muži a ženy, můžeme spolupracovat na stvořitelském Božím díle.“

V tomto smyslu je návrh zákona o prodejní době v maloobchodě a velkoobchodě krokem vpřed. Umožní lidem vrátit se ke svým rodinám a trávit svátky společně se svými blízkými. Argumenty odpůrců této právní normy, například to, že větší počet lidí bude muset nakoupit za kratší čas na stejné ploše, což přinese snížený komfort pro zákazníky a více stresu pro zaměstnance, nejdou k jádru problému. Nehledě na to, že případné schválení zákona Senátem PČR uzavře dveře prodejen pouze 1. ledna, 25. a 26. prosince a na Štědrý den od 14,00 do 24,00 hodin, a to ještě s výjimkou prodejní plochy nižší než 200 metrů čtverečních.

Původní návrh zákona počítal s dalšími čtyřmi dny, a to s velikonočním pondě-
lím, 8. květnem, 28. zářím a 28. říjnem.

Na jedné straně velká pracovní vytíženost a na druhé straně pohodlnost ve-
dou v konečném důsledku k obecnému nářku nad nedostatkem času a po-
stupnou ztrátou citlivosti k hodnotám druhých. Jedním z klíčových úkolů dneš-
ní doby v zájmu celé společnosti je vytváření opor pro sladování pracovního
a rodinného života.

Podle nového občanského zákoníku je rodina pod zvláštní ochranou zákona.
A tak podobně jako jsme uvykli, že chráníme přírodu, měli bychom v rozpravě
o podobě zákonů více pamatovat na ochranu člověka a rodiny. Pro zdravou
společnost představují fungující rodiny přirozený stabilizační prvek. Zde se
lidé mohou rozvíjet a vytvářet vztahy založené na jiných než čistě peněžních
základech. V rodině se učíme solidaritě a obětavosti, jak chránit slabšího nebo
pomáhat tomu, komu síly již nestačí, učíme se dávat a dostávat. Ale rodinu
samostatnou i vysoké výkony hospodářství, o kterých jsme si navykli číst ve
statistikách hrubého domácího produktu a zakládat na nich další posuzování
společenských ukazatelů, nijak neochrání ani nerozvinou. Právě naopak. Ro-
dině by proto měly veřejné rozpravy o nových zákonech věnovat zvláštní po-
zornost. I proto jsme zastánci toho, aby se u nových zákonů neřešily jen jejich
možné dopady na rozpočty či soulad s mezinárodními smlouvami, ale aby se
součástí legislativního procesu staly dopady na rodičovství a rodinu.

Řada lidí soudí, že výše uvedené se přece rozumí jaksi samo sebou. Právě par-
lamentní rozprava o omezení otevírací doby nákupních center bohužel opět
připomněla, že právě na rodiny, které jsou základními kameny naší společ-
nosti, se pozapomnělo. Pouze systémová opatření, která jsou komplexní a na-
vazují na sebe, vytvářejí prostor pro lepší fungování rodin na základě jejich
svobodné volby.

„Posedlost ekonomickým ziskem a technická výkonnost ohrožují rytmus lid-
ského života, zahrnující rytmus odpočinku, zejména nedělního odpočinku,
který je nám dán, abychom při něm užívali toho, co se nedá vyrobit a co se
nespotřebává, co se nedá koupit a nikde se neprodává,“ podtrhuje římský
biskup František. „Možnost slavit je tedy drahocenným Božím darem, je to dar,
který Bůh věnoval lidské rodině. Nepokazme ho!“

Omezení otevírací doby nákupních center tak, jak je navrhováno, je jen velmi malým příspěvkem pro zlepšení fungování rodin a v důsledku celé naší společnosti. Věříme, že se nám vyplatí a že je počátkem dalšího pozitivního procesu ve prospěch rodin.

26. 4. 2016

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

K DISKUSI K VÝROKU ÚSTAVNÍHO SOUDU, JÍMŽ ZRUŠIL ZÁKAZ ADOPCE DĚTÍ REGISTROVANÝMI HOMOSEXUÁLNÍMI PÁRY, A K NOVELE ZÁKONA O REGISTROVANÉM PARTNERSTVÍ

Je nutné, abychom si uvědomili, že existuje něco ještě hlubšího a zásadnějšího než naše svoboda a naše práva, a to respekt k druhým, zvláště k těm, kteří své oprávněné potřeby nemohou prosadit sami. Jako jsou děti, jimž chybí fungující biologická rodina.

Narůstající počet zachycených případů týraných, zanedbávaných a zneužívaných dětí je alarmující. Od roku 2009 se u nás zvýšil ze 4 447 na 8 478 v roce 2014 (ročně zachycených případů). Za rok 2015 se počet těchto dětí opět vyšplhal až na 9 433 (dle SPOD/MPSV), a to jsou pouze podchycené případy.

Každého člověka napadne, zda by těmto dětem nebylo lépe v pěstounské péči, než ve specializovaných ústavech, zda by je z jejich situace nevysvobodilo osvojení, a to třeba i registrovanými páry. Seriózní diskuse o těchto otázkách je víc než žádoucí. Neztrácejme však ze zřetele fakt, že ti, jichž se tato diskuse týká nejvíce, promluvit dost dobře nemohou. A v celospolečenské debatě se pak bez skrupulí prosazují většinou představy a „práva“ dospělých.

Ministerstvo práce a sociálních věcí má velkou zásluhu na řadě projednávání a aplikací změn a přístupů, které byly uzákoněny ve prospěch rodin a dítěte. Uvedme např. návrh mechanismu dělení rodičovské dovolené či rozhodování o střídavé péči o dítě po rozvodu rodičů. Nelze než souhlasit s tím, že dítěti prospívá péče a výchova obou rodičů.

Sama paní ministryně Marxová, uvádí, že je zastánkyní tradiční rodiny. Model rodiny, již zakládá muž a žena, se osvědčuje po tisíce let a bezpočet odborných studií opakovaně dokládá, že nejlépe odpovídá zdravotním i psychickým potřebám dítěte. Nemá na ni tedy dítě nárok?

Souhlasíme proto s doporučením zamítnout návrh novely zákona o registrovaném partnerství, jak jej formulovala Asociace center pro rodinu (ACER), jež sdružuje v současné době 28 právnických osob v České republice, které se angažují v oblasti rodinné a sociální problematiky a ochrany práv dětí. Návrh novely je dalším oslabením významu biologického rodičovství jako jedinečného a nenahraditelného potenciálu v životě člověka, které nelze oddělit od jeho biologické podstaty. Zárodečné buňky nelze považovat pouze za biologický materiál a jejich dárce za pouhé zprostředkovatele bez jakékoliv odpovědnosti za osud nově vzniklého života.

Na rozdíl od praxe většiny evropských zemí není v naší legislativě respektováno právo dítěte znát identitu svých biologických rodičů. To má nevyhnutelně dopad na psychický vývoj dítěte, a co víc, z dítěte se tak může stát „komodita“, něco jako prostředek k uspokojení individuálních potřeb těch, kdo si chtějí „pořídit dítě“.

Souhlasíme s tím, že stávající právní úprava nevyžaduje změny, protože diskutovaná problematika je již dostatečně upravena zákonem o registrovaném partnerství a občanským zákoníkem.

Adopce dětí v registrovaných partnerstvích se netýká jen dětí, které vzešly z původně heterosexuálního vztahu, ale otevírá diskusi o záměrném plození dětí v homosexuálním vztahu. Důsledky plynoucí z takového zplození dítěte nelze postihnout vzhledem k tomu, že je zaručována anonymita dárčům.

Všichni lidé si zaslouží respekt, protože jsme všichni byli stvořeni k obrazu Božímu. Všichni jsme také byli pozváni ke spolupráci na zlidštění tohoto světa, jsme pozváni podílet se na Božím stvořitelském díle. Každý podle svých možností. Každý máme jiné nadání, jiné tužby, jiné možnosti dané našimi vrozenými danostmi a sociální situací. Mějme na paměti velkou odpovědnost a ochotu k hlubšímu chápání svého lidství, když vstupujeme do diskuse, kde se hraje o budoucnost našich dětí, o budoucnost toho nejlepšího, co máme.

17. 8. 2016

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et pax

K PÉČI O DĚTI OHROŽENÉ A ŽIJÍCÍ MIMO PŮVODNÍ RODINY

Jak ukazují ohlasy z praxe, problém zkvalitnění péče o nejrůznějším způsobem ohrožené děti nelze redukovat na otázku dalšího omezování činnosti zařízení pro ústavní péči o děti.

V oblasti péče o děti bylo za poslední desetiletí vykonáno mnoho prospěšné práce. Oproti předchozím právním úpravám byl změněn základní přístup k péči o děti, které z nejrůznějších důvodů nemohou žít v původních rodinách. Vzhledem k někdejšímu nadhodnocení kolektivní náhradní péče byl např. pojem pěstounské péče u nás zaveden až v roce 1973 a teprve velká novela zákona o rodině v roce 1998 a následné přijetí zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, představovaly zásadní změnu v dosavadních trendech. Od roku 2014 byl pak celý režim rodinného práva převeden do občanského zákoníku, vůči kterému zákon o sociálně právní ochraně dětí představuje speciální úpravy. Právní, metodická i organizační úprava pěstounské péče se po mnoha stránkách značně rozvinula, výrazně se snížil počet dětí v ústavní péči (téměř o 19 % mezi roky 2010 a 2015) a značně se proměnily celkové podmínky a příspěvky pro rodiny přijímající děti do dlouhodobé nebo dočasné péče.

Přes nesporné pokroky v oblasti péče o děti řada problémů přetrvává, a dokonce se vynořují nebo zintenzivňují problémy nové. Dochází například ke stále narůstajícímu počtu případů týraných, zanedbávaných a zneužívaných dětí (bez ohledu na povahu péče, v níž žijí). Od roku 2009 do roku 2014 vzrostl z 4 447 zachycených případů na 8 478 zachycených případů ročně. Za rok 2015 se počet těchto dětí opět zvýšil a dosáhl čísla 9 433!

Proto Rada vlády České republiky pro lidská práva podala podnět ke sjednocení služeb pro ohrožené děti a k úpravě podmínek pro poskytování služeb těmto dětem s návrhem předložit ho vládě do 30. 11. 2016 tak, aby nová právní úprava byla schopna sjednotit péči o ohrožené děti pod jeden resort a zároveň, aby byl předložen návrh změn příslušných zákonů, které omezí možnost umístování dětí do 7 let věku v zařízeních kolektivní péče. Možnost umístění tří až sedmiletého dítěte do zařízení kolektivní péče by měla být konkrétně vymezena a měla by být přípustná pouze ve výjimečných případech, a to na velmi krátkou dobu, maximálně jeden rok.

Tento podnět je v obecné rovině vysoce aktuální a naléhavý, ale pro novou právní úpravu však působí poněkud jednostranně. Jak ukazují ohlasy z praxe, problém nelze redukovat na otázku dalšího omezování činnosti zařízení pro ústavní péči o děti. Mimo jiné je známo, že je stále velký nedostatek rodin vhodných pro umístování dětí do dlouhodobé i dočasné pěstounské péče a že ani poslední úpravy příslušných příspěvků na pěstounskou péči nepřispěly k zásadnějšímu obratu. Palčivou bolestí postupného převodu dětí z ústavní péče do pěstounských rodin je nesnadné umístování dětí s nějakou zdravotní, sociální či etnickou stigmatizací. V prvním pololetí 2016 provedla Asociace krajů ČR pro sociální záležitosti na všech krajských úřadech ČR sběr dat v oblasti náhradní rodinné péče. V únoru 2016 bylo na všech krajských úřadech v ČR nahlášeno do příslušné evidence 5 377 dětí, kterým je třeba hledat trvalý domov, z toho je 1 197 dětí od jednoho roku do pěti let. Ve stejné době však bylo k dispozici pouze 215 žadatelů o dlouhodobou pěstounskou péči, z nichž většina chce jen jedno dítě, přála by si přijmout pouze holčičku, přičemž jen 11 žadatelů by bylo ochotno přijmout romské dítě a 13 žadatelů by přijalo dítě se zdravotním postižením. Z celkového počtu nahlášených dětí je jen 6,2 % dětí vhodných do osvojení. Zamýšlený zákaz umístování dětí do 7 let věku do kolektivních zařízení je proto v dohledné době zcela nerealistický.

Naproti tomu je pro příští období velmi naléhavé, aby byla vybudována dostatečně účinná síť služeb jak pro vyhledávání a přípravu dalších rodin vhodných pro zapojení do pěstounské péče, tak pro metodickou, poradenskou, vzdělávací a podpůrnou činnost k potřebám těch pěstounských (případně i osvojitelských) rodin, které se o děti již starají. Jestliže se kapacita kolektivních zařízení v posledních letech snižuje (zhruba o 1 500 míst za posledních pět let), je pro takovou síť služeb možné využít zkušeností a odbornosti uvolněného personálu, jehož přechod do jiných profesních oblastí by byl citelnou ztrátou pro oblast výchovy. Rychlé posílení takové sítě služeb je velmi potřebné, a to zejména ve vztahu k rodinám, jež jsou v tak svízelných životních poměrech, že jim hrozí odnětí vlastních dětí. Řada zkušeností nasvědčuje, že jak z hlediska vývoje dětí, tak po stránce ekonomické je o mnoho výhodnější takové rodiny podpořit, než je ponechat neblahému osudu se všemi z toho vyplývajícími důsledky.

Obdobně je naléhavě potřebné řešit životní situaci dětí, které čelí týrání, zanedbávání, či dokonce zneužívání. To znamená vybudovat náležitě odborně a kapacitně vybavený systém služeb pro náhradní rodinnou péči, který by se ujal podpory těchto dětí.

Jak naléhavě znějí v této souvislosti slova z Matoušova evangelia (18, 10): „Varujte se, abyste nikým z těchto nepatrných nepohrdali.“

V zájmu co nejkvalitnějšího vývoje mladých lidí, kteří se ne vlastní vinou dostali do těžké životní situace, není možné cílené kompletní rušení kolektivních zařízení, nýbrž je třeba se neustále přibližovat optimální péči, a to jak zejména v rodinách, původních či náhradních, nebo v jejich ústavních náhradách.

2. 12. 2016

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

KOLIK SE PLATÍ ZA ÚSMĚV POKLADNÍCH V SUPERMARKETECH?

Častým problémem maloobchodních řetězců, k němuž nelze mlčet, bylo a je stále nízké odměňování za vykonanou práci. Tento problém se sice netýká celého oboru maloobchodního prodeje, ale právě jen většinou nadnárodních společností, ve kterých se nepřiměřeně nízké ohodnocení některých zaměstnanců projevuje nejkriklavěji.

Jaké jsou mzdové podmínky pracovníků v maloobchodě? Dle ČSÚ průměrná hrubá mzda v ČR na konci roku 2015 byla Kč 23 745, v maloobchodě prodeje potravinářského zboží však dostával v průměru Kč 13 438 hrubé mzdy. Po odečtení povinných odvodů, prodejce, který poctivě pracuje na plný úvazek, na konci měsíce dostává mzdu, která je na hranici chudoby. (V ČR je to 10 220 Kč měsíčně.)

Jakou výši mezd lze považovat za přiměřenou? Mzdová úroveň ve firmě by jistě neměla být tak vysoká, aby podlamovala její konkurenceschopnost. Na druhé straně by však mzdy neměly být tak nízké, aby zaměstnancům a na nich závislým osobám znemožňovaly žít důstojný život.

Průběžně upravovanou představu společnosti o hranici, pod níž by neměl klesnout měsíční výdělek řádně pracujícího člověka zaměstnaného na plný pracovní úvazek, reprezentuje minimální mzda. V roce 2016 činí minimální mzda v ČR 9 900 Kč, o pět let dříve to bylo 8 000 Kč.

Z oficiálních statistik víme, že 10 % nejhůře placených prodavačů potravinářského zboží pobíralo v první polovině tohoto roku mzdu nižší než 113 % minimální mzdy (ale před pěti lety dosáhli na 127 % tehdejší minimální mzdy). U pokladníků v prodejnách jsou nejnižší výplaty v identických obdobích o něco štedřejší; letos dosahovaly až 126 % minimální mzdy a v roce 2011 to bylo 139 % minimální mzdy.

Stručně řečeno, mzdové rozpětí mezi skupinou 10 % nejlépe a nejhůře placených zaměstnanců se zvýšilo, a to u obou zkoumaných kategorií zaměstnanců, mnohem výrazněji však u prodavačů potravinářského zboží. Jde o výsledek měření mezi 1. pololetím 2011 a stejným obdobím roku 2016.

Mediánová mzda prodavačů potravinářského zboží dosahovala ve 2. čtvrtletí 2016 necelých dvou třetin (65 %) celostátní mediánové mzdy, u pokladníků v prodejnách necelých tří čtvrtin (72 %) celostátní mediánové mzdy.

Uvedené skutečnosti tak zejména u hůře placené části prodavačů zakládají podhoubí pro řadu sociálních a ekonomických problémů.

Zaměstnanci, zejména jejich ženská část, jsou ochotní pracovat přesčas na úkor kvality osobního života, jen aby si udrželi práci a případně si mohli přivydělat. Tíživá ekonomická situace pro ně často bývá důvodem ke shánění finančních půjček, což následně generuje vysoké riziko jejich propadu do dluhové pasti.

Prostor pro zvýšení mezd, a to nejen svým nejhůře placeným zaměstnancům, dnes české maloobchodní řetězce nepochybně mají. Česká ekonomika v předminulém, ale zejména v minulém roce velmi dobře prosperovala a výhledy nejsou špatné ani pro letošní a příští rok. Roste spotřeba domácností a spolu s ní i útraty lidí v maloobchodě. Maloobchodním řetězcům se rychle zvyšuje obrat i zisk.

Nemůžeme než naléhavě doporučit, aby se vlastníci korporací o část nadstandardních výdělků podělili se svými nedocenenými zaměstnanci, vždyť „hoden je dělník své mzdy!“. Příběh nevyprávěl Ježíš učedníkům proto, aby bohaté strašil pekelným ohněm, ale chce nás povzbudit k tomu, abychom si v hloubi srdce vyjasnili, na čem nám doopravdy záleží, co je pro nás v životě na prvním místě. Nedocenení, zaměstnanců nikomu dlouhodobou prosperitu nepřinese.

15. 12. 2016

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

KRIZE FINANCOVÁNÍ PRACOVNÍKŮ V SOCIÁLNÍ OBLASTI TRVÁ

Vláda České republiky schválila na svém květnovém zasedání navýšení platů a mezd zaměstnanců sociálních služeb od 1. července o 23 %. Kritická situace odměňování těchto zaměstnanců ale přetrvává.

Vážíme si snahy Asociace krajů, Poslanecké sněmovny a vlády řešit kritickou situaci odměňování v sociální oblasti, chceme však zdůraznit, že je nejvyšší čas řešit financování tohoto sektoru systémově: je třeba zohlednit stárnutí české populace, zajištění financování stále častější dlouhodobé péče, podporu vícezdrojového financování, které však nebude znevýhodňovat nestátní subjekty.

A v neposlední řadě je třeba společně usilovat o společenské docenění sociální práce. Vždyť jsme-li hrdi na evropskou tradici respektu k lidské důstojnosti a solidaritě, jak jinak by se to mělo prakticky odrazit v prioritách moderní společnosti než právě v podpoře a docenění všech pomáhajících profesí, a obzvláště těch, kdo pracují v přímých pečujících a v sociálních službách.

Na pokrytí nákladů navýšení platů a mezd vláda aktuálně vyčlenila celkem 1,16 miliardy Kč, 500 mil. Kč bylo vyčleněno z kapitoly Vládní rozpočtová rezerva, 462,3 mil. z kapitoly Státní dluh a 200 mil. Kč z nespotebovaných výdajů, resp. z rezerv z rozpočtu MPSV.

Odborníci ale upozorňují, že vyčleněné prostředky nestačí. Kraje totiž neobdržely pro letošní rok žádné dotační prostředky na navýšení platů v sociálních službách podle nařízení vlády s účinností od 1. listopadu 2016. Pokud by měly kraje poskytovatelům péče poskytnout prostředky na medializované navýšení, musely by zajistit minimálně 1,9 miliardy Kč. Poslanecká sněmovna ostatně ve svém usnesení ze dne 26. dubna 2017 žádá vládu o dodatečné navýšení prostředků na platy a mzdy sociálních pracovníků ve výši 3 miliardy Kč a také o to, aby konečně zahájila proces systémové změny financování této oblasti.

Nařízení vlády zrušilo třetinu nejnižších tarifů a dotčení zaměstnanci se přesunou do zbývajících šesti tarifů vyšších. Mělo by tak dojít ke zřetelnému navýšení platů a mezd pracovníků, kteří přímo pečují o klienty a jejichž měsíční odměny se dosud pohybují okolo 15 tisíc Kč (hrubá mzda). Změna tarifů by měla pomoci téměř desítkám tisíc zaměstnanců, kteří se den co den potýkají

s fyzickými i psychickými nároky péče o seniory či zdravotně postižené lidi a kteří této náročné práci (směnnému provozu) musejí přizpůsobovat i svůj soukromý život.

Nízké ohodnocení a vysoké nároky vedou často k tomu, že si poskytovatelé těchto služeb nemohou vybírat a udržet vhodné zaměstnance, ale musí se spokojit s těmi, kdo tuto práci míní dělat dočasně, dokud si neseženou „lepší práci“. Nízká míra pracovní motivace těchto lidí tak dopadá na celý pracovní tým, a především pak na klienty a jejich příbuzné.

Pozornost je rovněž třeba věnovat tomu, aby byly přislíbené prostředky spravedlivě distribuovány jak příspěvkovým organizacím, tak nestátním neziskovým organizacím, které svým přístupem a kvalitou služeb často v dobrém slova smyslu konkurují státním zařízením a přinášejí nové podněty. Je žádoucí, aby veřejné prostředky určené na mzdy a platy byly přidělovány transparentně v návaznosti na zabezpečované služby bez ohledu na právní formu poskytovatele.

Je také třeba připomenout, že avizované navýšení platů a mezd se netýká zdravotních sester a bratrů, kteří v těchto zařízeních samostatně vykonávají vysoce kvalifikovanou práci, a přitom jejich průměrné mzdy nedosahují průměru mezd kolegyně a kolegů pracujících ve zdravotnické oblasti.

Péče o staré a nemohoucí stejně jako postižené lidi je jedním z nejužší výrazů evropského humanismu, který vyzdvihl papež František, když loni přebíral cenu Karla Velikého: „Sním o Evropě, která naslouchá nemocným a starým lidem a doceňuje je, aby nebyli ponižováni na neproduktivní předměty k odepsání... Myslí i srdcem, s nadějí a bez plané nostalgie, jako syn, který v matce Evropě nachází kořeny svého života a víry, sním o trvalé cestě humanizace, k níž je zapotřebí paměť, odvaha, zdravá a lidská utopie.“

Dokažme, že tradice evropského humanismu je živá, právě tím, že nerezignujeme na hledání dlouhodobě udržitelného humánního systému sociální péče.

7. 9. 2017

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

NEDBALOST K BOŽÍMU DARU JE ZRCADLEM NETEČNOSTI K POTŘEBNÝM

Vším, čeho máš přebytek, prokazuj milosrdenství...

Paradox z nejsmutnějších - podle údajů OSN v roce 2016 hladovělo 815 milionů lidí, ale třetina všeho jídla vyprodukovaného na světě se vyhazuje nebo znehodnocuje. Podle některých odhadů by takové množství potravin zabezpečilo potřeby čtyřnásobku hladovějících.

Jistě, jsou to zcela úhrnná čísla vypovídající o mnoha těžko porovnatelných situacích v různých koutech světa - těžko si představit, že by školní svačinka zahozená do koše naším potomkem někde na Vysočině mohla pomoci stejně starému chlapci někde v Myanmaru. Přesto je důležité si tyto skutečnosti připomínat a nenechat se od nich odvádět poukazy na údajnou nespojitost těchto jevů. Ne náhodou se OSN věnovala problematice plýtvání potravinami v předloňské kampani „Think.Eat.Save.“ Díky kampani se povedlo na jedné straně podnitit a na straně druhé zejména propojit tisíce malých aktivistických spolků i velkých institucí. V návaznosti na tuto kampaň OSN teď zaměřila jeden z globálních cílů do roku 2030 na změny ve spotřebních a výrobních zvyklostech. A v důsledku toho by měla být současná úroveň plýtvání jídlem, tedy asi přibližně 1,3 miliardy tun jídla za rok, snížena do roku 2030 na polovinu.

Někdy je ovšem obtížné přesvědčivě propojit takové nesporné globální cíle s naší běžnou každodenností a domácím prostředím. Alarmující obrázky hladovějících dětí v Sahelu, Bangladéši nebo jinde v Africe a v Asii překrývají v našem povědomí informace o tom, že i v naší rozhodně nikoli chudé zemi jsou děti, které nemají možnost stravovat se ve školních jídelnách, dále lidé bez domova, ohrožené rodiny, zejména ty neúplné s více dětmi a mnoho seniorů, jimž pravidelné příjmy nepostačují na pokrytí životních nákladů. Situaci takových lidí naopak dobře znají nejrůznější charitativní organizace jako Charita, Naděje, Armáda spásy, a dnes už nespočet dalších. Ty pak ve spolupráci s Českou federací potravinových bank, jednotlivými potravinovými bankami a řadou obchodních i podnikatelských institucí usilují o předcházení nežádoucímu znehodnocování potravin tak, aby se tyto potraviny dostaly k potřebným

lidem. „Poptávka je obrovská a převyšuje nabídku. Pomoc by potřeboval zhruba dvojnásobný počet lidí, a i současní klienti by odebírali více potravin, pokud by byly k dispozici,“ říká Věra Doušová, předsedkyně Potravinové banky Praha. To přesvědčivě dokládá skutečnost, že i v našem zcela neexotickém prostředí je pro mnohé spoluobčany i obyčejné zdolávání nesnází každodennosti často velmi svízelné.

Zdaleka nejde jen o kontrast - i v Česku se každý rok zbytečně vyhodí 729 tisíc tun jídla, zatímco zhruba milion lidí tu žije pod hranicí chudoby. Měli bychom si přiznat, že takové kontrasty postupně narůstají a stupňují se právě tím, že zapomínáme na naprostou nesamozřejmost plodů země a práce, Božích darů, ale ani neumíme takové zásadní věci vtělit do běžných zvyklostí našeho života tak, aby si i každý školák nenásilně osvojil úctu k tomu, z čeho jsme živi, a aby ho takto získaný postoj přirozeně a bez naléhání brzdil při neuváženém a bezmyšlenkovitým zacházení s potravinami.

Naučíme-li se sami naši hojnost poměřovat vědomím potřebnosti druhých, v úhrnu to může pomoci mnoha bližním.

7. 11. 2017

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

PRACOVNÍ DOBA A DOBA ODPOČINKU

Flexibilní formy práce: benefit, který nutí k větším výkonům

Současné komunikační technologie vrhají zaměstnance, už i na čím dál nižších pozicích, do područí displejů telefonů, tabletů či notebooků často dlouho poté, co ukončili zákonnou pracovní dobu. Zaměstnavatelé očekávají potvrzení informace či reakci, i za předpokladu, že zaměstnanec pracovní dobu řádně využil, nebo spíš právě proto, od těch loajálních se očekává víc.

Člověk, který na pracovní komunikaci ve večerních hodinách nereaguje, se tak trochu vyřazuje z týmu, z firmy, ze společnosti. Takové počínání se stává normou bez ohledu na dopad do soukromí, a to jak rodiny, tak i lidí single. A jaký bude mít vliv případné uzákonění další flexibilizace pracovní doby? Bude více prostoru pro osobní život? Bude zaměstnanec ochoten plnit případné nadstandardní požadavky zaměstnavatele? Bude vůbec reálné sladění osobního a pracovního života, jak o tom sní dnešní generace třicátníků?

Práce se pro mnoho mladých lidí stává všeobjímajícím elementem, se kterým se jim lépe sžívá, než by tomu bylo u opravdového životního partnera, kterého si v důsledku všudypřítomné práce mladí často ani nedokážou najít. Čerpání dovolené v rozsahu stanoveném Zákoníkem práce mnoho dnešních zaměstnanců považuje za téměř nemožné. Moderní firmy nabízejí přímo ve firmách oddechové koutky s občerstvením, sportovní vyžití, firemní mateřské školky... Tyto zaměstnanecké benefity ale v důsledku znepráhledňují vztahy mezi pracovní a privátní sférou.

Současná snaha po autonomii jednotlivce a zároveň volání po legislativě, která by „zbytečně nebrzdila rozvoj sdílené ekonomiky“, je přirozenou tendencí přizpůsobení se realitě 21. století v modernizaci, dynamickém růstu a dohánění západních ekonomik. Zároveň ale otevírá dveře sociální tvrdosti nového progresivního systému, kterou neodstraní sebesofistikovanější software.

Digitalizace a flexibilizace trhu práce jsou považovány za nedílnou součást modernizace práce a také za efektivní způsob řešení současných problémů na trhu práce. Flexibilní formy zaměstnání, jejich atraktivita pro zaměstnavatele i zaměstnance, jsou ovlivněné nejen typem organizace a fungováním firem

či domácností, ale také jejich vzájemným působením. Podle nedávných průzkumů bylo ve více než polovině členských států EU zaměstnáno na částečný úvazek 6 % mužů a 33 % žen. Až 80 % všech částečně zaměstnaných v Evropské unii tvoří ženy. Možnost pracovat doma v České republice využívá přibližně 16 % organizací, především menších společností do 50 zaměstnanců, sídlících ve velkoměstech. Zaměstnanci, kteří takto pracují, si mohou sice sami organizovat pracovní dobu, uspořít náklady na dopravu a čas potřebný k dopravení do místa práce, na druhé straně mají omezeny sociální kontakty s ostatními zaměstnanci a lidmi vůbec. Dalším nedostatkem je paradoxně dlouhá pracovní doba. Ačkoliv si ji pracovníci určují sami, vykazuje tato skupina zaměstnanců dle průzkumů vůbec nejdelší pracovní dobu.

Je zřejmé, že dosažení kýžené rovnováhy mezi pracovním a soukromým životem bude pro zaměstnance i pro samostatně výdělečně činné pracovníky s nástupem nových technologií jen složitější. Digitalizace sice přispěje k reorganizaci a usnadnění každodenních činností, zároveň ale individualizace přístupu k práci a osobnímu životu zesiluje rizika, jako je zvýšený tlak na výkon a dostupnost, prodloužení pracovní doby včetně noční a víkendové práce, hlubší individualizace pak ústí do desynchronizace volného času o víkendech, což má dopad na rodiny těchto pracovníků a koneckonců i na jejich zapojení do občanských aktivit.

Debaty o vyvážení osobního a pracovního života zůstanou planými, pokud se nepromítnou do hospodářské, sociální i rodinné politiky na úrovni státu i celé Evropské unie. Je dobře známo, že úprava pracovní doby a doby odpočinku s cílem ochrany zdraví zaměstnance před dlouhotrvajícím výkonem práce, je stále jedním z nejčastěji porušovaných pracovněprávních institutů.

Ochrana zdraví a bezpečnosti pracovníků je v Evropě na vysoké úrovni, musí však být odpovídajícím způsobem hájeno právo na život po práci, resp. právo nedostupnosti, a podporována synchronizace volného času ve smyslu zabezpečení týdenního rytmu s jedním dnem odpočinku (nedělí), který by byl zajištěn pro všechny občany EU, aby bylo možné plně se účastnit kulturního, sportovního, společenského a náboženského života, tj. hledání kulturního obohacení a duchovního rozměru, možnost zapojit se do dobrovolnické práce, spolkové činnosti, a obecně, posilování sociální soudržnosti.

„V sedmý den vyšli někteří z nich sbírat, ale nenašli nic. Hospodin řekl Mojžíšovi: ‚Jak dlouho nebudete chtít zachovávat mé příkazy a mou nauku? Vidíte, že Hospodin vám dal den odpočinku, proto vám dává v šestý den chléb na oba dny...‘ (Ex 16,27-29).

20. 4. 2018

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

POTŘEBNÝ DIALOG V ODMĚŇOVÁNÍ ZA PRÁCI

Kdo sází a kdo zalévá, jsou si rovni, a každý z nich vezme vlastní odměnu podle své námahy (1 Kor 3,8).

Podle nedávno publikované studie Deloitte Property Index 2018 vykazuje Česká republika nejhorší cenovou dostupnost vlastního bydlení mezi 12 porovnávanými středo- a západoevropskými zeměmi. V posledních letech se navíc tato dostupnost zhoršuje.

Zatímco v roce 2016 stál v Česku průměrný nový byt o výměře 70 metrů čtverečních bezmála 11 průměrných hrubých ročních platů, v roce 2017 bylo na stejný byt třeba šetřit o pět měsíců déle. Pro mnoho těch, kdo hledají bydlení, nemusí být řešením ani rezignace na koupi bytu a spokojení se s nájmem. Vzhledem k tomu, že výše nájemného bývá odvozena od hodnoty pronajímané nemovitosti, není výjimkou, když se cena za měsíční užívání průměrného městského bytu vyšplhá na částku, rovnající se měsíčnímu příjmu nájemníka.

Skutečnost, že se cena bydlení v různých regionech ČR liší, závažnost v průměru velmi drahého bydlení nijak neumenšuje. Relativně laciné bydlení bývá totiž k dispozici zpravidla v lokalitách s omezenou nabídkou pracovních příležitostí, nižší mzdovou úrovní a horší dostupností veřejných i soukromých služeb. Přesunutí části současné poptávky po bydlení z metropolí do takových lokalit předpokládá jejich masivní předchozí zainvestování, které je v současnosti těžko představitelné.

Ke zlepšení dostupnosti bydlení může dojít dvojím způsobem: snížením pořizovací ceny nemovitostí nebo zvýšením čistého příjmu kupujících (případně kombinací obojího). Jaký velký prostor je v současnosti otevřen pro druhou z uvedených možností?

Hospodářství v ČR v posledních letech roste slušným tempem. Míra nezaměstnanosti je od ledna 2017 nejnižší v Evropské unii, množství volných pracovních míst více než dvojnásobně převyšuje počet lidí bez práce. Současně platí, že hodinové náklady práce jsou v ČR v rámci EU hluboce podprůměrné a ziskovost firem naopak nadprůměrná. V takové situaci není divu, že stále častěji zaznívají hlasy volající po výrazném navýšení mzdové úrovně, což by citelným

způsobem přispělo ke snížení rozdílu mezi výší odměny za práci u nás a ve vyspělých západoevropských zemích.

Kde leží strop pro možné mzdové navýšení v České republice? Odpověď na tuto otázku není jednoduchá ani univerzální.

V první řadě je třeba zohlednit fakt, že mezera mezi průměrnou výší hrubého platu v různých zemích nemusí být identická s mezerou v životní úrovni zaměstnanců. Představme si zemi s relativně nízkou mzdovou, ale i cenovou hladinou, nízkou mírou zdanění zaměstnanců a naopak s vysokou úrovní veřejných služeb poskytovaných státem „zdarma“ občanům. V takové ekonomice je skutečný rozdíl mezi životní úrovní v tuzemsku a v zahraničí menší, než naznačuje rozdíl v průměrné výši hrubého platu, tzn. i mzdový nárůst může být méně intenzivní.

I po úpravě velikosti mzdového deficitu na základě úvahy provedené v předchozím odstavci zůstává další volání po růstu mezd v ČR oprávněné. Jeho naplnění nicméně vyžaduje obezřetnost a individuální přístup. Všechny firmy nejsou stejně výkonné a odlišné bývá i prostředí, v němž podnikají. Mzdový nárůst, který jedna firma snadno ustojí, může být pro jinou firmu likvidační (například proto, že jí nezbyde dostatek prostředků na modernizační investice).

Specifickým problémem je potřeba nastavení přiměřené mzdové relace mezi zaměstnanci soukromého a veřejného sektoru. Odchýlí-li se platy ve veřejném sektoru od mezd v soukromém sektoru příliš výrazně (jedním či druhým směrem), pracovití a schopní zaměstnanci v hůře placeném sektoru se začnou po právu cítit nedocenění, a mohou ve velkém začít preferovat sektor druhý – se všemi negativními důsledky, které vznikající nerovnováha přináší společnosti.

Unifikovaný mzdový nárůst není žádoucí na úrovni celé ekonomiky, hospodářských odvětví, ale ani pro zaměstnance jedné firmy. Připravíme-li management o možnost regulovat míru navýšení odměny za práci podle odvedeného výkonu, výsledek mzdových úprav nebude spravedlivý. Mzdová nivelizace kromě toho negativně působí na motivaci zaměstnanců a dlouhodobě oslabuje konkurenceschopnost firem.

Před mzdovým diktátem zvnějšku dáváme přednost navázání otevřeného dialogu vedení podniků se zástupci zaměstnanců usilujících o zvýšení mezd. Tento dialog by měl směřovat k nalezení oboustranně přijatelného kompromisu. Hledání shody nemusí být rychlé ani snadné, může však přispět ke kultivaci

vztahů mezi zaměstnanci a zaměstnavateli, k lepšímu vzájemnému pochopení, posílení důvěry a nastavení dlouhodobě udržitelného modelu spolupráce.

V některých případech může nalezení shody v průběhu mzdových vyjednávání usnadnit fakt, že i když mzda či plat zůstávají základní formou odměny za odvedený pracovní výkon, nemusí se jednat o formu výlučnou. Především u lépe placených profesí platí, že není-li z provozních důvodů možné navýšit nominální mzdu, může zaměstnavatel na základě dohody dočasně či trvale poskytnout zaměstnancům alternativní nefinanční benefity.

V podmínkách ČR nelze při prosazování mzdových požadavků opomíjet skutečnost, že většina největších firem je v rukou zahraničních vlastníků. Ti zpravidla necítí za zaměstnance a region, kde podnikají, stejně silnou zodpovědnost jako ve vlastní zemi. Zahraniční investory k nám přivedla příležitost dosahovat nadprůměrnou míru zisku. Pokud tato příležitost zmizí – třeba z důvodu strmého nárůstu mzdových nákladů – mohou začít uvažovat o přesunutí výroby jinam.

Jaký společný závěr plyne z výše uvedených úvah? Jednostranné rozhodování o míře a struktuře nárůstu mezd ve firmách zpravidla nevede k nalezení optimálního řešení. Takového řešení, které by zároveň uspokojilo oprávněné požadavky zaměstnanců, neohrozilo dlouhodobou konkurenceschopnost podniku a v přiměřené výši zachovalo vlastnickou dividendu. Klíčem k nalezení optimálního způsobu úpravy mezd je otevřený dialog zainteresovaných partnerů připravených ke kompromisu a respektujících skutečnost, že jejich pohled na věc nemusí být jediný možný a správný.

Úspěšně nastartovaný dialog o možném zvyšování mezd ve firmách může navíc vedle dosažení hlavního účelu napomoci i při nápravě dalšího často diskutovaného nešvaru v odměňování: nerovného přístupu k různým skupinám zaměstnanců. Skutečná i domnělá mzdová diskriminace žen, dlouholetých zaměstnanců, zaměstnanců v předdůchodovém věku, zaměstnanců na pobočkách, atd. je v mnoha českých podnicích zdrojem řady spekulací, nedorozumění a zlé krve.

5. 12. 2018

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

OTEVŘENÝ DOPIS PANU JAROSLAVU KUBEROVI

Vážený pane Kubero,

schválení zákona o zdanění tzv. „církevních restitucí“ PS PČR 23. ledna 2019 nám znovu důrazně připomíná, že cesta, po níž se společnost od pádu totality před třiceti lety ubírá, není jednoduchá ani přímočará. A co je ještě důležitější, tato cesta nemusí samovolně – bez našeho aktivního přičinění a Boží pomoci – směřovat ke stále vyšším úrovním svobody, zákonnosti, demokracie a prosperity.

Poslaneckou sněmovnou schválený zákon je špatný hned dvakrát: svým obsahem i způsobem přijetí.

Pokud jde o obsah, míru (ne)souladu zákona s právním řádem České republiky přezkoumá Ústavní soud. Míru nesouladu se zákonem mravním může posoudit každý sám. Je zbytečné opakovat na tomto místě veřejnosti dobře známá fakta. Případů, kdy státní moc v minulosti pod pláštěm zákonnosti zcizovala majetek nepřilíši oblíbených menšin, najdeme ve světě i u nás nemálo. Historická zkušenost ovšem učí i tomu, že lhostejnost či přitakávání takovým nepravostem se společností obvykle vymstí.

Pokud jde o způsob přijetí zmíněného zákona, považujeme jej z hlediska budoucnosti české společnosti za ještě nešťastnější než vlastní obsah. Zatímco naplněním litery zákona by byly postiženy především samotné církve a ti, jimž církve na poli své působnosti nebudou moci tolik posloužit, proces vzniku zákona má relevanci celospolečenskou. Demonstruje sílící bezskrupulóznost, aroganci a pokrytectví v české politice.

Jak jinak než za bezskrupulóznost označit situaci, kdy si vládní strany „koupí“ podporu KSČM ve Sněmovně výměnou za příslib znovu legálně „oholit“ pokračovatele těch, které komunisté celá desetiletí okrádali a pronásledovali? Jak jinak než arogancí nazvat postoj, kdy jeden z čelných představitelů nejsilnější strany reaguje na dotaz o míře údajného nadhodnocení náhrad církvím slovy: „Analýzu nepotřebujete, stačí se zorientovat v čase a prostoru a řídit se selským rozumem.“ A jak jinak než jako pokrytectví pojmenovat chování poslanců, kteří ve Sněmovně zvednou ruku pro zákon, třebaže v soukromí ujišťují

církevní představitele (a snad i sami sebe) tvrzením, že vlastně o nic nejde, neboť Ústavní soud zákon shodí?

Je smutným paradoxem, že Poslanecká sněmovna schválila zákon o zdanění tzv. „církevních restitucí“ pouze čtyři dny poté, kdy si český národ mnoha způsoby připomněl půlstoletí, které uplynulo od smrti Jana Palacha. Studenta, jenž obětoval svůj život, aby probudil národ, rychle upadající do normalizačního marasmu a letargie. Možná by stálo za to upřímně zpytovat svědomí, nako-lik nás Janovy hodnoty ještě i dnes bytostně oslovují, a nakolik se někteří z nás v mezidobě proměnili v rutinní kladeče věnců.

S pozdravem,

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

Pan

Jaroslav Kubera

předseda Senátu Parlamentu České republiky
Valdštejnské náměstí 17/4, 118 01 Praha 1

Praha, 25. ledna 2019

OTEVŘENÝ DOPIS PANU RADKU VONDRÁČKOVÍ

Vážený pane Vondráčku,

schválení zákona o zdanění tzv. „církevních restitucí“ PS PČR 23. ledna 2019 nám znovu důrazně připomíná, že cesta, po níž se společnost od pádu totality před třiceti lety ubírá, není jednoduchá ani přímočará. A co je ještě důležitější, tato cesta nemusí samovolně – bez našeho aktivního přičinění a Boží pomoci – směřovat ke stále vyšším úrovním svobody, zákonnosti, demokracie a prosperity.

Poslaneckou sněmovnou schválený zákon je špatný hned dvakrát: svým obsahem i způsobem přijetí.

Pokud jde o obsah, míru (ne)souladu zákona s právním řádem České republiky přezkoumá Ústavní soud. Míru nesouladu se zákonem mravním může posoudit každý sám. Je zbytečné opakovat na tomto místě veřejnosti dobře známá fakta. Případů, kdy státní moc v minulosti pod pláštěm zákonnosti zcizovala majetek nepřilíši oblíbených menšin, najdeme ve světě i u nás nemálo. Historická zkušenost ovšem učí i tomu, že lhostejnost či přitakávání takovým nepravostem se společností obvykle vymstí.

Pokud jde o způsob přijetí zmíněného zákona, považujeme jej z hlediska budoucnosti české společnosti za ještě nešťastnější než vlastní obsah. Zatímco naplněním litery zákona by byly postiženy především samotné církve a ti, jimž církve na poli své působnosti nebudou moci tolik posloužit, proces vzniku zákona má relevanci celospolečenskou. Demonstruje sílící bezskrupulóznost, aroganci a pokrytectví v české politice.

Jak jinak než za bezskrupulóznost označit situaci, kdy si vládní strany „koupí“ podporu KSČM ve Sněmovně výměnou za příslib znovu legálně „oholit“ pokračovatele těch, které komunisté celá desetiletí okrádali a pronásledovali? Jak jinak než arogancí nazvat postoj, kdy jeden z čelných představitelů nejsilnější strany reaguje na dotaz o míře údajného nadhodnocení náhrad církvím slovy: „Analýzu nepotřebujete, stačí se zorientovat v čase a prostoru a řídit se selským rozumem.“ A jak jinak než jako pokrytectví pojmenovat chování poslanců, kteří ve Sněmovně zvednou ruku pro zákon, třebaže v soukromí ujišťují

církevní představitele (a snad i sami sebe) tvrzením, že vlastně o nic nejde, neboť Ústavní soud zákon shodí?

Je smutným paradoxem, že Poslanecká sněmovna schválila zákon o zdanění tzv. „církevních restitucí“ pouze čtyři dny poté, kdy si český národ mnoha způsoby připomněl půlstoletí, které uplynulo od smrti Jana Palacha. Studenta, jenž obětoval svůj život, aby probudil národ, rychle upadající do normalizačního marasmu a letargie. Možná by stálo za to upřímně zpytovat svědomí, nako-lik nás Janovy hodnoty ještě i dnes bytostně oslovují, a nakolik se někteří z nás v mezidobě proměnili v rutinní kladeče věnců.

S pozdravem,

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

Pan

Mgr. Radek Vondráček

předseda Poslanecké sněmovny, Parlament České republiky
Sněmovní, 118 26 Praha 1

Praha, 25. ledna 2019

ÚSPORY NEHLEDEJME NA NESPRÁVNÉM MÍSTĚ

Plodem spravedlivého je strom života, násilí však bere život (Př 11,30).

Vývoj vyspělé společnosti je spojen a podmíněn náležitou soustavou vzdělávání. Opravdové vzdělávání spočívá nejen ve vybavování nastupující generace potřebnými dovednostmi a znalostmi, ale jde také o to, obeznámit mladého člověka se složitostmi mezilidských vztahů, ve kterých se pohybujeme.

Nejsme zdaleka všichni stejní a musíme se s rozmanitostí svého okolí naučit co možná dobře vycházet i v nejrůznějších podmínkách. Vývoj nás přivedl ke snaze o přijetí a uplatňování úcty ke každé lidské bytosti, k uznání nutnosti brát lidské potřeby znevýhodněných a slabých s velkou vážností a solidárním přístupem. Toto se promítá do systémů sociální pomoci a podpory těm, kdo jsou z nejrůznějších důvodů vytěsnění nebo vylučováni z jednotlivých oblastí stále složitějších struktur společnosti.

Jak napomáhat tomu, aby takové vytěsňování či vylučování postihovalo co nejméně lidí? Jedním z nejučinnějších způsobů je přirozeně rozpoznat a podchytit znevýhodňující činitele co nejdříve, tedy na počátku přípravy na životní cestu a dle možností pak neodkladně poskytovat adresnou pomoc. Rodinám se zdravotně znevýhodněnými dětmi odbornou asistenci a podporu, dětem bez náležitého sociálního zázemí podpůrné programy a přizpůsobené vzdělávací způsoby. Ve všeobecné rovině asi až potud souhlasí s tímto názorem většina z nás. Různice začínají vyvstávat tehdy, když část odborníků upozorní na skutečnost, že přístup několika posledních desetiletí k těmto otázkám v oblasti vzdělávání problém vytěsňování a vylučování spíše reprodukoval, než aby jej pomáhal řešit. ČR byla například opakovaně kritizována za nadměrné umístování romských dětí do základních praktických škol.

Vcelku přiměřenou odezvou na tyto kritické hlasy bylo vytvoření Národního akčního plánu inkluzivního vzdělávání z roku 2010 a následně také Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2020 spolu s aktualizovaným Akčním plánem inkluzivního vzdělávání na léta 2016 až 2018. Akční plán zahrnoval podpůrná opatření pro děti, žáky a studenty se speciálními vzdělávacími potřebami, zavedení přesné evidence a statistiky žáků vzdělávaných v inkluzivním prostředí, zpřesnění a sjednocení diagnostiky tak, aby byla žákům s jakýmkoli znevýhod-

něním či postižením nabídnuta adekvátní podpora v rámci vzdělávacího systému. Součástí Akčního plánu bylo také zavedení nového revizního systému v rámci diagnostiky poradenských zařízení. Jedná se tak nejen o komplexní program úpravy vzdělávací cesty pro různě znevýhodněné žáky a studenty, ale spolu s úpravami Rámcového vzdělávacího programu i obohatil nástroje pro vytváření kooperativních a řešitelských kompetencí všech žáků a studentů. To je užitečné především pro ty, kteří nemusí kompenzovat své znevýhodnění, ale potřebují se naopak naučit přirozeně komunikovat a kooperovat s těmi, kteří takovou pomoc potřebují.

Konkrétní kroky k implementaci uvedeného Akčního plánu vyvolaly nemalou odezvu a řadu kritických hlasů z nejrůznějších stran. Někteří odborníci z oblasti speciálního školství pociťovali tento program jako znevažování vlastní nezastupitelné funkce. Obavu o snížení odborné péče vůči nadaným studentům vyjadřují někteří rodiče a na řadu zcela praktických potíží poukazují ředitelé škol i učitelé. Je zřejmé, že nároky na poradenskou a další podpůrnou činnost jsou nemalé jak po organizační, tak po rozpočtové stránce, a tak na všechny tyto kritické hlasy reagují rovněž i politici, ale bohužel ne vždy ve prospěch přímých (jakož i konečných) cílů uvedeného programu.

Zhruba od září 2018 jsme namísto zřetelných kroků k řešení kritických míst programu svědky pokusů o jeho rozpočtová omezení. Takovým postupem vyřazujeme z pracovního a společenského začlenění všechny ty, jimž bychom mohli dopomoci k vyrovnání hendikepu, na startovní čáře do života, a také na druhé straně oslabujeme výchovu k solidaritě, která je následně jedním z faktorů oslabování společenské soudržnosti.

Je naprosto zřejmé, že výzvy inkluzivního vzdělávání jsou mimořádně náročné a budou nás stát nejen nemalé prostředky, ale také mnoho trpělivého úsilí a tápání. Za to, že nejsme dnes společností jen nelítostně soupeřících jedinců, vděčíme také křesťanskému chápání nerovnosti odvozeného z Ježíšovy výzvy, ať ten, kdo chce být velký, více slouží.

1. 2. 2019

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

DOSUD TÁPEME V POSTPENITENCIÁRNÍ PÉČI

*Dobře mi, že jsem byl pokořen, abych se naučil tvým příkazům
(Ž 119,71).*

Lidé, kteří opouštějí vězení, mají problém se zařazením do běžného života.

Osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody jsou po opuštění vězení vystaveni velké zkoušce: zvládnout život na svobodě. Systémové nastavení postpenitenciární péče státem přitom funguje jen částečně. Postpenitenciární péče je důležitým nástrojem prevence recidivy páchaní trestné činnosti osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. Státní systém je doplněn působením nestátních neziskových organizací, mezi nimiž je velký rozdíl v kvalitě odváděné práce. Inovace je nutná. Snížení recidivního chování, vedoucího k návratu propuštěných osob zpět do výkonu trestu odnětí svobody, je možné jen zlepšením stávajícího systému. Toto zlepšení přinese mnoho pozitivních efektů, například zvýšení bezpečnosti ve společnosti, obrovské finanční úspory státnímu rozpočtu atd.

Jedním z dílčích řešení je podpora dobrovolnické práce. Dobrovolníci pro práci s lidmi po výkonu trestu musí mít osobnostní dispozice, odbornou přípravu a nutné je i jejich průběžné vzdělávání. Věřící dobrovolníci jsou ideální možností. Takto pracuje Mezinárodní vězeňské společenství, z. s., ale i jiné dobrovolnické organizace. Finanční podpora pro ně ze strany církve i jednotlivců je proto významná.

Vedle podpory kvalitní dobrovolnické práce jsou nezbytná též systémová opatření na poli státní a komunální postpenitenciární péče.

Systémové změny mohou významně zlepšit stávající praxi. Příkladem může být nový pilotní program „Příprava na podmíněné propuštění“. Jedná se o mezi-resortní program Městské části Praha 6, Vazební věznice Praha – Ruzyně a Obvodního soudu pro Prahu 6. Program zahajuje 1. 7. 2019 a nebude čerpat žádné finanční prostředky z veřejných zdrojů. Městská část vypracovala metodiku k realizaci programu opírající se o bohaté a lety prověřené zkušenosti z praxe.

Příslušní pracovníci, kurátoři, pracují se silnou motivací odsouzených dosáhnout předčasného – podmíněného – propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Tuto motivaci při skupinových sezeních ve vazební věznici „přetaví“ v cílenou práci každého odsouzeného na sobě samém. Cesta k nalezení řešení totiž vede přes připuštění si vlastních chyb a selhání, uvědomění si důsledků trestné činnosti, poškození obětí, identifikaci rizikových faktorů.

„Dobře mi, že jsem byl pokořen, abych se naučil tvým příkazům“ (Ž 119,71).

Prodělaná osobní změna (metanoia) je základem budoucího řádného života. Na proces asistované vnitřní proměny odsouzeného navazuje konkrétní příprava na život na svobodě. Například zajištění odpovídajícího bydlení, práce, řešení osobních dluhů, náhrady škody z trestné činnosti, ambulantní léčby, pobytu v komunitě, dobrovolné spolupráce s psychiatrem, psychoterapeutem, smysluplné trávení volného času, vytváření sociálních vazeb v sociálně nerizikových skupinách, řešení nepříznivého zdravotního stavu atd.

Sociální kurátoři zůstanou garanty návazné, kontinuální péče i po ukončení programu a případném podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Odsouzení získají díky účasti v programu k sociálním kurátorům důvěru, a navázaná spolupráce by měla pokračovat neomezeně dlouhou dobu s ohledem na potřeby jednotlivce.

Každý z nás může podpořit systémovou změnu.

Každý z nás má nejen možnost podpořit nebo se přímo zapojit do dobrovolnické práce, ale také napomoci ukotvení pozice sociálního kurátora pro dospělé. V zákoně o sociálních službách MPSV aplikuje záměr nahrazení označení sociální kurátor označením sociální pracovník se specializací, což může v konečném důsledku vést na mnoha místech ke zrušení nebo redukci poskytovaných služeb s významnými negativními dopady na klienty.

Sociální práce v obcích, tedy i práce sociálních kurátorů, byla posledních 5 let dofinancována z dotací rozdělovaných MPSV. V tomto roce Ministerstvo práce a sociálních věcí prezentovalo záměr pro rok 2020 poskytnout nulové dotace. Skutečnost odůvodnilo požadavkem z Ministerstva financí na úspory v resortu. I přes nasazení dobrovolníků, církevních pracovníků a zapojení neziskového sektoru, pokud by se uvedený záměr realizoval, nevyhnutelně by to v konečném důsledku vedlo ale v mnoha případech ještě k významnému snížení objemu i kvality sociální práce, včetně odborné práce sociálních kuráto-

rů. Hlavním alarmujícím důsledkem nulových dotací by pak byla neudržitelná finanční situace pro zavedené kvalitní sociální služby s následným celospolečenským dopadem. Tomu bychom se měli snažit předejít nejen v zájmu postižených klientů, ale celé naší společnosti.

26. 6. 2019

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

MĚŘÍTKEM SPOLEČNOSTI JE ÚROVEŇ JEJÍ PÉČE O NEJSLABŠÍ OBČANY

*Neodpírej prokázat dobrodiní, když je v tvé moci ho poskytnout
(Př 3,27).*

V dubnu letošního roku jsme se náhle dověděli od Asociace poskytovatelů sociálních služeb a Svazu měst a obcí, že na provoz domovů pro seniory, na sociální pracovníky a terénní pečovatelské služby chybí více než 2 miliardy korun. Kde pramení současná kritická situace v tomto nesmírně důležitém společenském segmentu? A jak takovým situacím předcházet?

Platy zaměstnanců v sociálních službách dlouhodobě patřily k těm nejnižším. Když se začala tato otázka postupně řešit, promítlo se to do nákladů, avšak nikoli do výhledových rozpočtů. Roste tak mezera mezi celkovými potřebami a kapacitami, mezi náklady a zdroji na jejich pokrytí. Města a obce mají zákonem (108/2006 Sb.) stanovenou povinnost postarat se o svoje občany, ale není dostatečně definováno, jak a v jakém objemu kapacit služeb se tato povinnost má naplnit.

Ministerstvo práce a sociálních věcí aktuálně zpracovává novelu zákona 108/2006 Sb., v níž vedle věcně provozních změn, navrhuje změnu financování sociálních služeb z nenárokového financování na mandatorní - nárokové financování sociálních služeb. Každý kraj by byl vybaven plánem, schváleným vládou ČR, který by optimalizoval kapacity sociálních služeb v každém kraji podle 35 kritérií, a to včetně definované výše úhrady naplánovaných služeb.

Tento návrh by podle odborníků mohl konečně přinést víceleté financování sociálních služeb, ekonomické standardy těchto služeb, opřené o personální standardy, a také srovnatelné přístupy k rozložení financování různých sociálních služeb. Otevřenou otázkou nicméně zůstává, jak bude zajištěno rovnoprávné postavení krajů zřízených příspěvkových organizací a dalších aktérů - zejména fyzických a právnických osob, které vytvářejí žádoucí škálu přístupů a variant sociálních služeb v daném regionu.

Na nutnost určitých ekonomických a personálních standardů upozorňují nejen odborníci a někteří politici, ale i závěry z kontroly Nejvyššího kontrolní-

ho úřadu. Ten v roce 2018 kritizoval, že zásadní „novela zákona o sociálních službách ani zákon o sociálních pracovnících dosud nebyly přijaty, ačkoliv dle Plánu legislativních prací vlády na rok 2016 měla novela zákona o sociálních službách nabýt účinnosti v dubnu 2017 a zákon o sociálních pracovnících měl nabýt účinnosti v červenci 2017“. NKÚ zároveň připomněl stárnutí populace a rostoucí „význam poskytovaných peněžních prostředků na sociální služby“ a „nároky na personální zabezpečení v oblasti sociálních služeb“. NKÚ také upozornil na značné rozdíly v úhradách za jednotlivé typy sociálních služeb, kdy úhrady týchž služeb v různých regionech kolísaly v rozmezí 80 až 180 % průměru.

Podobně NKÚ kriticky hodnotí, že „přetrvává nepříznivá situace v oblasti odměňování sociálních pracovníků, což má vliv na personální zajištění sociálních služeb“. NKÚ tak jinými slovy podtrhuje neúnosnost stavu, kdy se poskyvatelé služeb musejí každoročně domáhat prostředků, které byly již dříve domluveny a přislíbeny.

Například na rok 2019 MPSV z rozpočtu požadovalo na sociální služby 17 mld. Kč, nicméně muselo akceptovat dotaci 15,7 mld. Kč, z těchto prostředků pak ovšem nešlo zajistit plánovaný sedmiprocentní nárůst platů a mezd a individuální příspěvek za směnnost, o nichž rozhodla vláda ČR v prosinci 2018. Kraje vyčíslily nárůst nákladů na 0,6 mld. Kč, podobnou částku požadovaly i nestátní neziskové organizace (dalších 0,6 mld. Kč) a odborníci poukázali ještě na další vnitřní dluhy systému: propad individuálních projektů (0,3 mld. Kč) a nedofinancování reformy psychiatrické péče, která vstupuje tento rok prvně do systému (0,4 mld. Kč) – celkem tedy chyběly dvě miliardy, které dokázalo MPSV dofinancovat jen z poloviny. To podle odborníků znamená, že zejména nestátní poskyvatelé sociálních služeb navýší mzdy pouze o 4 %, a ne o potřebných a slíbených 7 %.

Na příští rok je zatím předjednáno 17,5 mld. Kč, MPSV ale už dnes odhaduje potřeby ve výši 19 mld. Kč – jinak nebude možné dosáhnout plánovaného zvýšení mezd o 3 %, ani dofinancovat nároky roku 2019 v důsledku dorovnání mezd do úrovně platů zvýšených v roce 2019.

Potřebné standardy sociálních služeb by ale neměly jen dořešit kvalitu a financování těch stávajících, ale také podchytit péči o ty, kdo sociální péči potřebují a z nejrůznějších, formálně nejčastěji z kapacitních důvodů jsou odmítnuti. Jde např. o služby pro nezletilé i dospělé osoby s poruchami autistického spektra. V podobné situaci se ocitají také osoby s kumulací znevýhodnění, např. men-

tálního hendikepu, a psychického onemocnění. Podobně pro osoby s určitými závažnými zdravotními potížemi (hluboká porucha vědomí, různé stomie, nutnost často podávat léčivo apod.) není dostupná žádná vhodná forma pomoci. Potřebnou péči není možné zajistit ošetrovatelskou ani pečovatelskou službou, domovy pro seniory náročnější zdravotní péči nezvládají, v LDN jsou dlouhé čekací doby a kvalita života je zde nízká, hospic je určen pouze pro osoby v terminálním stádiu života. Chybí terénní i pobytové a odlehčovací služby pro tyto osoby.

Postupně narůstá skupina osob bez domova, které mají závažné zdravotní potíže, resp. jsou nesoběstačné. Zde se nejedná o kumulaci handicapů, ale o člověka, který přirozeně stárne, jeho zdravotní stav je poznamenán životem na ulici a tento člověk se postupně stává nesamostatným. Situaci zhoršuje skutečnost, že se zpravidla jedná o osoby bez pravidelného příjmu.

Sociální služby nutně potřebují systémový přístup a kapacitním potřebám odpovídající finanční zabezpečení. Je tedy pro ně potřebné zavést takový systém financování, který bude dlouhodobě udržitelný a bude zároveň zohledňovat individuální náročnost péče o každého klienta a nebude docházet k odmítání klientů vyžadujících náročnější péči. Tak se mj. projevuje biblický respekt k lidské důstojnosti, na který jsou evropské národy právem hrdí.

20. 11. 2019

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

PODAT RUKU, ABY NEBYLO DOSAZENÍ DOSPĚLOSTI STRAŠÁKEM

... zachraňoval jsem chudáka, který volal o pomoc, sirotka i toho, kdo byl bez opory (Job 29,12).

Takřka všechny starší kultury ve svých mravních základech kladly velký důraz na to, aby se společensky významně oslabeným umožňovalo dosáhnout zastání a pomoci ve zvláště obtížných situacích. Současné podoby společenského uspořádání toto dědictví vesměs převzaly a postupně je včlenily do svých systémů práva, sociálního zabezpečení, zdravotnictví a vzdělávání.

Nezletilé děti, které z nejrůznějších důvodů ztrácejí svoje původní rodinné zázemí, se u nás dostávají do působnosti komplikovaného systému, který by měl zabezpečit péči o jejich základní potřeby a podmínky pro žádoucí osobní i společenský rozvoj. Úkol je to nejen svým objemem rozsáhlý, protože se jedná o počet dětí blížící se dvaceti tisícům, ale je navíc svým obsahem nesmírně složitý a ve svých dílčích segmentech křehký i snadno zranitelný. Když se někdo probírá statistikami z činnosti orgánů sociálně právní ochrany dětí, mrazí ho v zádech. Jen za rok 2018 řešily tyto orgány přes osm a půl tisíce případů nežádoucího jednání s dětmi v původních rodinách, z toho pak ve více než tisícovce případů s následným umístěním v různých zařízeních ústavní výchovy.

Když se potom čas od času v médiích opakovaně dozvídáme, že až polovina dětí, které s dosažením zletilosti opustily dětské domovy, mají se začleněním do společnosti velké nesnáze a velká část z nich se dostává do vážných střetů se zákonem, mnozí z nás to odbydou mávnutím ruky či povrchní poznámkou na adresu úrovně dětských domovů a ostatních institucionálních zařízení. Avšak právě z důvodu takové netečnosti celý systém už léta pracuje s nedostatečnou strukturou a s kapacitami omezenými jak finančně, tak personálně a institucionálně. Alarmující je skutečnost, že do dospělosti, tedy na samostatnou cestu životem vstupuje tolik mladých lidí bez náležité přípravy a opory, což ukazuje na významné mezery v celém systému. Je naléhavě potřebné ho znovu analyzovat a najít potřebné nástroje a prostředky k jeho zdokonalení.

Když nemá čerstvě plnoletý to štěstí, aby opouštěl svůj dosavadní dětský domov vybaven dobrou přípravou a se zázemím, jaké v okolí některých dětských domovů vytvářejí podpůrné organizace, které provozující doprovodné služby

nebo domy na půl cesty, ocitá se ve velmi těžké situaci. Ve většině případů je takový člověk významně znevýhodněn různými formami zranění osobnosti, které pocházejí ze zkušeností s původní rodinou. Dochází ke ztrátě těsných vazeb dosavadního života, vyvinou se poruchy způsobující úzkosti a deprese, vzniká vzdělanostní deficit. Na všechny nejistoty takové situace nemůže postačit jenom to, čím je nakonec podle zákona na cestě do samostatného života člověk vybaven, tj. např. peníze, které při odchodu jak z dětského domova, tak z pěstounské péče dostane. Ty většinou na zajištění bydlení pro začátek nepostačují. Bydlí po noclehárnách a u příležitostných známých. Nevzniká ale ani zájem potřebné pro hledání stálého zaměstnání. Takový člověk pak snadno uhybá před náročnějším způsobem života a dostává se postupně do prostředí, kde situaci řeší nahodile nelegálním zaměstnáním, posléze pak většinou zprvu drobnými a později stále vážnějšími delikty. Nástrah na nezkušeného a traumaty zatíženého člověka je nespočet a účinná pomoc není k dispozici v takovém rozsahu, který by postačoval pro všechny, kdo každoročně dosáhnou zletilosti. V minulých letech jich bývala ročně necelá tisícovka, za rok 2018 to bylo v různých zařízeních ústavní péče něco přes sedm set. Z hlediska ztrát pro společnost je riziko propadání jakékoli části těchto mladých lidí na okraj nezměrným selháním především lidsky, ale i z hospodářského hlediska. Co by prostředky sociální podpory a pomoci mohly v pravou chvíli řešit za desítky tisíc korun, to pak v budoucnu bude představovat ztráty v mnohanásobné výši nuceně vynakládané na systémy sociální a penitenciární péče. Nezměrný a nespočitatelný je ale hlavně rozdíl v životním pocitu těch, kdo se díky účinné pomoci dostanou na obvyklou životní cestu, oproti těm, kdo setrvali přežívají na okraji společnosti.

Nedávné konference na Staroměstské radnici v Praze s názvem „Dítě v systému“, se vedle zasvěcených odborníků zúčastnila veřejná ochránkyně lidských práv a vládní zmocněnkyně pro lidská práva. Tam se přesvědčivě prostřednictvím zkušeností a příkladů osvědčené praxe ukázalo, že systém by bylo možné doplnit, posílit a šířěji uplatnit účinné prvky, které už existují a úspěšně fungují. Představili je pracovníci veřejné správy, dále představitelé různých zařízení dětské ústavní péče a zástupci rozmanitých neziskových organizací, které v dané oblasti působí. Z jejich příspěvků, připravovaných bez předběžné koordinace, postupně vycházelo najevo, že stávající systém se jednak opírá o poněkud obsoletní legislativní základnu, tedy neúčinné právní normy, které jsou ale stále formálně platné, dále že chybí soustavné a celoplošně působící podpůrné kapacity odborné pomoci pro následnou péči o mladé dospělé,

kteří vystoupí z náhradní péče, a konečně že chybí platforma pro přípravu dotačních titulů zaměřených na tuto oblast.

Organizátor konference zapsaný spolek Mimo domov, o.s. připravil Memorandum o vzájemné podpoře při prosazování správné péče o ohrožené děti a mládež, ke kterému se připojili téměř všichni účastníci konference bez ohledu na to, v jaké oblasti sami působí. Memorandum směřuje k podpoře veškerých snah o systémovou změnu v oblastech směřujících k naplnění správné funkce náhradní péče o děti. Apeluje na potřebu okamžité změny v pěti oblastech a formách podpory a spolupráce:

- rozvoji psychologické a psychoterapeutické péče - nezbytné zaléčení traumat,
- průběžné přípravy dětí na odchod z dětských domovů,
- vzniku programů doprovázení další a následné péče o mládež, poté co domov opustí,
- zvýhodněném a chráněném bydlení,
- podpoře v sociálně pracovní oblasti a orientaci na trhu práce.

Vedle těchto opravdu naléhavě aktuálních oblastí se však jeví jako potřebné přistoupit také ke koncepčnímu přepracování stávající legislativy a k širšímu uplatnění sociální podpory ohrožených rodin. Nemalý počet dětí by vůbec do náhradní péče nemusel být umisťován, kdyby v určitých případech nouze mohly kompletní rodiny (tj. včetně všech dětí) překlenout tísnivé období díky účelně poskytované pomoci ve výši zlomku prostředků vynakládaných z veřejných prostředků na ústavní péči. Také je potřebné, aby se i širší veřejnost seznámila s těmi formami podpory mladých lidí, které nevyžadují velké prostředky nebo prostory pro ubytování. Například ze zkušeností spolků, jako je Patron dětí nebo Středisko pomoci dětem a rodinám (Střep) a mnoha dalších, je zřejmé, že i poměrně nenáročné zapojení lidí do různých forem doprovázení může mít velký význam a neobyčejně příznivé účinky. Podaná ruka, naslouchání a přiměřeně poskytnutá důvěra může nesmírně pomoci potřebnému a navíc připravit příznivý zážitek i tomu, kdo je poskytl.

11. 12. 2019

Václav Malý

biskup, předseda Rady Iustitia et Pax

